

MESNEVÎ-İ ŞERİF

CİLT 5

Yıldızların nuru olan Şah Hüsameddin, beşinci cildin başlamasını istiyor...

Ey Allah ışığı cömert Hüsameddin, beşeri bulantılardan durulanların üstatlarına üstatsın sen!
Halk perde ardında olmasaydı, halkın gözleri açık olsaydı ve havsalar dar ve zayıf bulunmasaydı.
Seni övmeye manevi bir tarzda girişir, bu sözlerden başka sözler söyleyecek bir dudak açardım.

5 Fakat Doğan kuşunun lokmasını yont kuşu yutamaz. Çaresi, suyla yağı birbirine katmaktan ibaret.
Seni bu zindan aleminde yaşayanlara övmek lüzumsuzdur. Senin vasfını ancak ruhanilerin topluluğunda söyleyebilirim.
Alem ehline seni anlatmak zararlıdır. Seni, aşk sırrı gibi gizlemekteyim.
Övmek tarif etmek perdeyi yırtmaktır. Halbuki güneşin anlatılmaya da ihtiyacı yok, tarife de.
Güneşi öven kendini över, iki gözüm de aydıdır, çapaklı değil, ağrımıyor demek ister.

10 Alemdeki güneşi yermek, iki gözüm de kör, karanlık ve çipil diye kendini yermektir.
Alemde muradına ermiş güneşe haset eden kişiyi başıyla sen.
Bir adam güneşi örtebilir, gözlerden gizleyebilir mi? Onun tazeliğini pörsütür onu soldurabilir mi?
Yahut haddi sonu olmayan nurunu eksiltebilir mi?
Yahut da onu mertebesinden indirebilir mi?
Ululara haset edene o haset ebedi bir ölümdür.

15 Senin kadrin, rütbenise akılların anlayacağı dereceyi çoktan geçti. Akıl, seni anlatmada şaşırıyor, aciz kaldı.
Gerçi bu akıl, anlatmada aciz oldu ama yine de acizcesine anlatması gerek.
Çünkü hepsi anlaşılmayan bir şey bilin ki atılivermez.
Bulutunun tufanını içemezsen su içmeyi nasıl terk edersin?
Sırrı atıp ortaya koyamazsan kabuklarını anlat, onunla anlayışları tazele!

20 Sözler sana göre kabuklardan ibarettir ama başka anlayışlara göre tamamıyla içtir.
Gök arşa göre aşağıdadır ama bu bir yığın toprağa göre pek yücedir.
Seni kaybettiklerinden, fırsatı kaçırdıklarından dolayı hasrete düşmeden ben onlara seni öveyim de yol bulsunlar.
Sen Allah nurusun. Canı, Allah'ya kuvvetle çeker durursun. Halksa vehim ve şüphe karanlıklarındadır.
Bu güzelim nurun, şu gözsüzlere sürme çekmesi için şart, o nuru ululamaktır.

25 Delik kulaklı istidat sahibi, nuru bulur. Çünkü o fare gibi karanlığa aşık değildir.
Geceleri dönüp dolaşan çipiller, nasıl olur da iman meşalesini tavaf edebilirler?
Müşkül ve ince nükteler din nuruna ulaşmamış, karanlıkta kalmış kişilere, tabii bir bağıdır.
Böyle adam kendi hünerini örmek, bezemek için güneşe göz açamaz.
Hurma gibi göklere dal budak salamaz da köstebek gibi yeri delik deşik eder.

30 İnsan için, iç sıkıcı dört şey vardır; bu dört şey aklın çarmıhı kesilmiştir.

KESİLESİ KUŞLAR
"Dört kuş al, onları yanına topla" ayetinin tefsiri"

Ey idraki güneşe benzeyen, sen vaktin Halil'isin. Bu yol kesen dört kuşu öldür!
Çünkü bunların her biri de karga gibi akıllıların akıl gözlerini oyar, çıkarır.
Tene ait dört huy, Halil'in kuşlarına benzer. Onları kesmek cana yol açar.
Ey Halil, iyiden kötüden kurtulmak için kes onların başlarını da ayaklar setten kurtulsun.

35 Kül, sensin, hepsi de senin cüzülerindir. Çöz ayaklarını, onların ayakları senin ayakların demektir.
Alem, senin yüzünden ruhların uçtuğu, toplandığı bir yer haline gelir; bir atlı, yüzlerce orduya dayanaç olur.
Çünkü bu ten dört huyun durağıdır, o huyların adları, dört fitneci kuştur.
Halkın ebedi olarak diriliğini istersen bu dört şom ve kötü kuşun başlarını kes.
Sonra da onları bir başka çeşit dirilt de artık onlardan bir zarar gelmesin.

40 Dört yol kesen manevi kuş, halkın gönlünü yurt edinmiştir.
Bütün gönüllere emir olursan, ey kişi, bu zamanda Allah halifesi sensin.
Bu dört diri kuşun kes başlarını da ebedi olmayan halkı ebedileştir!
Bu kuşlar, kaz, tavus, kuzgun ve horozdur. Bunların içlerdeki benzerleri de dört huydur.
Kaz hırstır, horoz şehvet. Makam tavusa benzer, kuzgun dileğe.

45 Kuzgunun dileği, ebedi olmak, yahut uzun bir ömre kavuşmaktır, bunu umar durur.
Hırs kazı, kuru yaş ne bulursa yere gömer.
Bir an bile kursağı durmaz Allah buyruğundan yalnız "Yeyin" hükmünü duymuştur.
Yağmacıya benzer, evini kazar, çabuk çabuk dağarcığını doldurmaya bakar.
İyi kötü ne olursa dağarcığına tıkar. İnci tanelerini de oraya tıkıştırır, nohut tanelerini de.

50 Başka bir düşman gelip de çuvalına kuru yaş, ne bulursa doldurmasın der.
Vakit dardır, fırsat geçmekte. O da bundan korkarak durmaksızın eline ne geçerse çabucak koltuklar.
Başka bir düşman getirmes diye efendisine güveni yoktur.
Fakat iman sahibi o yaşayışa güvenir, bu yüzden de yavaş yavaş, durup dinlenerek yağma eder.
Padişahın düşmanı nasıl kahrettiğini bilir. Bu yüzden fırsatı kaçırmayacağına da emindir, düşmanın gelmeyeceğine de inanmıştır.

55 Başka kapı yoldaşlarının ona çullanmayacağını, onun derip devşirdiğini kaşımayacaklarını bilir, emindir.
Padişahın adaletini bilir, kulların nasıl zaptettiğini, kimsenin kimseye nasıl sitemde bulunmadığını görmüştür.
Hasılı acele etmez, sakindir, nasibini kaçırmayacağına emindir.
Bu yüzden sabreder gözü toktur, eline geçeni başkalarına ihsan eder, yeni yakası temizdir.
Çünkü yavaşlık Allah ışıdır. O çabukluksa şeytanın dürtmesinden meydana gelir.

60 Zira Şeytan onu yoksulluklarla korkutur, sabır beygirini sinirlenip öldürür.
Kur'an dan duy, Şeytan, seni şiddetli yoksullukla tehdit eder ürkütür.
Bu suretle sen de ona uyar, aceleyle pis şeyleri yer, pis yerleri elde edersin. Ne adamlığın kalır, ne sabrın, ne sevap düşüncen!
Hasılı kafir yedi karınla yemek yer, dini ve gönlü arıktır ama karnı büyük!

İNANANIN KAFİRDEN FARKI

Allah Rahmet etsin, Mustafa'nın şu "Kafir yedi barsakla yemek yer, inanan bir barsakla" hadisini söylemesindeki sebep
Kafirler, Peygambere konuk oldular. Akşam vakti mescide geldiler.

65 Ey bütün dünyadakileri yurdunda konaklayan, ey padişah, biz sana konuk geldik.
Aziğimiz yok uzaktan gelmişiz. Hemencecik başımıza rahmet ve nur saç dediler.
Peygamber, sahabeye, dostlarım, dedi. Bunları paylaşın. Çünkü siz benimle huyumla dolusunuz.
Her askerin bedeni padişahla doludur. Padişahın mevki ve rütbesine düşman olanlara bu yüzden kılıç vururlar.
Sen padişahın kızgınlığı ile kılıç sallarsın, yoksa kardeşlere niye kızasın ki?

70 Bir kardeşe, padişahın kızgınlığının aksiyle suçsuz olarak on batmanlık güzü vuruyorsun.
Padişah bir candır ama ordu onunla doludur. Ruh su gibidir, bu bedenler ırmağa benzerler.
Padişahın can suyu tatlıysa bütün ırmaklar tatlı suyla dolar.
Çünkü halk, padişahlarının dinindedir, o "abese" suresinin padişahı böyle buyurmuştur.
Her dost bir konuk seçti, konukların arasında pek iri ve misli görülmemiş biri vardı.

75 Öyle iriydi ki kimse onu götürmeye cesaret edemedi. Kadehteki posa ve tortu gibi o da mescitte kalakaldı.
O herkesten arda kalınca Mustafa, alıp götürdü. Sürüde yedi tane süt verir keçi vardı.
Keçiler yemek zamanı, sağılmak üzere eve gelmişlerdi. O kıtlık babası Oğuz oğlu Uc, ekmeği de yedi, yemeği de. O yedi keçinin sütünü de sildi süpürdü.
Ev halkı, hep o keçilerin sütünü umuyordu. Bu yüzden hepsi de kızdılar.

80 O bedavacı herif, midesini davula çevirdi, yalnız başına on sekiz adamın yiyeceğini yedi bitirdi.
Yatacağı zaman odaya girdi. Halayık da kızgınlıkla kapıyı kapadı.
Dışarıdan zincirini sürdürü, bağladı. Ona pek kızmış ondan pek dertlenmişti.
Kafirin gece yarısı, yahut sabah vakti aptesi geldi, karnı guruldamağa başladı.
Yatağından kalkıp kapıya koştu, elini atınca kapıyı kapalı buldu.

85 O hileci herif kapıyı açmak için türlü türlü hilelere başvurduysa da kapıyı açamadı.
İyice sıkıştı oda dardı. Şaşırp kaldı, ne bir derman bulabildi ne bir hile.
Nihayet bir hileye başvurdu, uyumaya bu buruntuyu geçiştirmeye savaştı. Uyudu da. Rüyada kendisini bir viranede gördü.
Hatırında virane vardı ondan dolayı da rüyada onu gördü.
Kendisini تنها bir viranede görünce aptes bozmaya zaten ihtiyacı vardı, hemen işini beceriverdi.

90 Uyanınca bir de baktı ki yatak pislik içinde. Derdinden deliye döndü.
Bu çeşit rezillik toprakla bile örtülemez diye içinden yüzlerce defa coştı, köpürdü.
Uykum uyanıklığımdan beter. Burada yiyor orada pisliyorum dedi.
Kafir, mezarın dibinde nasıl bağırırsa o da öylece keşke geberseydim demeye koyuldu.
Bu gece bir geçse de kapının açılmasını duysam diye beklemeye başladı.

95 Ok yayadan fırlar gibi kimsecikler görmeden kaçmayı kurmaktaydı.
Hikaye uzundur kısa kesiyorum. Nihayet kapı açıldı, o da dertten gamdan kurtuldu.

İBADETLERİN TANIKLIĞI

Mustafa aleyhisselam'ın, oda kapısını açması ve konuşun, onu görüp utanmaması, dilediği gibi dışarı çıkması için kendisini gizlemesi

Mustafa sabahleyin gelip kapıyı açtı. Sabah o yolunu sapıtmış kişiye yol gösterdi.
Mustafa , o belalara uğrayan utanmasın diye gizlendi.
Kapıyı açanı görmesinde serbestçe dışarı çıksın diyordu.

100 Ya bir şeyin ardında gizlendi, yahut da Allah eteği Mustafa'yı ondan gizledi.
Allah boyası, bazen örter, neliksiz niteliksiz Allah perdesini, bakanın önüne örüverir.
Bu suretle düşmanını kendi yanındayken bile göstermez. Allah kudreti, bundan da artık, bundan da üstün.
Mustafa onun geceki halini görüyordu. Fakat Allah fermanı,
Ona hatasını bildirmeden bir yol açmasına, o kötülükle bir kuyuya düşmesine mani olmaktaydı.

105 Allah hikmeti ve gökten inen emir, onun kendisini o halde görmesini istemekteydi.
Nice düşmanlıklar vardır ki dostluğa çıkar. Nice yıkılmalar vardır ki yapılmaya döner.
Bir herzevekil, o pis yatağı, inadına Peygamberin yanına getirdi.
Ve gör hele, konuğun bu işi işlemiş dedi. Alemlere rahmet olan Mustafa, bir güldü.
Getir o ibriği dedi, hepsini kendi elimle yıkayayım dedi.

110 Herkes "Allah hakkı için yapma, canımız da sana kurban olsun, tenimiz de.
Sen bırak bu pislği biz yıkayalım. Bu iş, el işidir, gönül işi değil.
Ey hakkında "Le amruka-ömrün için" diye Allah'ın and içtiği zat, Allah sana ömür dedi. Seni halife yaptı, kürsüye oturttu.
Biz sana hizmet için yaşıyoruz, sen hizmet etmeye kalkışırsan biz ne oluruz?" dedi.
Peygamber dedi ki: "Ben de biliyorum, fakat şimdi bunu ben yıkayacağım. Bunu bizzat yıkamamda bir hikmet var."

115 Bu söz Peygamber sözü diye hepsi sustular, bu sır nedir, hele bir çıksın diye beklemeye koyuldular.
Peygamber o pislği, bilhassa Allah buyruğu ile adamakıllı yıkamakta idi, riya ile değil.
Çünkü, gönlü bunu sen yıka bunda kat kat hikmetler var diyordu.

Mustafa, onun pis yatağını eliyle yıkarken o konuğun geri dönmesi, utanıp elbisesini yırtarak kendisine ve haline ağlamaya başlaması ve bunun sebebi

O kafirciğin bir armağan heykeli vardı. Onu kaybolmuş görünce kararı kalmadı.
Dedi ki gece kaldığım odadadır haberim olmadan orada bıraktım.

120 Utanıyordu ama hırsı da onu, o yana çekiyordu. Hırs ejderhadır küçücük bir şey değil.
Heykelin ardına düşüp koşa koşa geldi, onu Mustafa'nın odasında gördü.
Gördü ama Allah eli bizzat o pislği yıkamaktaydı, kötü gözler ondan irak olsun; kafir bunu da gördü.
Gördü de heykeli hatırından çıktı. Onda bir coşkunluktur baş gösterdi, yakasını yırttı.
İki elini yüzüne, başına vuruyor, kafasını duvara kapıya çarpıyordu.

125 Bir halde ki burnundan, başından kanlar revan olmaya başladı. O ulu Peygamber, ona acıdı.
Naralar atıyordu. Halk başına toplanınca, Ey halk sakının diyordu.
Ey akılsız kafa diye başına vuruyor, ey nursuz göğüs diye göğsünü dövüyordu.
Ey yeryüzünün küllü, senden şu aşağılık cüz-ü, utanmaktadır diye secde ediyor;
Sen küllü olduğun halde O'nun emrine baş eğiyorsun da ben cüzü olduğum halde zulmediyor kötülükte bulunuyor, azıyorum;

130 Sen kül iken Allah'ya karşı hor hakir oluyor, O'ndan titriyorsun da ben cüzü iken O'na aykırı hareket ediyorum diyor:
Her an yüzünü göğşe kaldırıp Ey cihanın kıblesi, yüzüm yok diye feryat ediyordu.
Hadden artık titreyip çarpınca Mustafa, onu kucakladı.
Yatıştırdı pek iltifat etti, gözlerini açtı, ona kendini tanıttı.
Bulut ağlamadıkça yeşillik nasıl güler? Çocuk ağlamadıkça süt nasıl çoşar?

135 Bir günlük çocuk bile yolu bilir. Ağlayayım da esirgeyen dadı gelip yetişsin der.
Sen bilmiyorsun; dadılar dadısı da sen ağlamadıkça bedavaca sütü az verir.
Kulak ver, "Çok ağlayın" dedi. Ağlayın da yaratıcı Allah'ın ihsan sütü aksın.
Dünyanın direği bulutun ağlamasıdır, güneşin yakması. Sen bu iki ipe iyi sarıl.
Güneşin hararetiyle bulutun gözyaşı olmasaydı beden ve araz, nasıl olur da semirir, gelişirdi?

140 Bu hararetle bu ağlayış, temel olmasaydı şu dört mevsim nasıl mamur olurdu?
Güneşin hararetiyle alem bulutunun ağlaması, nasıl cihanın ağzının tadını getiriyor, nasıl alemi hoş bir hale sokuyorsa,
Sen de akıl güneşini yak, gözünü göz yaşları saçan bir bulut haline getir.
Küçük çocuk gibi sana da ağlayan bir göz gerek. O ekmeği az ye ekmek senin şerefini giderdi.
Ten, gece gündüz onunla gelişir, yapraklanırsa can dalı, yapraklarını döker, güz mevsimine düşer.

145 Beden azığı, derhal canın azıksız kalmasıyla neticelenir. Bunu azaltmak onu çoğaltmak gerek.
"Allah'ya borç verin." Sen de bu ten ağzından borç ver de karşılığında gönlünde yeşillikler bitsin.
Borç ver de bu ten lokmasını azalt, bu suretle de "Gözlerin görmediği" yüz görünsün.
Ten kendisini pislikten arıtırsa ululuk misk ve incileriyle dolar.
Böyle adam şu pislikten kurtulur, temizliğe ulaşır, bedeni, "Allah sizi, kirlerden temizlemeyi diler" sırrına ulaşır.

150 Fakat Şeytan, "Sakin sakın bundan pişman olur hüzne düşersin.
Bedeninden bu hevesleri giderir, bunları eritirsen çok pişman olur derde düşersin.
Şunu ye hararet verir, mizaca devadır; şunu da faydalanmak için iç, ilaçtır.
Hem de şu niyete düş. Bu beden binektir, neye alıştıysa vermek, daha doğru bir iştir.

Sakin açlığa alışma; sıhhatin bozulur, beyninde, kalbinde yüzlerce illet meydana gelir" der.

155 O alçak Şeytan, bu çeşit tehditlerle gelir, halka yüzlerce afsun okur.

Kendisini tedavi eden Calinos gösterir. Bunu da senin hasta gönlünü aldatmak için yapar.

"Bu sana dertten, gamdan kurtulmak için bir ilaçtır" der. Adem'e de buğday için böyle demişti ya!

Heyheyleyle, heyhatlarla gelir, dudaklarını, azgın atın, nallanırken kıştırdıkları iki, tahta parçası ile kıştırır.

Aşağılık taş lal göstermek için at nallanırken dudaklarını kıştırdıkları gibi senin dudaklarını da kıştırır,

160 Atın kulağından tutar gibi kulaklarını tutup seni hırs ve kazanca çeker.

Şüphe etme ki ayağına nalı vurur, sende onun derdi ile yoldan kala kalırsın.

Onun nalı seni iki iş arasında tereddüde düşürmektir. Bunu mu yapayım dersin, onu mu? Aklını başına alda kendine gel.

Peygamber'in seçtiği işi yap, deliyle çocuğun yaptığını yapma.

"Cennet çevrilmiştir." Neyle çevrilmiştir? "İnsanın istemediği, hoşlanmadığı şeylerle." Çünkü, ekin bunlarla çoğalır, gelişir.

165 Şeytan'ın hileyle, zeyreklikle yüzlerce afsunu vardır. Ejderha bile olsa adamı sepete kor.

İnsan akar su olsa bağlar, zamanın en akıllı, en bilgin adamı olsa onu yanıltır, güler.

Aklı bir dostun aklına dost et de "Onların işi danışmaktır" ayetini oku ona göre iş yap!

Mustafa aleyhisselam'ın, O utangaçlık ve nedametle ağlayıp inliyen, ümitsizlik ateşiyle yanıp kavruken konuk arabı yatıştırıp ona iltifatta bulunması

Bu sözün sonu yoktur. Arap o padişahın lütfuna şaşırıp kaldı.

Deli oluyordu akli kaçayazdı. Mustafa'nın akıl eli onu geri çekti.

170 Bu yana gel dedi, bir kişi ağır bir uykudan nasıl uyanırsa uyandı. O tarafa geldi.

Mustafa bu yana gel, bu işi yapma, kendine gel. Bu yanda sana bir çok işler var dedi.

Yüzüne su serpti, ey Allah şehidi, dedi, dile gel şahadet getir.

Ben de şehit olayım da dışarı çıkayım. O uçsuz bucaksız çölde buldukça canımdan beziyorum.

Biz takdir kadısının şu dehlizinde Bela ve Elest davalarını görmek için duruyoruz.

175 Biz bela dedik sınama yönünden işimiz ve sözümüz, bunu görmek, bunu bildirmekten ibarettir.

Neden kadı'nın dehlizinde durmaktayız? Biz şahit olmak için gelmedik mi?

Ey şahit niceye bir kadı'nın dehlizinde hapis olacaksın? O şahadeti ver de kurtul!

Seni buraya şunun için çağırdılar ki inat etmiyesin, o şahadette bulunasın.

Halbuki sen, inadından şu daracık yerde oturmuş, elini bağlamış, dudağını yummuşsun.

180 Ey tanık, sen bu şahadette bulunmadıkça şu dehlizden nasıl kurtulabilirsin?

İş bir anda biter, yap, bitir. Kısa işi kendine uzatma.

İster yüzyılda ister bir anda olsun; şu emaneti ver de kurtul!

İBADETLERİN TANIKLIĞI

Dışta olan namaz, oruç ve sair ibadetler, içteki nura tanıktır.

Bu namaz, oruç ve savaş da inanışa tanıktır.

Bu zekat, hediye, bu hasedi bırakma da kendi sırrından haber vermedir.

185 İhsanda bulunmak doyurmak, konuk davet etmek, ey ulular, biz sizinleyiz, size doğru bir özle inandık demektir.

Hediyeler armağanlar, sunulan şeyler, ben sizinleyim; seni seviyorum diye tanıklıktan ibarettir.

Kimi bir mal veya afsun için çalışır, uğraşırsa bu ne demektir? İçimde bir gevherim var demektir;

Allah'dan çekinmemden, yahut cömertliğimden bir gevherim var ki bu zekatla oruç ikisine de şahittir.

Oruç der ki: Bu helalden çekindi, bil ki harama ulaşmasına artık imkan yok.

190 Zekat der ki: Kendi malını bile veriyor, artık, kendisiyle aynı dinde aynı yolda olandan nasıl çalar?

Fakat bu işleri riya ve tezvire yaparsa o iki tanık, Allah'nın adalet mahkemesine kabul edilmez.

Avcı tane saçar ama acımasından değil, avlanmak için.

Kedi de oruç ayında oruç tutar ama kendisini av avlamak için uyur gösterir.

Bu eğrilikten yüzlerce kavim, kötü sanılmıştır. Bu kötü kişi, cömert kişilerle oruç tutanların adını da kötüye çıkarmıştır.

195 Fakat Allah'nın lütf ve ihsanı, o eğri işlerle bulunmakla beraber nihayet onu, hepsinden de artırır.

Rahmeti o kötülüğü aşmış, ayın on dördüne bile vermediği işi vermiştir.

Allah onun çalışmasını bu kötülükle karışmadan yıkar; rahmeti, onu bu hatadan artırır.

Bu suretle de Allah'nın yarlıgıcılığı meydana çıkar; bu miğfer, kulun kelliğini örter.

Yağmur pis şeyleri arıtmak için gökten yağar.

Suyun bütün pislikleri temizlemesi, ulu Allah'nın da suyu pislikten arıtması, hasılı ulu Allah'nın kötülüklerden arı, noksanlardan münezzehe oluşu

200 Su durdu mu pislenir. Pislenince de duygu ondan öğrenir, onu istemez.

Allah yine onu doğruluk denizine götürür. O suların suyu kereminden onu yıkar, artırır.

Ertesi yıl eteğini sürüyerek gelir. Hey, neredesin? Dense "Hoşlar denizindeyim.

Ben burada pislendim, gittim. Temiz geldim. Elbiseler giyindim, toprağa ulaştım.

Ey kirliler, pisler, bana gelin. Çünkü, ben Allah huyu ile huylandım.

205 Bütün kirliliğinizi kabul ederim, melek gibi, şeytana bile temizlik başışlarım.

Pislenince yine oraya giderim, temizliklerin aslının aslına varırım.

Kirli hırkamı orada başımdan çıkarırım, o, yine bana temiz bir elbise verir.

Onun işi budur, benim işim de bu. Alemlerin Rabbi, alemleri bezeler" der.

Bizim bu pisliklerimiz olmasaydı suya bu icazetname nereden verilirdi?

210 Su, birisinden altın keseleri çalmış, nerede bir müflis diye her tarafa koşan birine benzer. Yahut bitmiş otlara dökülür; yahut bir yüzü yummamışın yüzünü yıkar. Yahut da denizlerde elsiz ayaksız gemiyi hamal gibi başında taşır. Onda yüz binlerce ilaç gizli. Çünkü her ilaç olduğu gibi ondan yetişir gelişir. Her incinin canı, her tanenin gönlü, bir eczane gibi olan suda yürür durur.

215 Yeryüzü yetimlerini o besler, kuruyup kalmış kişileri o yürütür. Fakat mayası bitti mi bunalır, yeryüzünde bizim gibi şaşırır kalır. Suyun bulandıktan sonra ulu Allah'dan yardım dilemesi İçten feryada başlar; Yarabbi, bana ne verdiysen verdim, yoksul kaldım. Sermayemi temize pise döktüm sarf ettim. Ey sermaye veren, daha yok mu? Allah buluta onu iyi bir yere götür der. Güneşe de ey güneş der onu yukarıya çek!

220 Onu türlü türlü yollara sürer, nihayet ucu bucağı olmayan denize ulaştırır. Bu sudan maksat velilerin canıdır. O can, sizin kirliliklerinizi iyiden iyiye yıkar, arıtır. Yeryüzündekilerin hiyanetliklerinden bunaldı mı yine arşa, temizlik bağışlayana gider. Yine o taraftan eteğini çeke çeke gelir, o okyanusun temizliklerinden yeryüzündekilere ders vermeye koşar. Halkla karışmadan yoruldu mu o sefer "ey Bilal, sesinle bize bir huzur ver, bir istirahat ver."

225 Ey güzel sesli Bilal ezan okunan yere çık, göç davulunu çal der. Can sefere gitti beden kıyamda. Bu yüzden namaz bitince selam verilir işte. Herkesi teyemmüm kurtarır, kible arayanları aramaktan vaz geçirir, kibleyi gösterir. Bu misal getirme söz arasında bir vasıta. Herkesin anlaması için vasıta şarttır. Bir delile bağlanmadan kurtulmuş olan semenderden başka kim, vasıtasız ateşe girebilir?

230 Tabiatını ateşle hoş bir hale getirmen için vasıtan hamamdır. Halil gibi ateşe giremeyeceğinden hamam sana elçi oldu, su da delil. Doymak Allahdandır ama tabiat ehli, ekmezsiz nasıl olur da doyar? Lütuf Allahdandır ama ten ehli, çayırılık çimenlik perdesi olmaksızın o lütfu bulamaz. Fakat perdesiz bir halde ten vasıtası kalmayınca insan, Musa gibi ayın nurunu yeninden yakasından görür, bulur.

235 Bu hünerler de, suyun gönlünün Allah lütfu ile dopdolmuş olduğuna tanıklıktır. Dışarıdan görünen iş ve sözün içe ve içteki nura tanıklığı İş ve söz, için tanıklarındır. Bu ikisine bak da için nasıl anla. Sırrın, onun içine giremiyorsa hastanın sidiğine bak. İşle söz, hastaların sidiğine benzer, beden doktoruna bu bir delildir. Halbuki ruh doktoru, canına girer de can yolundan imanına kadar varır.

240 Onların güzel söze, güzel işe ihtiyaçları yoktur. Sakının onlardan, onlar kalplerin casusudurlar. Bu söz ve iş tanıklarını, dere gibi henüz ulaşmamışlarda ara! Nurlu adamın nuru, o bir iş yapmadan bir söz söylemeden de içinden o nura tanıklık verir. "Arifin sırrı, sözüyle ve işiyle meydana çıkmaktan ziyade hiçbir söz söylemeden ve hiçbir iş yapmadan halka görünür meydana çıkar. Nitekim güneş doğup yükselince horoz sesine, müezzinin haber vermesine ve diğer alametlere hacet yoktur, bir iş ve söz olmasa da güneşin nur güneşe tanıklık verir." Fakat haddi aşan yolcunun nuru ile çöller, ovalar dolmuştur. Güzelliğe görülmeye ehemmiyet bile vermez, tekellüflere, canla, başla oynamaya, cömertliklerde bulunmaya aldırış bile etmez. O incinin nuru dışa vurdu mu artık, o, bu zahitliklerden kurtulmuştur.

245 Artık ondan iş ve söz tanığı arama, iki cihan da gül gibi onun yüzünden açılmıştır. İster söz olsun, ister iş ister başka şey... Bu tanıklık nedir? Gizliyi meydana çıkartmak değil mi? Maksat cevherin sırrını meydana çıkartmaktır. Vasıf bakidir, bu arzasa geçici. Altının mihenkte bıraktığı iz kalmaz, fakat şüphe yok ki altın, adı iyi olarak kalır. Bu namaz, bu savaşı ve bu oruç da kalmaz. Fakat can, iyi adla iyi sanla kalır.

250 Can böyle işler, böyle sözler gösterdi de cevherini, buyruk mihengine sürdü; İnanışım doğrudur. İşte tanıdım da buracıkta dedi. Fakat tanıklar şüphelidir. Bil ki tanıkları tezkiye lazımdır: Senin davanı kabul etmek, tezkiyeye bağlıdır. Sözü doğru söylemek, söze ait tanıktadır, ahdi korumak da işe ait tanıkta. Söz tanığı eğri söylerse reddedilir, iş tanığı da eğri yürür, koşarsa yine reddedilir.

255 Sözde ve işte bir ayrılık olmamalı ki bu tanıklar kabul edilsin.

"Çalışmanız ayrı ayrı; aykırılıklar içindediniz" Gündüz dikiyorsunuz gece söküyorsunuz! Peki sözleri birbirine uymayan şahidi kim dinler? Meğer ki Allah kendi lütfu ile bir hilim göstere. Söz ve iş, içtekini, sırrı meydana vurmaktadır. Her ikisi, gizli sırrı meydana çıkarır. Tanığın tezkiye edildi mi kabul olunur, yoksa yerinde sayar emekler durur.

260 A inatçı, sen inat ettikçe onlar da ederler. "Sen onları bekleyedur onlar da bekliyorlar!.. Mustafa aleyhisselam'ın konuğuna şahadeti arzetmesi Bu söze son yoktur, Mustafa, ona iman etmesini söyledi, o da kabul etti. O kutlu şahadet bağlanmış düğümleri çözdü. İmana geldi. Mustafa ona dedi ki: Bu gece de bizim konuğumuz ol. Adam vallahi dedi, ebedi olarak senin konuğunuzum. Nerede olursam olayım, nereye gidersem gideyim sana misafirim.

265 Beni dirilttin, senin azatlın, senin kapıcınım. Bu alemde senin sofranın başında, o alem de. Bu seçilmiş sofrandan başka bir sofraya seçen kişinin boğazını, nihayet kemik yırtar deler.

Kim senin sofrandan başka bir sofraya giderse bil ki Şeytan, onunla bir kâsedden yemek yer.
Kim senin komşuluğundan kaçarsa şüphe yok ki Şeytan, ona komşu olur.
Kim sensiz uzak bir yola giderse Şeytan onula yoldaş olur, onunla bir sofraya oturur.

270 Yüce ve güzel bir ata binse aya haset eder; Şeytan da ona arkadaş olur.
Nazlı karısı ondan bir çocuk doğursa Şeytan onun soyundan ona ortak kesilir.
Allah Kur'anda "Ey Mümin, Şeytana kafirlerin mallarında, evlatlarında ortak ol" buyurmuştur.
Peygamber bunu Ali'ye değer biçilmez sözleri arasında açıkça söylemiştir.
Konuk dedi ki: "Ey Allah elçisi, bulutsuz bir güneş gibi peygamberliği sen tamamladın, apaydın bir hale koydun.

275 Senin bu yaptığını iki yüz ana yapamaz. İsa bile bunu Azer'e yapmadı.
Senin yüzünden canım hemencecik ecelden kurtuldu.
Azer de dirildi ama o anda yine öldü.
Arap o gece Peygambere konuk oldu, bir keçiden sağılan sütün yarısını ancak yiyebildi, ağzını silip çekildi.
Peygamber süt iç, yufka ekmeği ye diye ısrar ettiyse de Vallahi dedi, riyasız doydum.
Bu, ne tekellüf, ne sıkılma, ne de hile. Dün geceden daha ziyade doydum.

280 Bütün ev halkı şaşılar. Bu kandil, şu bir kara zeytin yağı ile nasıl doldu diye hayretlere düştüler.

Bir eabil kuşunun gıdası, böyle bir fili nasıl doyurdu dediler.
Kadın, erkek, o fil bedenli, bir sineğin yiyeceğini yiyor diye fısıldaşmaya başladılar.
Kafirliğin hırs ve vehmi baş aşağı düştü, ejderha bir karıncanın gıdası ile doydular.
Kafirliğin aç gözlülüğü ondan gitti, iman gıdası onu semirtti geliştirdi.

285 Öküz açlığı illetine tutunan adam, Meryem gibi cennet meyvesini gördü.
Cennet meyvesi, bedenine koştular, ulaştı. Cehennem gibi olan midesi, yatıştı rahatladı.
Ey imandan yalnız bir lafa kanan, onunla kanaat eden kişi, zaten iman yüce bir nimettir, büyük bir gıdadır.

ÖLÜYÜ DİRİLTEN YEMEK

"Şeytanın, benim elimden müslüman oldu" hadisine göre can gıdası olan nur, ruha eş ve dost olmak için velilerin cisimlerine gıda olur.

Gerçi ruh gıdası canın ve gözün yediği bir gıdadır; fakat oğul, cismin de ondan nasibi vardır.
Şeytana benzeyen beden, onu yemeseydi Resül benim Şeytanım Müslüman olmuştur buyurmazdı.

290 Ölüyü dirilten o yemekten Şeytan yiyip içmese nasıl olur da Müslüman olur?
Şeytan dünyaya aşıktır. Kördür, sağırdır. Bir aşkı başka bir aşk giderebilir.
Yakının gizli evinde yer, içerse yavaş yavaş aşk pılı pırtısını oraya çeker götürür.
Ey karnına haris olan böylece yücel. Bunun yolu, ancak yiyeceğini değiştirmedir.
Ey kalp hastası, ilaca sarıl. Bütün tedbir, mizacı değiştirmeden ibarettir.

295 Ey yemeğe rehin düşüp hapiste kalan, süttten kesilmeye tahammül edersen yakında kurtulursun.
Açlıkta bir çok yemekler var. Onları ara, onları dile ey onlardan nefret eden.
Nurla gıdalan, göze benze. Ey insanların hayırlısı meleklerle uy.
Melek gibi Allahı tesbih etmeyi kendine gıda yap da melekler gibi ezadan kurtul.
Cebrail murdar şeylere hiç bakmamakta, onların etrafında dönüp dolaşmamakta. Böyle olduğu halde kuvvet bakımından herkes den aşağı mıdır ki?

300 Allah aleme ne de hoş, ne de güzel bir sofraya yaymıştır. Fakat o sofraya, aşağılık kişilerin gözlerinden pek gizlidir.
Alem nimetlerle dolu bir bağ olsa fare ve yılan yine toprak yer.
Ten ehlinin ruh gıdasını inkar ederek adı yemeğe titremeleri
İster kış olsun ister bahar, onların gıdası topraktır. Fakat sen varlığın beyisin, nasıl olur da yılan gibi toprak yersin?
Tahtanın içindeki kurt, kimin böyle güzel helvası var der.
Bok böceği, bok içinde yaşar ve alemde pislikten başka bir meze bilmez.

Münacat

305 Ey eşi, benzeri olamayan Allah, mademki bu sözü kulağımıza küpe yaptın, ihşanda bulun, bu sözleri bol bol sağ!
Kulağımızı tut, bizi o sarhoşların halis şarabını içtikleri meclise çek, oraya götür.
Madem ki bize bundan bir koku duyurdun, ey din Allahsı o tulumun ağzını kapama.
Ey kendisine sığınılan Allah, ey kendisinden imdat istenen Rab, esirgeme, ihşan et de erkek, kadın herkes, senin şarabından içsin!
Ey duaları duadan önce duyan, muratları istenmeden veren Allah, gönüle her an yüzlerce kapı açarsın.

310 Birkaç harftir yazdın. Taşlar bile o harflerin sevgisiyle eridi muma döndü.
Yüzlerce akla, fikre fitne olarak kaş nununu, göz sadını, kulak cimini yazdın.
Akıl o harfler yüzünden ince eleyip sık dokumaya koyuldu. Ey yazısı güzel edip, bunları boz!
Yokluğa, her düşünceye göre an be an güzel bir hayal nakşetme;
Hayal levhine göz, yanak, yüz ve ben gibi görülmemiş harfler yazmaktasın.
Halbuki ben, yokluğa aşığım, vara bakıp sarhoş olmam. Çünkü yokluk sevgilisi, bence daha vefalıdır.

315 Allah akıla o şekilleri okuttu, bu suretle onun tedbirlerden vazgeçip Allahsını dilemesini diledi.
Levhi mahfuz ve herkesin, günlük nasibi ne kadarsa o levihten o kadarına akıl erdirmesi, Cebrail aleyhisselam'ın her gün o levihten bir şey anlamasına benzer
Akıl, her sabah melek gibi o Levhi Mahfuz'dan bir ders alır.
Yokluğu parmaksız olarak yazılmış yazılara bak; dünyaya dalanlar, o yazıların karartısına şaşırıp kalmışlar.

Herkes bir hayale kapılmış, bir bucağı eşmede. Biri bir define bulmak için bir bucağı kazmada;

320 Biri bir hayal peşine düşmüş, azamet sahibi olduğu halde dağlardaki madenlere yüz çevirmiş;
Öbürü, bir hayale düşmüş, sıkıntılı uğraşmalarla, didişmelerle inci çıkarmak için denize yönelmiş;
Bir başkası papaz olmak için kiliseye kapanmış, bir başkası da hırs içinde ekine tarlaya düşmüş!
O yol kesen, kurtulduğunu hayal etmiş, bu ise hayalince bir hastaya merhem olmuş.
Biri peri çağırmaya koyulmuş, gönlünü aklını kaybetmiş, öbürü, yıldız bilgisine kapılıp nalını yıldızın üstüne koymuş.

325 Bu gidişler, içteki renk renk hayaller yüzünden dışarıda da birbirine aykırı görünür.
Bu ona bakıp ne yapıyor, ne iş işliyor diye hayrette. Bu şaraptan her tadan kişi, öbürünün yaptığını boş bulmada.
O hayaller birbirine aykırı olamazaydı görünen gidişler, nasıl olur da birbirine zıt olur, zıt görünürdü?
Hepsi de can kiblesini kaybetmişlerdir de onun için herkes, bir yana yüz çevirmişdir.
Birbirine aykırı gidişler ve çeşitli dininişler, karanlıkta kiblenin ne tarafta olduğunu arayanların haline ve denizin dibinde inci arayan dalgıçların durumuna benzer
Nitekim bir bölük halk da kible nerede diye ararlar, bir hayale kapılıp her yana döner dururlar.

330 Sabah olup ta Kâbe yüz gösterdi mi kimin yol yitirdiği anlaşılır.
Yahut da dalgıçlar gibi hani. Hepsi denize dalar, herkes, denizin dibinde eline ne geçerse aceleyle devşirir.
Değerli inci ümidiyle şunu bunu torbalarına doldururlar.
O koca denizin dibinden çıktılar mı iri değerli inci kimdeyse meydana çıkar.
Öbürünün küçük inci, daha öbürünün de kırık taş parçaları ve boncuk bulduğu anlaşılır.

335 İşte onları uykularından uyuracak olan, kahredici ve kötülükleri açığa vurucu bulunan kıyamette buna benzer.
Her bölük pervaneler gibi alemde bir mumun etrafında dönüp dolaşır.
Kendilerini bir ateşe vururlar ama hakikatte kendi mumlarının çevresinde dolanmaktadır.
Alevinden ağacın daha ziyade yeşerdiği bahtı yaver Musa'nın ateşini umarlar.
Her sürü o ateşin ihşanını duymuştur; herkes her kıvılcımı o ateş sanır.

340 Fakat sabah çağı, ebedilik nuru doğdu mu her biri, etrafında döndüğü nurun ne biçim bir mum olduğunu görür.
Kim o zafer mumu ile kanadını yakmış ise o mum, ona seksen tane kanat başışlar.
Nice pervaneler iki gözlerini yummuşlardır da kötü bir muma atılmışlardır, kanatlarını yakıp onun altına düşe kalmışlardır.
Pişmanlıkla, hararetle çirpiniyor dururlar. Gözlerinin bağı olmasına, böylece bir havaya körcesine düşmelerine ah ederler.
Mum da ben yardım, seni yanmadan, cefa ve elemden nasıl kurtarabilirdim? der.

345 Mum da ağlaya ağlaya der ki: Benim bile başım yandı, artık başkasını nasıl aydınlatabilirim?
"Ey hasret, hazır ol o kullara ki" ayetinin tefsiri
O "Senin ahvaline baktım da gururlandım, halini geç gördüm" der.
Mum sönmüş, şarap bitmiş, sevgili de bizim eğri görüşümüzden utanmış, dalgalara batmış, gömülmüştür.
Faydalar, ziyanın ve helakin ta kendisi olmuştur. Artık, körlükten Allahya şikayet et dur.
Halbuki ne güzeldir inanılır müslüman, iman sahibi ve ibadet edip duran kardeşlerin ruhları.

350 Herkes bir yana yüz tutmuştur. O azizlerse hiç yanda olmayana yüz çevirmişlerdir.
Her güvercin bir yana uçmuştur, bu güvercinse cihetsizlik tarafına!
Biz ne hava kuşlarıyız, ne ev kuşları. Bizim yemimiz yemsizlik yemidir.
Onun için rızkımız böyle bol bol gelmededir; çünkü, bizim elbise dikmemiz elbiseyi yırtmaktır!

YIRTIK CÜBBE Fereciye önce fereci denmesinin sebebi

Sofinin biri bir iç sıkıntısına uğradı, cüppesinin önünü yırttı, ondan sonra ferahladı.

355 O yırtık cüppeye fereci (ferahlık) adını koydu. Bu lâkap, o kurtulmuş adamdan sonra yayıldı.
Yayıldı ama safını şeyh aldı, götürdü, halka tortudan ibaret olan adı kaldı.
Böylece her şeyin bir saf ve tortusuz tarafı vardır, adını da tortu gibi aleme bırakmıştır.
Kim toprak yemeyi adet edinmişse tortuyu yapışmıştır. Sofi ise hemencecik safın bulunduğu tarafa gider.
Elbette tortunun bir safı vardır der ve gönül, bu delaletle saflığa varır, ulaşır.

360 Tortu güçlüktür, safı da kolaylığı. Saf, hurmaya benzer, tortu da hurma çağlasına.
Güçlük kolaylıkla beraberdir, kendine gel, ümidini kesme. Bu ölümden sonra hayata yol var.
Oğul ferahlamak istiyorsan cüppen yırt da o saflıktan hemencecik baş çıkarsın.
Sofi saflığı dileyen kişidir. Sofilik, sof elbiseyle, terzilikle, yavaş yavaş yürümekle olmaz.
Fakat bu alçak ve aşağılık kişilerce sofuluk, terzilikten ve oğlancılıktan ibarettir.

365 Fakat o saflık, o iyi ad, san hayaliyle bu renge bürünmek de iyidir ama,
O hayalle asla kadar gitmek şartıyla. Kat kat hayale tapanlar gibi değil.
Hayal, seni güzelliğe otağının çevresine sokulmaktan men eden gayret çavuşudur.
O, her arayanın yolunu, yol yok, diye keser. Onun hayali geldi mi, sana, dur, der.
Ancak kulağı delik ve anlayışlı kişiyi durdurmaz. Çünkü o, Allah yardımı askerine sığınmış, o sayede coşup köpürmüştür.

370 O, ne hayallerden ürker, sıçrar, ne de padişahlık taslar. Padişahın nişane olarak verdiği oku gösterir, yoluna gider.
Allahm, bu şaşkın gönle bir ok başışla, bu iki kat olmuş yaylara bir ok ver.
Uluların içtikleri o gizli kadehten yeryüzüne bir yudumcuk saçtın.
Güzellerin saçlarında, yüzlerinde o bir yudumcuk şarabın nişanesi var. Padişahlar, bu yüzden topraktan meydana gelen güzelleri yalar dururlar.
Gece gündüz yüzlerce gönülle o topraktan meydana gelen güzeli öpüp durman, onda güzelliğin bir zerresi bulunduğundandır.

375 Seni, toprakla karışmış bir yudumcuk güzelliğe şarabı böyle deli divane ediyor, artık onun safı neler yapmaz?
Herkes bir kerpiç parçasının önünde yenini, yakasını yırtmakta. Halbuki o kerpiç, güzelliğin bir yudumcuğuna, bir zerreciğine

sahip.

Ayda, güneşte, hamel burcunda bir yudumcuk güzellik şarabı var. Arşta kürsüde, zuhal yıldızında bir zerrecik güzellik var. Ona bir yudum mu dersin, yoksa şaşılacak bir şey bu kimya mı dersin? Ona bir sürtünmekle bu kadar güzellikler meydana geliyor.

Ey akıllı kişi ona sürtünmeyi can ve gönülden dile. Fakat bu kimyaya "Ancak temiz olanlar dokunabilirler."

380 Altında, lâ'ide, incilerde o güzellik şarabından bir yudumcuk var; şarapta, mezede, meyvede o şaraptan bir yudumcuk! Tertemiz güzellerin yüzlerinde de yine bir yudumcuk. Artık onun süzölmüş ve saf olanı nasıldır? Bir düşün!
Bu toprakla karışık bir yudumcuk şarabı yalayıp durmaktasın, onu toprağa karışmamış, saf bir halde görürsen ne hale geleceksin?

Ölüm zamanında o bir yudumcuk saf şarap, bu toprak bedenden ölümlle ayrılmakta.

Geri kalanı hemen görmüyorsun. Böyle çirkin bir beden onunla bak ne hale geliyormuş!

385 Can bunlardan ten olmadan yüz gösterse o vuslattaki letafeti ben anlatamam ki!

Ay, şu bulut olmaksızın ışık salsın onu kimsecikler anlatamaz!

Ne hoştur o tatlılarla, şekerlerle dolu olan mutfak. Şu padişahlar o mutfağı yalayıp dururlar.

Ne güzeldir o din ovasının harmanı. Her harman oradan başak devşirir.

Ne alâdır gamsız, kedersiz ömür denizi. Yedi denizde ondan meydana gelmiş bir çiğ tanesidir.

390 Elest sakisi, şu aşâğılık ve çorak yeryüzünde bir yudumcuk saçmıştır da,

Toprak, o sebeple coşmuştur; biz de o yüzden coştuk. Allahm, pek isteksiz, pek tembel olduk, bir yudumcuk daha saç!

Caizse yokluktan feryat ediyor, yokluğu anlatmaya çalışıyorum. Caiz değilse işte sustum.

Bu, iki kat hırsı anlatmadı ya... Halil'den öğren o hırs kazını kesmek gerek.

Kazada bundan başka daha bir çok hayır, şer var ama başka sözleri söyleyemem, vakit kalmaz diye ürküyorum.

TAVUS KUŞU

Tavus kuşunun tabiatı ve İbrahim aleyhisselam'ın onu kesmesindeki sebep

395 Şimdi ad san için cilvelenip duran iki renkli tavusa geldik.

Onun gayreti, sonucundan ve faydasından habersiz bir halde halkı, hayırla şerle avlamaktır.

Tuzak gibi av tutup durur. Tuzağın maksada ait ne bilgisi vardır?

Tuzağın, av tutmaktan ne zararı vardır, ne faydası; onun bu beyhude tutuşuna şaşarım işte ben.

Kardeş, iki yüz güzelle bağdaştın, dost oldun, sonra yine onları terk ettin.

400 Doğduğun günden beri işin bu. Sevgi tuzağıyla adam avlar durursun.

Bu avlamaktan, bu kalabalıktan, bu başlık sevdasından el çek. Hiç bunlarla bir şey ördün, bu yüzden bir şey elde ettin mi?

Ömrünün çoğu geçti, gün akşama yaklaştı. Sense hala adam avlamaya koyulmuşsun.

Onu tut, bunu tuzaktan azat et. Alçaklar gibi bir başkasını avla.

Derken bunu da bırak, başka birini ara... Bu işte tam hiçbir şeyden haberi olmayan çocukların oynadığı bir oyundur!

405 Gece gelip çatar, tuzağında bir av bile yok. Tuzak sana, bir baş ağrısından, bir bağdan başka bir şey değil.

Şu halde sen, kendi kendini avladın demektir. Çünkü, hapse düştün, maksada erişemedin, mahrum kaldın.

Hiç alemde bizim gibi kendi kendini avlayan bir ahmak daha var mı?

Aşâğılık kişilerin tuzağına domuz tutulur. Sonsuz zahmet, sonra da onu yemek haram.

Avlamaya değen şey ancak aşktır. Fakat oda öyle herkesin tuzağına düşer mi ya?

410 Meğer ki sen gelesin de ona av olasın... Meğer ki sen, tuzağı bırakasın da onun tuzağına gidip düşesin.

Aşk der ki: Ben yavaş yavaş çalışmasaydım; bana avlanmak av tutmadan yeğdir.

Benim hayranım ol da övün. Güneşi bırak da zerre ol!

Kapım da otur. Evsiz barsız kal. Mumluk davasına kalkışma, pervane ol.

Bu suretle dirilik sultanlığını bulur, kullukta gizli olan padişahlığı görürsün.

415 Alemde tersine çakılmış nallar görür, esirlere padişah adı verildiğini duyarsın.

Boğazına ipler takılmış, kendisi dar ağacının tacı olmuştur da kalabalık bir halk güruhu, ona işte padişah derler.

Kafirlerin mezarları gibi dışı süslü, içinde ulu Allah'ın kahır ve azabı!

Onlar kabirleri kireçle örmüşler, bezemişler, zan perdesini yüzlerine örtmüşlerdir.

Senin de yoksul tabiatın hünerlerle kireçlenmiş, bezenmiştir ama mumdan yapılan nahle benzer; ne yaprağı vardır, ne meyva verir!

Allah'ın lütfunu ve kahrını herkes bilir, kahrından kaçır lütfuna yapışır ama ulu Allah kahrını lütf içinde, lütfu da kahr içinde gizlemiştir. Bu tersine çakılmış nal ve Allah'ın mekridir. Bu suretle işi ayırt edenler ve Allah'ın nurıyla bakıp görenler, hali görenler ve görünüşe aldananlardan ayrılır. Allah "hanginiz daha iyi iş yapacak diye imtihan eder" buyurmuştur.

420 Bir derviş bir dervişe "Allah'yı nasıl gördün, söyle" dedi.

Derviş dedi: Neliksiz, niteliksiz gördüm. Fakat söze getirebilmek için onu kısa bir örnekle anlatayım.

Gördüm ki sol yanında bir ateş, sağ yanında da bir kevser ırmağı vardı.

Solunda cihanı yakıp yandıran müthiş bir ateş, sağında güzelim bir ırmak.

Bir kısım halk o ateşe el atmış, bir kısım halkta o kevsere ulaşacağından neşeli ve sarhoş.

425 Fakat bu, her kötü kişiyle her bahtı yaver olanı şaşırtacak pek aykırı ve acayip bir oyundur.

Kim o ateşe, kıvılcıma atılıyorsa öbür yandaki sudan baş çıkarıyordu.

Kim suya atılıyorsa derhal kendisini ateş içinde buluyordu.

Kim sağ yana gidiyor, o güzelim suya dalıyorsa sol taraftaki ateş içinden baş göstermedeydi.

Sol yandaki ateşe dalansa sağ yandan çıkmaktaydı.

430 Bunun sırrını pek az kişi anlıyor, hasılı o ateşe pek az kişi atlıyordu.

Ancak başına devlet saçısı saçılan, suyu bırakıp ateşe kaçıyordu.

Halk eldeki hazır zevki mabut edinmiştir. Hulâsa halk, bu oyunu kaybetmiş, bu oyunda zarar görmüştür.

Bölük, bölük saf, saf hırslarına uyanlar, ateşten çekinmede, suya kaçmada.
Fakat suya dalan, ateşten baş göstermede. Ey hakikatten haberi olmayan,
ibret al, ibret!

435 Ateş, ey bön ahmaklar, ben ateş değilim, makbul bir kaynağım.
A gözsüzlür sizin gözünüzü bağlamışlar. Bana gelin, kıvılcımlarımdan kaçmayın.
Ey Halil burada ne kıvılcım vardır, ne duman. Bu görünen şey, ancak Nemrud'un büyüü, hilesi demektedir.
Sen de Halil gibi akıllıysan ateş senin soyundur, sen bir pervanesin.
Pervanenin canı keşke binlerce kanadım olsaydı da,

440 Mahrem olmayanların körlüklerine rağmen amansız bir surette ateşlere yansaydı.
Bilgisiz kişi, eşekliğinden bana acır, bense bilgi ve görgü sahibi olduğumdan ona acırım diye bağırıp durur.
Hele şu suların bile canı olan ateş yok mu? Pervanenin işi bizim işimizin aksi.
O nur görür ateşe atılır, gönül de ateş görür, nura dalar.
Ulu Allah'nın, Halil evladı kimdir, göresin diye böyle oyunları vardır.

445 Ateşe su şeklini vermişler, ateşin içinde de bir kaynaktır coşturmuşlardır.
Bir büyücü büyüyle bir topluluk içinde piriñçle dolu sahanı, akreplerle dolu gösterir.
Evi, büyüü ve nefesiyle akreplerle dolmuş gösterir ama onlar, sahici akrep değildir ki.
Büyücü bunun gibi yüzlerce hüner gösterdikten sonra artık düşün, büyücüyu yaratan, neler yapmaz?
Hasılı Allah büyüü ile zaman, zaman nice kişiler, karı gibi alta yatmışlardır!

450 Büyücüler ona kuldur, köledir. Hepsini de yont kuşu gibi tuzağa düşmüşlerdir.
Kendine gel de dalgalara benzer hilelerin nasıl baş aşağı olduğunu Kuran'ı okuyup anla, sihri halali gör.
Ben Firavun değilim ki Nil'e gideyim. Ben, Halil gibi ateşe giderim.
O ateş değildir, duru bir sudur. Halbuki öbürü hileyle ateş gibi bir su görünmededir.
İyi şeyleri caiz gören o Peygamber, ne de güzel söyledi: Bir zerre aklın oruçtan da yeğdir, namazdan da.

455 Çünkü, aklın cevherdir, bu ikisiyse araz. Bu ikisi, yani namaz ve oruç, onun
tam olmasıyla farz olur.
Bu suretle de o aynanın cilalanması, ibadetle gönlün arınması mümkün olur.
Fakat ayna aslından bozüksa onu cilalamak güçtür, zor cilalanır.
Cilalanabilecek seçilmiş aynaysa az bir cila ile parlar, azıcık bir cila ona kafidir.

Mutezile, akıllar esasen birdir, buçukluk azlık, bilgiden, uğraşmadan ve sınamadan meydana gelir derler. Onların hilafına
olarak akılların, yaradılıştaki birbirine uygun olmaması

Akıllardaki bu aykırılık, bil ki merteye bakımından yerden göğe kadardır.

460 Akıl vardır güneş gibi. Akıl vardır, zühre yıldızından da aşağıdır, yıldız akmasından da.
Akıl vardır, bir sarhoş mumu gibi, akıl vardır, bir ateş kıvılcımı gibi.
O güneş gibi aklın önünden bulut kalktı mı Allah'nın nurunu gören akıllar faydalanırlar.
Akıllı cüzi aklın adını kötüye çıkarmıştır. Dünya muradı insanı muratsız bir hale getirmiştir.
O, bir avdan avcının güzelliğini görmüştür. Bu avcılığa düşmüş, bu yüzden bir avın derdine uğramıştır.

465 O, hizmetle hizmet edilme nazına erişmiştir; bu, kendisine hizmet edilmeyi dilemiş, yüce yolundan geri dönmüştür.
O Firavunlukta suya tutsak olmuş, İsrailoğlu, tutsaklık yüzünden yüzlerce Suhrab kuvvetini elde etmiştir.
Bu aykırı bir oyundur, yaman bir ferzin-benttir. Hileye az başvur, devlet ve baht işidir bu.
Hayal ve hileyi az doku. Çünkü, gani Allah hileciye az yol gösterir.
Hile edeceksen iyi hizmet etme yolunda hile et de bir ümmet içinde peygamberlik elde edesin.

470 Hile et de kendi hilenden kurtul. Hile et de bedenden ayrıl tek kal!
Hile et de en aşağı bir kul ol. Aşağılıkla yürü de efendi kesil.
Ey koca kurt, tilkiliğe kalkışma, hile ve hizmetle efendilik etmeyi umma.
Fakat pervane gibi ateşe atıl, o ateşi kesene doldurup ağzını büzme, her
şeyden kurtul.
Gücü kuvveti bırak, ağlamaya giriş. A yoksul, ağlayışa acınır.

475 Susuz ve aciz kişiyi ağlayışını mânevîdir, doğrudur. Soğuk,soğuk ağlayışsa, o azgının yalanından ibarettir.
Yusuf'un kardeşlerinin ağlamaları hileden ibarettir. çünkü, içleri hasetle, illetle doludur.

GÖZYAŞI BEDAVA

Köpeği açlıktan ölen ve dağarcığı ekmekle dolu olduğu halde köpeğine bir lokma bile vermeyip de ölümüne ağlayan, şiirler
söylüyor, başına yüzüne vuran Arap

Arab'ın birinin köpeği ölmek üzereydi. Arap yağmur gibi gözyaşı dökmede, başına ne dertler geldi demedeydi.
Bir dilenci geçiyordu. Dedi ki: Niye ağlıyorsun? Kimin için feryat ve figan ediyorsun?
Arap bir köpeğim vardı dedi, pek iyi huyluydu. İşte şuracıkta yol üstünde ölüyor.

480 Gündüz avcımdı, gece bekçim. Gözü pekti, avı hemen yakalardı. Hırsız derhal kovardı.
Adam derdi ne yaralandı mı? Diye sordu. Arap, hayır dedi, açlık onu bu hale getirdi.
Adam, bu derde, bu mihnete sabret dedi, Allah, sabredenlere karşılık ihsanda bulunur.
Ondan sonra dedi ki: Ey hür kişi, elindeki şu dolu dağarcıkta ne var?
Arap, dün akşamdan artan ekmeğim, azığım. Bedeni kuvvetlendirmek için taşımaktayım dedi.

485 Adam dedi ki: Neden o köpeğe ekmek yemek vermedin? Arap o kadar merhametim yok.
Yolda parasız ekmek ele geçmez. Fakat gözyaşı bedava dedi.
Adam, a havayla dolu kırba, toprak başına! Demek ki sence ekmek, gözyaşından daha iyi ha?

Gözyaşı, kandır, dertle su haline gelir. Topraktan meydana gelen ekmek, beyhude kan dökmeye değmez dedi. Arap, iblis gibi bütün vücudunu hor hakir bir hale getirmişti. Bu bütünün parçası, anacak aşağılık ve bayağı bir şeydir.

490 Ben varlığını o ihsan ve cömertlik sahibinden başkasına satmayana kul, köle olayım.
O ağlarsa gökyüzü de ağlar. O feryat ederse gökyüzü de Yarabbi demeye başlar.
Ben o himmet sahibi bakıra kul, köle olayım ki kimyadan başka bir şeye eğilmez.
Dua ederken Allah'ya sınık bir halde el kaldır. Allah'nın merhamet ve ihsanı, sınık kişiye doğru uçar.
Bu daracak kuyudan kurtulmak istiyorsan durmadan ateşe yüz çevir kardeş.

495 Allah'nın hilesini gör, kendi hileni bırak. Ey hilesine karşı hilebazların bile utanıp şaşırtdıkları Allahm!
Hilen Allah'nın hilesinde yok oldu mu kendine şaşılacak bu pusu elde edersin.
Öyle bir pusu ki onun en aşağı vasfı, ebediliktir. Oradan ebedi bir surette boyuna yücelir ağarsın.
İnsana kendini görüp beğenen kendi gözünden daha tehlikeli hiçbir kötü göz olamaz. Ancak gözü, Allah'nın nuru ile değişmiş ve "Benimle duyar, benimle görür" sırrına ermiş, varlığı, varlıksız bir hale gelmişse o başka Tavus kuşu gibi kanadına bakma, ayağını gör ki kötü göz, sana bir pusu kurmasın.
Dağ bile kötülerin nazarıyla yerinden oynar. Kuran'da "Yüzlükünneke"yi oku da anla.

500 Dağ gibi Ahmet bile yolda çamur ve yağmur yokken nazara uğradı da ayağı titremeye başladı.
Bu duraklama, sürçme, bu ayak titremesi de ne? Bu işin boş olmasına imkan yok diye hayrette kaldı.
Nihayet ayet geldi de, o hal sana kötü gözden erişti diye hikmetini bildirdi.
Allah eğer senden başka biri olsaydı derhal yok olur, o nazara avlanır erir giderdi.
Fakat benim korumam, eteğini çemreyip geldi de kurtuldun, yalnız bu titreyişin, bu sürçmenin, bu sırrı sana bildirmek içindi dedi.

505 İbret al da o dağ gibi olan Peygambere bak... Ondan sonra a saman çöpünden aşağı olan adam, hünerini malını arz etme!
"Az kaldı kafirler, gözleriyle seni yere düşüreceklerdi" ayetinin tefsiri
Ey Allah peygamberi, o mecliste öyle adamlar vardır ki herkesin kuşlarına bile nazar değerir, onları bile öldürürler.
Nazarlarından kükreyen aslanın bile kellesi yarılr, inlemeye başlar.
Güçlü deveye nazarı ile ölüm değerir, sonra arkasından köleyi,
Yürü bu devenin yağından satın al diye yollar. Köle deveyi sakatlanmış görür.

510 Atla beraber koşan o deve sakatlanmış başı kesilmiştir.
Şüphe yok ki hasetle, kötü gözle feleğin dönüşünü, yürüyüşünü bile başka bir tarzda döndürürler.
Su gizlidir, fakat dolap meydana. Fakat su esasen dönüp yürümededir.
Kötü gözün ilacı iyi gözdür. İyi göz, kötü gözü ayağının altına alır, yok eder.
İlerisi gidış, rahmetin sıfatıdır, iyi göz de rahmetendir. Halbuki kötü göz, kahir ve lanetten meydana gelmedir.

515 Allah'nın rahmeti gazabından üstündür. Bunun içindir ki her peygamber, kendi ziddına üst olmuş onu mat etmiştir.
Çünkü, peygamber rahmetin neticesidir. Zıddı ise kötü yüzlüdür, kahir neticesidir.
Kazın hırsı birdir. Bunun hırsıysa tam elli kat fazladır. Şehvet hırsı yılandır, mevki hırsı ejderha.
Kaz hırsı, boğaz ve cima şehvetinden meydana gelir. Fakat baş olma hırsında bu şehvetlerin tam yirmi tanesi toplanmıştır.
Mevki sahibi, mevkii yüzünden Allahlıktan dem vurur. Allah ile ortak olmayı tamah eder, nasıl af edilebilir?

520 Adem'in işlediği küçücük kusur karın ve cima yüzünden oldu. Fakat iblisin suçu ululuktan ve mevki yüzündendi.
Hasılı Adem çabucak tövbe etti, halbuki o melun, tövbe etmeye tenezzül etmedi.
Boğaz ve cima hırsı da kötüdür. Fakat mevki hırsı olmadıkça yine de sınıklıdır.
Bu mevki hırsının kökünü dalını söylemeye kalkışırsam bir başka cilt lazımdır.
Arap serkeş ata Şeytan dedi, yazıda yayılan ata değil.

525 Şeytanlık lügatta baş çekmedir. Bu sıfat lanete layıktır.
Bir sofranın çevresine yüz tane adam oturur, yer. Fakat baş olmak isteyen iki adam dünyaya sığamaz.
O, dünya yüzünde bunun bulunmasını istemez. Hatta padişah padişahlığına ortak olur diye babasını bile öldürür.

Duymuşundur ya saltanat kısırdır derler. Padişahlık davasında olan, korkusundan akrabılığı filan hep keser, hepsinden vazgeçer.
Çünkü, saltanat kısırdır, onun oğlu yoktur. Ateş gibi kimseyle dostluğu olamaz.

530 Kimi bulursa yakar, yırtar. Kimseyi bulamazsa kendi kendisini yer.
Hiç ol da onun dışından kurtul. O katı yürekliden merhameti az um!
Hiç oldun mu o katı yürekliden korkma. Her sabah mutlak yokluktan ders al.
Ululuk, ululuk ıssı Allah'nın elbisesidir. Kim onu giymeye kalkışırsa vebale girer.

Taç onundur, kemer bizim. Vay haddini aşana!

535 Bu tavusluk kanadı, sana bir sınamadır. Buna kapıldın mı Allah'ya ortak olmaya, onun gibi noksan sıfatlardan arı olduğunu davaya kalkışırsın.

Hakimin birinin, gagasıyla güzelim kanatlarını yolup atan ve bedenini kel ve çirkin bir hale koyan tavus kuşunu görüp hayretle "Kendine acımıyor musun?" demesi, tavus kuşunun "Acıyorum ama bence can, kanattan daha değerlidir. Bu kanatsa benim can düşmanımdır" diye cevap vermesi
Bir tavus kuşu, ovada kanatlarını yolmaktaydı. Hakimin biri gezmeye çıkmıştı.

Onu görüp dedi ki: Ey tavus böyle güzelim kanatları nasıl oluyor da kökünden yolup atıyorsun? Hiç acımıyor musun?
Bu süsü koparıp balığa atmana gönlün nasıl razı oluyor?
Hafızlar o tüyleri beğendiklerinden alıp mushafların arasına koyuyorlar.

540 Halk, havalanmak için tüylerinden yelpazeler yapıyorlar.
Bu ne nankörlük bu ne cüret! Bilmiyor musun ki nakkaşın kim?
Yahut da biliyor da nazlanıyor; mahsustan o süsleri yoluyorsun.
Birçok naz vardır ki suç olur; kulu, padişahın gözünden düşürür.
Nazlanmak, şekerden tatlıdır ama az çiğne, yüzlerce tehlikesi vardır.

545 Niyaz yolu emin bir yoldur. Nazı bırak da o yola düş.
Nice nazlananlar vardır ki kol kanat çırpır ama nihayet o hal adama vebal olur.
Nazın güzelliği seni bir an yüceltse bile onun gizli korkusu, seni eritir mahveder.
Bu yalvarışa gelince: Seni zayıflatır. Zayıflatır ama parlak ayın on dördü gibi baş köşeye geçirir.
Ölüden diriye çekip çıkarınca ölen, doğru yolu bulur.

550 Diriden ölüye çıkarınca da diri nefis, ölüm tarafına yönelir, ölüm tarafına dönüp dolaşır.
Öl ki hiçbir şeye ihtiyacı olmayan diri Allah, ölüden diri meydana getirsin. Allah, bu ölü bedenden meydana bir diri getirsin.
Kış olursan baharın gelişini, gece kesilirsün gündüzün oluşunu görürsün.
O kanatları yolma ki bir daha yerine yapışmaz. Ey güzel yüzlü, yasa düşüp yüzünü yırtma.
Kuşluk güneşine benzeyen o güzelim yüzü yırtmak, yanlış bir iştir.

555 Böyle bir yüzü tırnakla yaralamak kafirliktir. Ay bile onun ayrılığı ile ağlamada.
Yoksa yüzünü görmüyor musun? Bırak bu inatçılığı, bırak bu düşünceyi!
Nefsi mutmainne'nin saflığı ve temizliği, düşüncelerle bulanır. Nitekim aynanın yüzüne bir şey yazar, yahut bir şekil yaparsın,
sonra temizlesen de yine bir iz, bir noksan kalır.
Bedende Nefsi Mutmainne'nin yüzünü düşünce tırnakları yaralar.
Kötü düşünceyi zehirli tırnak bil. Bu tırnak, derinleştikçe can yüzünü tirmalar.
Müşkül düğümleri açmak ister; fakat bu, adeta altın bir kaba aptes bozmaya benzer.

560 Ey işin sonuna varan düğümü çözülmüş say. Bu düğüm, boş keseye vurulmuş kuvvetli ve çözülmüş bir düğümdür.
Düğümleri açmakla uğraşa uğraşa kocaldın, başka birkaç düğümü de çözülmüş sayıver!
Asıl boğazımızdaki çözülmez düğüm şudur: Sen kendini bil, bakalım, aşığılık bir adam mısın, yoksa bahtı yaver bir adam mı?
Adamsan bu müşkülü çöz. İnsan nefesine sahipsen nefsinin bu yolda sarf et.
Ayan ve arazi bildin tut, ne çıkar? Asıl, kendi haddini bil ki bundan kaçıp kurtulmaya imkan yok.

565 Kendi haddini bilince de artık bu hadden kaç da ey toprak eleyen, hadsiz aleme ulaş.
Ömrün mahmul ve mevzu derdiyle geçti. Gözün açılmadı, hayatın duyduğun şeylerle geçip gitti.
Neticesiz ve tesirsiz olan her delil boş çıktı. Sen kendi neticene bak.
Yapanı ancak yapılan şeylerle görebildin; iktirani kıyas'la kanaat ettin.
Filozof davasında delilleri çoğaltıp durur. Halbuki kalbi temiz Allah kulu, onun aksine delillere bakmaz bile.

570 Delil ve hicaptan kaçır, delalet edilenin peşine düşer, başını yakasının içine çeker.
Filozofa göre duman, ateşe delildir ama bizce dumansız olarak o ateşe atılmak daha hoştur.
Hele yakılıktan, sevgiden meydana gelen şu ateş yok mu? O, bize dumandan daha yakındır.
Hasılı cana arız olan hayallere kapılıp dumana koşmak ve bu yüzden candan olmak, pek kötü bir iştir, pek bahtsızlıktır.
Peygamber Aleyhisselam'ın "Müslümanlıkta papazlık yoktur" hadisi
Kanadını yolma, onun sevgisini gönlünden sök, çıkar. Çünkü, savaşmak için düşmanın bulunması şarttır.

575 Düşman olamadıkça savaş imkanı yoktur. Şehvetin olmazsa ondan kaçınma emrine uyman mümkün değildir.
Meylin olmazsa sabrın manası yok. Düşman yoksa ordu sahibi olmana ne hacet?
Kendine gel de kendini hadim etme, papaz olma. Çünkü, çekinmek ve temiz durmak, şehvetin zıddıdır.
Hava ve heves olmadıkça hava ve hevsten çekinin denmesi mümkün değildir. Ölülere gazilik taslanmaz ya!
"Yoksullara verin onları doyurun" denmiştir, şu halde kazan. Çünkü elinde eskiden kazandığın bir şey olmadıkça
harcayamazsın ki.

580 Gerçi o mutlak olarak "Yoksulları doyurun" demiştir ama sen "Kazanın da sonra yoksulları doyurun" diye oku'
Yine böyle o padişah "Sabredin" buyurdu. Bir istek olmalı ki ondan yüz çeviresin.
"Yeyin" emri şehvet için bir tuzaktır, ondan sonra gelen "İsraf etmeyin" emriyse temizliktir.
Şehvet olmasa ondan kaçınmaya imkan olabilir mi?
Sabretme ezasına uğramadıkça karşılığında bir hayır ve mükafat elde edemezsin.

585 Ne hoştur o şart ve ne sevinçli şeydir o mükafat. O gönüller açan, canlara canlar katan mükafat!
Aşıkın Allah'dan kazandığı sevap da Allah'dır
Aşıkların neşesi de odur, gamı da, hizmetlerine karşılık aldıkları ücret de.
Aşık, sevgiliden başkasını seyre dalarsa bu, aşk değildir, aslı yok bir sevdadır.
Aşk, o yalımdır ki parladı mı sevgiliden başka ne varsa hepsini yakar.
La kılıcı, Allah'dan başka ne varsa hepsini keser silip süpürür. Bir bak hele, La'dan sonra ne kalır?

590 İllallah kalır, hepsi gider. Neşelen, sevin ey ikiliği yakıp yandıran şiddetli aşk!
Zaten evvelkiler de oydu, sonrakiler de. İkilik ancak şaşı gözün bir görüşüdür, bunu böyle gör.
Ne şaşılacak şey! Hiç onun aksinden başka bir güzel olur mu? Beden, ancak canla hareket edebilir.
Canı olmayan bedeni istersen yağla, balla beslemeye kalk, yine beyhudedir.
Bunu, bir günceğiz olsun dirilip bu canlar canının elindeki kadehi alan, o şarabı içen bilir.

595 Fakat gözü, o yüzleri göremeyene şu duman, can görünür. Abdülaziz oğlu Ömer'i görmediğinden Haccac onca adalet
sahibidir.
O, Musa'nın ejderhasını görmemiştir de büyücülerin iplerinde can var sanır.
Arı duru suyu içmeyen kuş, kara su içinde kanat çırpıp durur.
Zıt olmadıkça zitti tanınmaz. Yara görülünce onulmaya başlanır.

600 Hasılı Elest ikliminin kadrini bilesin diye dünya, önce gelmiştir.
Fakat buradan kurtulup oraya vardin mi ebed şeker hanesinde şükreder durursun.
Dersin ki: Sanki orada toprak elemişim. Bu tertemiz alemden kaçıp duruyormuşum.
Keşke bundan önce ölseydim de o balçıkta çektiklerim, daha az olsaydı.

Rasul aleyhisselam'ın "Ölümünü ölmeden önce istiyen ölmemiş sayılır. İyiyse iyiliğe ulaşmaya acele eder, kötüyse kötülüğünün azalmasını diler" hadisinin tefsiri

İşte onun için o her şeyi bilen peygamber, "Kim ölür bedenini terk ederse,

605 Öldüğünden, göçtüğünden dolayı hasrete düşmez. Ancak taksiratından, fırsatı fevt ettiğinden hasrete düşer.
Ölen keşke maksadına bundan önce erişseydim diye diler.
Kötüyse, önce ölseydi kötülüğü daha az olurdu. İyiyse, iyilik yurduna daha önce gelirdi.
Kötü, haberim yokmuş, ben an be an önümdeki perdeleri arttırıp duruyormuşum.
Bundan önce buraya göçseydim bu perdem, daha az olurdu der" buyurmuştur.

610 Hırsla düşüp kanaat yüzünü az yırt. Ululanıp aşağılanma yüzünü az incit.
Hasisliğinden cömertlik yüzünü, Şeytanlığından secdenin güzelim cemalini az parala.
O cenneti bezeyen kanatları yolma. O yolları kaplayan kanatları koparma.
Tavus kuşu, bu öğüdü duyunca ona baktı. Sonra da zari, zari ağlamaya koyuldu.
O dertlini feryadı figanı orada bulunanları da feryada düşürdü.

615 Neden kanatlarını yoluyorsun diye soran cevapsız kalıp pişman bir halde ağlamalı oldu.
Neden boşboğazlıkta buldum da sordum? O, zaten dertle doluymuş, ben onu büsbütün coşturdum diyordu.
Gözlerinden akan yaşlar toprağa damlamakta idi. Damlayan katraların her birinde yüzlerce cevap vardı.
Doğru ve özden ağlayış, canlara dokunur, feleği ve arşı bile ağlatır. Akıl ve gönüller, şüphe yok ki arşa mensuptur, hicap içinde olarak arş nurundan doğarlar.
Akıl ve ruh da Harut ve Marut'un Babil Kuyusunda mahpus oldukları gibi balçık içinde mahpustur.

620 Harut'la Marut gibi. O iki temiz melek de bu alemde korkunç bir kuyuda mahpusturlar.
Aşağılık şehvet alemine düştüler de suçları yüzünden bu kuyuda bağlana kaldılar.
İyilerle kötüler büyüü ve büyüü bozan şeyleri bu iki melekten öğrenirler.
Fakat önce kendine gel, büyüü öğrenme vazgeç bu sevdadan.
Biz bu büyüü seni belaya uğratmak ve sınamak için öğretiriz diye öğüt verirler.

625 Sınamada şart ihtiyar sahibi olmaktır. Kudret elde olmadıkça da ihtiyar olamaz.
İstekler uyumuş köpeklere benzer. Onlardaki hayır ve şer de gizlidir.
Kudretleri olmadığı için bunlar, yere yatmış odun parçaları gibi yatakalmışlardır.
Fakat aralarına pis bir şey atıldı mı adeta köpeklere hırs surunu üfürür.
O sokakta bir eşek düşüp öldü mü uyuyan yüzlerce köpek uyanır.

630 Gayp gizliliğine gitmiş olan hırslar, yenlerinden yakalarından baş çıkarır, hücumla koyulurlar.
Her köpeğin kılları diş kesilir hile için kuyruk sallamaya başlarlar.
Köpeğin belden aşağısı hile, belden yukarısı öfke olur, odun bulmuş zayıf ateşe döner.
Mekansızlık elinden yalım, yalım gelip çatar, ateşten çıkan alev ta göğe kadar, açar.
Bunun için yüzlerce köpek de insanın bedeninde uyumuştur. Bir av olmadığı için onlar, adeta gizlenmişlerdir.

635 Yahut da gözleri bağlı doğan kuşlarına benzerler. Perde ardında bir av sevdasıyla yanıp tutuşurlar.
Fakat doğanın külahını kaldırdın da avını gördü mü derhal dağlarda dönüp dolaşmaya başlar.
Hastanın isteği yatışmıştır. Hatırı, yalnız iyileşmektedir.
Ama ekmek, elma ve karpuz görünce onu yemek ister bu istekle zarar korkusu, savaşa girişir.
Sabrederse bunları görüşü, iyiliğine yarar. Çünkü o heyecana düşmek, onun gevşemiş tabiatına iyi gelir.

640 Fakat sabredemezse görmemesi daha iyidir. Okun zırhsız adamdan uzak olması yeğ!

Tavus kuşunun cevap vermesi

Tavus kuşu ağlaması bitince dedi ki: Yürü, sen renge ve kokuya kapılmışsın.
Görmüyorsun ki bu kanatlar yüzünden her yandan başıma yüzlerce bela gelip çatismada.
Nice merhametsiz avcılar, bu kanatlar yüzünden her yanda benim için tuzak kuruyorlar.
Nice okçu kanatlarım için yayını çekmiş bana ok atmada.

645 Gücüm kuvvetim yok, kendimi koruyamıyorum, bu kazadan, bu beladan, bu fitnelerden kurtulmama imkan yok.
Madem ki iş böyle, dağlarda, ovalarda emin olabilmek için çirkin olmam daha iyi.
Ey yiğit, bu kanatlar, benim ululanma silahım kesildi. Ululanmaysa ululananları yüzlerce belaya uğratır.

Hünerler, anlayışlı olmak ve dünya malını elde etmek,
tavusun kanatları gibi insanın canına düşmandır

Nice hüner ve sanatlar vardır ki ham kişiyi helak eder. Çünkü o, taneye koşar, bu yüzden de tuzağı görmez.
İhtiyarına sahip olmak, "Sakinin" emrine uyan ve kendisine sahip olan adam için iyidir.

650 Kendini koruyamıyor kötülüklerden çekinemiyorsan sakın, o aleti uzaklaştır, ihtiyarı bırak.
Benim de cilvelendiğim şey ve ihtiyarım, o kanattır. Onu yoluyorum, çünkü başıma kastetmede.

Sabır sahibi, kendi kanadını yok farz eder, bu suretle kanadı da onu kötü düşüncelere sevk etmez. Şu halde ona de ki: Kanadını yolma, onun bir zararı yoktur. Bu çeşit adama ok gelse önüne kalkanını tutar. Fakat bana bu güzel kanat düşmandır. Çünkü sabredemiyor, cilveleniyorum.

655 Eğer çekinme ve korunma bana yol gösterseydi ihtiyar yüzünden debdebem, devletim artardı. Ben çocuğa yahut sarhoşa benziyorum, sınanmalara tahammülüm yok. Benim elime kılıç vermek caiz değildir. Eğer aklım olsaydı da beni men etseydi kılıç, elimde bir zafer vasıtası olurdu. Güneş gibi nurlar saçan bir akıl lazım ki doğrudan başka bir suretle kılıç vurmasın. Parlak aklım ve iyi bir huyum yok, şu halde silahımı neden kuyuya atmayayım?

660 Bu silah, bana düşman olacak. Onun için kılıçla kalkanı kuyuya atıyorum. Ne kolumda kuvvet var, ne dayanacağım bir yer. Kılıcımı atmazsam düşmanım elimden alır onunla beni yaralar. Bu kötü huylu nefis, yüzünü örtmemekte. Ben de onun inadına yüzümü yırtmadayım. Bu suretle şu yücelik, şu güzellik azalsın da tamamı ile bitince de ben vebale az düşeyim. Yüzümü bu niyetle yırttığımın suçum yok. Çünkü, bu yüzü yaralarla örtmek gerek.

665 Gönlüm, gizlenme huyuna sahip olsaydı yüzüm, günden güne parlar, güzelleşirdi. Kuvvetim kudretim yok, iyiliğe de meyledemiyorum. Bunu gördüm, düşmanımı da gördüm, derhal silahımı kırdım. Bu suretle de onun bana üstün olmamasına, hançerimin kendime vebal olmamasına gayret etmiş oldum. Damarım oynadıkça kaçıyorum, çünkü adamın kendisinden kaçması kolaydır. Başkasından kaçan, ondan kurtulunca karar eder.

670 Halbuki benim düşmanım da benim, benden kaçan da ben. Şu halde işim kıyamete kadar boyuna kaçmaktır. Adama kendi gölgesi düşman olursa ne Hint'te emin olur, ne Hutun'de.

Gündüzün güneşte yok olan yıldızlar gibi Allah varlığında
yok olup kendisinden geçenler, hüner ve sanatlarıyla şerlerinden
emin olmuşlardır. Yok olana tehlike olamaz.

Bir adam yokluğa erişir, kendisine yokluğu ziynet edinirse, o adamın, Muhammet gibi gölgesi olmaz. "Yokluk benim iftiharımdır" sırrına ziynet yokluktur. Bu çeşit adam, mumun alevi gibi gölgesizdir. Mum, baştan aşağı alevden ibarettir. Gölge onun çevresine uğrayamaz.

675 Mum kendisinden de kaçtı, gölgeden de. Mumu dökenin isteğine uydu, ışığına sığındı. Mumu döken muma der ki: Seni yok olmak için döktüm. O da, ben yokluğa kaçtım diye cevap verir. Bu var olan ışık, lazım bir ışıktır, geçici ve arızı ışık gibi değil. Mum ateşte tamamı ile yok oldu mu artık ondan ne bir eser görürsün ne bir ışık! Suret ateşi karanlığı gidermek için mum suretinde durur.

680 Beden mumu şu görünen mumun aksinedir; yok oldukça can nuru artar. Bu ebedi ışıktır, mumsa geçici. Can mumunun alevi, Allah'ya aittir. Ateşten meydana gelen şu ateş, nur olduğundan geçici gölge, ondan uzaklaşmıştır. Bulutun gölgesi yere düşer. Fakat gölge, ayla düşüp kalkmaz. A bahti yaver kişi, kendinden geçmek, bulutsuz bir jale gelmektir. Kendinden geçtin mi değirmi aya benzersin.

685 Fakat rüzgar, bir bulutu sürüp getirdi mi ayır nuru aydan daha eksik bir hale düşer. Bulut ve toz yüzünden ay, bir hayal gibi görünür. İşte beden bulutu da bizi hayal düşüncesine sürer. Ayın lutfuna bak ki bu da onun lutfudur, çünkü bize, bulutlar düşmanımızdır demiştir. Ay, ne buluta aldırış eder, ne toza. O, göğün yücesindedir.

690 Bulut bizim canımıza düşmandır. Bulut bizim gözümüzden ayı gizler. Bu perde, huriyi Zâl gibi kuvvetlendirir, dolunayı yeni aydan daha noksan bir hale getirir. Ay bizi yücelik kucağına oturtmuş, düşmanımızı kendi düşmanı saymıştır. Bulutun letafeti ve parlaklığı da yandandır. Fakat buluta ay diyen hayli yol sapmıştır. Ayın nuru buluta vurdu mu onun kara yüzünü ay gibi parlatır.

695 Gerçi ayla aynı renge boyanmıştır. Bu da bir devlettir ama buluttaki o nur, eğretidir. Kıyamette güneş de kalmaz, ay da. Göz ışığın aslı ile meşgul olur. Bu suretle temelli mülkle eğreti mülk seçilir. Şu fani konak, karar yurdundan ayrılır. Dadı, bir kaç gün içindir. Ey ana sen bizi kucağına al. Kanadım buluttur. O, perdedir ve önümdekini göstermez. O yalnız Allah lütfiyle letafet kazanır.

700 Kanadımı yalayım, onu güzelliğini yolumdan atayım da aynı güzelliğini yine aydan seyredelim.

BEŞİNCİ CİLDİN 701 DEN 2800'E KADAR OLAN BEYİTLER YAKIN BİR ZAMANDA YÜKLENECEKTİR. ÖZÜR DİLERİZ.

2801 Ona, ne bildin ki bu kadar istiyor, bunu nerden anladın? derlerdi. Derdi ki: Gönül evi bomboş, cennet gibi nasıl ki orada da (cennette) fakr ve ihtiyâç yoktur âdeta. Orada yalnız Tanrı sevgisi var. Onun vuslatı hayalinden başka hiç kimsecikler yok. Ben evi, iyi kötü, her şeyden sildim, süpürdüm. Evim, tek Tanrının sevgisiyle dolu.

2805. Orada Tanrıdan başka ne görürsem benim malın değildir, benden bit şey isteyen yoksulun malıdır. Suda bir hurma fidanı, yahut hurmanın kırılıp eğilmiş, yeni aya dönmüş dalı görününce o akis, dışarıdaki fidanın, dışarıdaki dalın aksidir.

Suda bir suret görürsen o, dışarıda bulunan şeyin aksidir yiğidim.
Fakat suyun pislikten arınması için beden ırmağını temizlemek, arıtmak şarttır.
Bu suretle onda bir bulanıklık ve çerçöp kalmamalı ki yüzün, içine aksetsin, görünsün.

2810. A adamcağız, bedeninde toprakla karışmış sudan başka ne var? Söyle. A gönül düşmanı, suyu, topraktan arıt.
Halbuki sen, her an yemekle, içmekle o dereye daha fazla toprak dökmede, o suyu daha fazla bulandırmadasın.

Şeyhin, herkesin içinden geçeni bilmesinin sebebi

O suyun içinde hiçbir şeycikler bulunmadığında " yüzler, ona akseder, orada görünür.
Halbuki senin için temizlenmemiş. Evin, Şeytanla, adam olmayanlarla, canavarlarla dolu.
A eşek, inadından eşeklikte kalakaldın. Nerden Mesih'e ait ruhlardan bir koku alacaksın?

2815. Orada bir hayal başgösterse hangi pusudan çıktığını nerden bileceksin?
İçteki hayallerin süpürülmesi için beden, riyazatla hayale döner.

Eşeğin hile yüzünden tilkiye alet olması

Eşek bir hayli çalıştı, tilkiden korundu. Fakat köpek gibi acıkmıştı, açlı kendisine eş olmuştu.
Hırsı üstün geldi, sabrı zayıfladı. Ekmek sevdası, nice boğazlan yırtmıştır.
Kendisine hakikatler keşfedilen Peygamber, onun için "Az kaldı yoksulluk, küfür olayazdı" dedi.

2820. O eşek, açlığa tutsak olmuştu. Hileyse bile dedi, tut ki öldüm.
Bari bu açlık azabından kurtulurum ya. Yaşayış buysa ölüm bence daha iyi.
Önce tövbe etmiş, and içmişti ama nihayet eşekliğinden tövbesini de bozdu, andını da.
Hırs, insanı kör, ahmak eder, bilgisiz bir hale sokar, ölümü kolaylaştırır.
Halbuki ölüm, eşeklere kolay değildir. Çünkü ebedî canları yoktur ki.

2825. Ebedî canı olmadığı için de kötülükte bulunan birisidir. Ecele cüreti, ahmaklıktandır.
Çalış da ebedî cana ulaş, ölüm gününde de elinde bir azık bulunsun.
Kötü kişinin rızık veren Tanrıya güveni yoktur. Gayıptan ona rızıkının cömertçe saçıldığına inanmaz.
Gerçi zaman zaman ona bir açlık verdi, verdi ama Tanrı ihsanı, şimdiye kadar onu rıziksiz bırakmadı.
Eğer açlık olmasaydı imtilâya tutulurdun, ondan sonra da sende daha yüzlerce illet başgösterirdi.

2830. Açlık illeti, hem lâtif oluş, hem hafif bir hale geliş, hem de Tanrı'ya yalvarıp ibadette bulunuş bakımından o illetlerden
elbette daha iyidir.
Açlık zahmeti, illetlerden daha iyidir; hele açlıkta yüzlerce fayda ve hüner de varken.

Az yeyiş ve açlığın iyiliği

Kendine gel, açlık, ilâçların padişahıdır. Açlığı canla başla kabul et, onu böyle hor görme.
Bütün hastalıklar, açlıkla iyileşir. Bütün ilâçlar, aç olmadıkça sana tesir etmez.

Örnek

Birisi küflü ekmek yiyordu. Bir adam, neden bu kadar haris ve aç gözlü oldun? diye sordu?

2835. Dedi ki: Sabrın sonucunda açlık, iki misli arttı mı arpa ekmeği bile bana helva gelir.
Sabrettim, sabırlı oldum mu daima helva yemiş olurum.
Zaten açlık, herkese zebun olmaz ki. Bu açlık, hadden aşırı bir otlaktır.
Açlığı, onunla güçlü kuvvetli aslan kesilsinler diye ancak Tanrı haslarına vermişlerdir.
Açlığı, öyle her âdi yoksula nerden verecekler? Ot az değil a, önüne koyuverirler.

2840. Ye derler, sen ancak buna lâıyısın. Suda yüzen kuş değilsin sen, ekmek yiyen bir kuşsun.

Bir şeyhin, dervişin içini okuyup hırsını anlaması, ona dille nasihat vererek Tanrı emriyle Tanrı'ya dayanma kuvvetini başışlaması

Bir şeyh, müridiyle dara düşmüştü. Şehirde ekmek vardı, buldukları yerde kıttı.
Müridin gönlünde açlık ve kıtlık korkusu, gafletinden her an artmaktaydı.
Şeyh biliyordu, müridin içinden geçeni anlamıştı. Ona dedi ki: Ne vakte dek bu
elem, bu ıstırap içinde kalacaksın?
Ekmek derdinden yanıp yakılıyorsun. Âdeta Tanrı'ya dayanma gözünü kapamışsın.

2845. Sen o yüce nazenilerden değilsin ki sana ceviz ve kuru üzüm vermesinler.
Açlık, Tanrı haslarının gıdasıdır. Senin gibi ahmak yoksul, nerden ona zebun olacak?
Aldırış etme, sen onlardan değilsin ki bu mutfakta ekmezsiz bekliyesin.
Şu aşagılık ve karnına düşkün kişilere daima kâse üstünde kâse sunarlar, ekmek üstüne ekmek.
Bu çeşit adam öldü mü ekmek, önünden giderek ey yoksullukla, ümitsizlikle kendini öldüren der,

2850. İşte sen öldün, ekmek kaldı. Hadi kalk da al ekmeğini bakalım ey kendini elemelerle öldüren!
Kendine gel de elin, ayağın titremesin. Rızık, senin ona âşık olmandan ziyade sana âşıktır.
Âşıktır, senin sabırsızlığını bilir de emekliye emekliye sana gelir a herzevekil!
Sabrın olsaydı rızık gelir, âşıklar gibi kendini sana teslim ederdi.
Açlık korkusundan bu titreyiş nedir? Tanrı'ya dayanmayla tok yaşanabilir pekâlâ.

Büyük bir adada bir öküz varmış. Ulu Tanrı, o adayı otlarla, çayır, çimenle doldurur, öküz, akşama kadar hepsini otlar, bir dağ

parçatı gibi şişer, semirir, gece olunca bütün ovayı otladım, hepsini bitirdim. Yarın ne yiyeceğim diye korkuyla, derde kapılır, uyuyamaz, bu dertle kulak karıştırılan hilâle dönermiş. Sabahleyin kalkınca yine bütün yazıyı, dünkünden daha yeşil, daha bol çayır, çimenle dolu bulur, yine yer, içer, semirir, geceleyin aynı derde düşermiş. Yıllardır bunu görür, fakat Tanrı'ya yine güvenmezmiş.

2855. Dünyada yemyeşil bir ada vardır, orada yalnız başına obur bir öküz yaşar. Akşama kadar bütün yazıyı yalar, otlar, doyar, semirip şişer. Gece oldu mu yarın ne yiyeceğim diye düşünceye dalar, bu düşünce onu dertlendirir, ince bir kila döner. Sabah olunca yazı, yine yeşermiştir. Yeşillik, çayır, çimen, tâ bele kadar büyümüştür. Okuz, öküz açlığına tutulmuştur, akşama kadar bütün yazıyı baştanbaşa otlar, bitirir.

2860. Yine büyür, semirir, şişer. Bedeni yağır, güçlü kuvvetli bir hale gelir. Derken akşam oldu mu açlık korkusuna düşer, bu korkuyla titremeye başlar, yine korkusundan zayıflar. Yarın yayım zamanı ne yiyeceğim, ne edeceğim? diye düşünür durur. Yıllardır, o öküz bu haledir işte. Bunca yıldır bu yeşilliği otlar, bu çimenlikte yayılırım. Hiçbir gün rızkım azalmadı. Bu korku nedir, bu gönlümü yakıp yandıran gam nedir diye düşünmez bile.

2865. Akşam oldu, gece bastı mı o semiz öküz, eyvahlar olsun, rızkım bitti diye diye yine zayıflar. İşte nefis, o öküzdür, yazı da dünya. Nefis ekmek korkusu ile daima zayıflar durur. Gelecek zamanlarda ne yiyeceğim? Yarının rızkını nasıl ve nerde elde edeceğim kaydına düşer. Yıllardır yedin, yiyeceğin eksilmedi. Artık biraz da gelecek düşüncesini bırak da geçmişe bak. Yediğin rızıkları hatırına getir, geleceğe bakma da az sızlan! ;

Aslanın eteği avlaması, çalınıp çabalarken susması, tu içmek üzere kaynağa gitmesi, gelince-yedek tilkinin, hayvanın en güzel yerleri olan ciğerini, yüreğini ve böbreklerini yemesi. Aslan gelince eşeğin yüreğini ve ciğerini görmeyerek nerde bunun yüreğiyle ciğeri? diye sorması. Tilkinin, onda yürek ve ciğer olsaydı o gün o korkunç hali gördükten ve binlerce hileyle canını kurtardıktan sonra tekrar buraya gelir miydi? demesi. Tanrı da "Kâfirler, duysaydık, yahut aklımız olsaydı cehennemlik olmazdık derler" buyurmuştur.

2870. Tilkecik, eşeği tâ aslanın yanına kadar götürdü. Aslan, eşeği paramparça etti. O canavarlar padişahı, bu savaşta yoruldu, susadı. Su içmek üzere kaynağa gitti. Tilkecik, eşeğin ciğeriyle yüreğini, fırsat bulup yedi. Aslan, su içip dönünce aradı, eşeğin ne ciğeri vardı, ne yüreği! Tilkiye ciğeri nerde, yüreği ne oldu? dedi. Canavar, hayvanın bu iki uzvunu pek sever.

2875. Tilki dedi ki: Onda yürek, yahut ciğer olsaydı hiçbir kere daha buraya gelir miydi? O kıyameti görmüş, o dağdan düşmeyi seyretmiş, o korkuyu tatmış, güçlkle kaçmıştı. Ciğeri, yahut yüreği olsaydı tekrar senin yanına gelir miydi? Bir gönülde gönül nuru olmadı mı o gönül, gönül değildir. Bir bedende ruh yoksa o beden, topraktan ibarettir. Bir kandilde can nuru yoksa sidikten, pislikten İbarettir. O sırcaya kandil deme artık.

2880. O sırcaya, o kap, halkın yapısıdır ama kandilin nuru, ululuk ıssı Tanrı'nın ihsanıdır. Hâsılı sayı ve çokluk kaplardadır, alevlerdeyse ancak birlik vardır. Bir yere altı tane kandil kosalar nurlarında sayı ve çokluk olmaz. O çifit, kapları gördü de müşrik oldu. Öbürü de nuru gördü de imana geldi, anlayış sahibi oldu. Ruh. kaplara baktı mı Şis'le Nuh'u iki görür.

2885. Derenin, suyu varsa deredir. Adam, canı olan adamdır. Bunlar, insan değildir, suretten ibarettirler. Bunlar, ekmek ölüsüdürler, şehvet öldürmüştür bunları.

Bir hale düşmesi yüzünden gündüzün kandille gezip dolaşan papaz

Birisi, gündüzün, gönlü aşk ve yanısla dolu olarak kandille gezerdi. Bir herzevekil ona dedi ki: A adam, kendine gel de öyle her dükkânı arayıp durma. Aydın günde kandille ne gezip duruyorsun, bu ne saçma şey?

2890. Adam dedi ki: Her yanda adam arıyorum. O nefesle diri olan kimdir? Bir adam, şu pazar, adamlarla dolu o hür kişi dedi. Adam arayan dedi ki: Bu iki yol ağzı ana caddede öfke ve hırs zamanında dayanan bir adam arıyorum. Öfke ve şehvet vaktinde kendini tutabilen adam nerde? Bucak, bucak, sokak sokak böyle bir adam arıyorum işte. Nerde âlemde bu iki halde dayanabilen bir adam ki bugün ona canımı feda edeyim.

2895. Bunu duyan, nadir bulunur bir şey arıyorsun, fakat kaza ve kaderden gafilsin dedi iyi bak. Sen, fer'e bakıyorsun; asıldan haberin bile yok. Biz fer'iz, asıl olan kader hükümleridir. Kaza ve kader, dönüp duran gökyüzünün bile yolunu kaybeder. Yüzlerce Utarid'i kaza ve kader, aptallaştırır. Çare âlemini daraltır, demirle mermeri bile eritir, su haline getirir. Ey bu yolu adım adım adımlamaya karar veren kişi, sen hamın hamısın, hamın hamı!

2900. Değirmen taşının dönüşünü gördün, bari gel de dereyi de gör. Toprağı, tozu havalanmış görmedesin, toprağın arasında yeli de gör. Düşünce kaplarını kaynar görmedesin, aklın başına devşir de ateşe de bak. Tanrı, Eyyub'a ihsanlarını söylerken ben, senin her kılına bir sabır verdim dedi. Kendine gel de sabrına bu kadar bakma. Sabrı gördün, sabır vereni de gör.

2905. Dolabın dönüşünü ne vakte dek göreceksin? Başını çevir de hızlı ve coşkun coşkun akan suyu da gör. Görüyorum deyip duruyorsun ama onu .görmenin birçok ayan beyan nişaneleri vardır. Şöyle denizin köpüğünü görüverdin mi hayran olman lâzım ki denizi de göresin. Köpüğü gören, sırlar söyler. Fakat denizi gören şaşırır kalır. Köpüğü gören, niyetlerde bulunur; denizi gören, gönlünü deniz haline getirir.

2910. Köpükleri gören, onları sayar döker. Denizi görenin irade ve ihtiyarı kalmaz. Köpüğü gören dönüp dolaşmaya düşer. Denizi görende hiçbir gillüğü kalmaz.

Müslümanın bir Mecusiye dine davet etmesi. Şeytanın, Tanrı kapısındaki hali

Bir adam, Mecusinin birine, yahu, gel de müslüman ol, müslümanlar arasına karış dedi. Mecusi dedi ki: Tanrı dilerse imana gelirim, ihsanını çoğaltırsa yakın elde ederim dedi. Müslüman dedi ki: Tanrı, senin imana gelmeni canını cehennemden kurtarmak diler.

2915. Ama kötü nefsin, o çirkin Şeytanın seni küfür tarafının, kilisenin bulunduğu yere çekmektedir. Mecusi, ey insaf sahibi dedi, mademki onlar üstün, ben de güçlü kuvvetli, olana dost olurum. Üstün olana dost olabilir, beni daha fazla ve kuvvetle çekenin bulunduğu yere gidebilirim. Tanrı, benden adamakıllı öz doğruluğu istiyormuş. Dileği yerine gelmedikten sonra ne fayda? Nefis ve Şeytan, kendi dileğini yürüttükten sonra Tanrı inayeti kahroldu, paramparça oldu demektir

2920. Sen bir köşk, bir saray yaparsın. Onu yüzlerce nakışlarla, resimlerle bezersin. Sen Onun bir hayır yurdu, bir mescit olmasını istersin ama başka biri çıkar gelir, orayı kilise, manastır yapar. Yahut da sen bir kumaş dokur, ondan giyinmek için kendine bir kaftan yapmak istersin. Sen kaftan istersin ama düşman, inadı yüzünden senin rağmine o kumaştan bir şalvar yapar. Canım efendim, onun isteğine uymaktan başka ne çaresi var kumaşın?

2925. Kumaş sahibi zebun oldu, kumaşın ne kabahati var? Üstün olana alt olmayan kimdir ki? Birisi, ev sahibinin isteği olmadan sürüp gelir, onun yurduna diken ekirse, Ev sahibi, elbette horluğa düşmek zorundadır. Ona böyle bir horluk, çaresiz gelip çatar. Ben de taze ve yeni isem de ne çare? Hor hakir oldum işte. Sevgili böyle istiyor, ben de hor oluyorum. Nefsin istediği olduktan sonra artık, bir işi Tanrı dilerse olur demek, bir alaydan ibarettir.

2930. Ben, Mecusilerin kusuru, yahut kafirsem de Tanrı hakkında yine böyle bir zanda bulunamam. Bir kimse, onun dileği olmadan ülkesinde gezsin, dolaşsın, buyruk yürütsün... buna imkan yoktur. Birisi onu ülkesini ele geçirsın de soluğu yaratan Tanrı, bir nefes bile alamaz, bir şey söylemesin, böyle şey olmaz. Eğer Tanrı, bir adamdan şeytani sürüp kovmak diler de buna rağmen Şeytan, her an o adamın derdini arttırırsa, Bu şeytana kul olmak gerek. Çünkü her mecliste üstün çıkan o.

2935. Ben, aman Şeytan bunu benden kapmasın der durursam peki, böyle bir anda o ihsanlar sahibi Tanrı neden elimi tutmaz. Onun dilediği oluyorsa artık benim işim kimden düzeler ki?

Şeytanın Tanrı kapısındaki hali

Haşa; Tanrı, neyi dilerse o olur. O, mekan aleminde de hakimdir, mekansızlık aleminde de. Hiçbir kimse, onun ülkesinde onun emri olmadıkça bir kılı bile kımıldatamaz. Mülk onundur, ferman onun. Onun kapısında en aşağılık köpek, Şeytandır,

2940. Türkmenin, kapısında bir köpeği olsa, o köpek, onun kapısına yüzünü, başını koyup yatsa, Evin çocukları, kuyruğunu bile çekseler aldırılmaz, onların ellerinde oyuncak olur. Fakat yoldan bir yabancı geçse erkek arslan gibi ona saldırır. Çünkü 'Kafirlere şiddetlidir', dostu gül gibidir, düşmana diken gibi. Türkmen, ona tutmaç suyu bile verse o, buna razı olur, bekkiliğini yapar.

2945. Peki, köpek Şeytanı da Tanrı yaratmıştır. Onda yüzlerce düşünce, yüzlerce hile halk etmiştir. İyinin, kötünün yüz suyunu gidersin diye yüz sularını ona gıda etmiştir. Halkın yüz suyu, ona verilen tutmaç suyudur. Şeytan bunu yer, bununla doyar. Böyle olduğu halde nasıl olur da canı, kudret otağının önünde kurban olmaz? İyilerden de, kötülerden de sürü sürü nice kişiler var ki ayaklarını yere döşemiş, köpek gibi o kapiya yönelmiştir.

2950. Hepsi de Tanrılık mağarasının eşiğinde köpek gibi yatmışlar, zerre zerre buyruk beklemede, kulak kabartmadalar. Ey köpek Şeytan, halk bu yola ayak bastı mı onları sına. Saldır onlara, onları buraya koma. Bu suretle bak bakalım, doğrulukta hangisi er, hangisi dişi? "Tanrıya sığınırım" neden denir? Köpek, kızıp saldırmaya başlayınca değil mi? Ey Hita Türkü "Tanrı'ya sığınırım" demek, köpeğe bağır, yolu aç da,

2955. Otağının kapısına geleyim, senin cömertliğinden bir hacet dileyeyim demektir. Türk, köpeğin saldırışından âciz olunca bu "Tanrı'ya sığınırım" demek, bu feryadetmek, yerinde bir iş değildir. Türk de "Tanrı'ya sığınırım" bu köpektir. Bu köpeğin yüzünden yurdumda âciz kaldım. Sen, bu kapiya gelmeme yardım etmiyorsun, ben de kapıdan çıkamıyorum derse, Artık, Türkün de başına toprak, konuğun da. Bir köpek, ikisinin de boynunu bağlıyor demek!

2960. Hâşa... Tanrı hakkı için Türk, bir nara attı mı köpek kim oluyor? Erkek aslan bile kan kusar. Ey kendine Tanrı aslanı diyen, yıllar oldu, köpeklikte kaldın. Bu köpek, senin için nasıl av avlayabilir ki sen apaçık köpeğe av olmuştun!

Sünni müslümanın Cebrî kâfire cevap verip kulun ihtiyarı olduğuna dair delil göstermesi. Sünnet bir yoldur ki, Tanrı hepsine esenlik versin, peygamberler, o yoldan yürümüş, o yolu ayakları ile çiğneyip açmışlardır. O yolun sağında Cebir çölü vardır. Kul, orada kendisinde ihtiyar görmez, emir ve nehyi inkâr edip tevile sapar. Halbuki emir ve nehyin inkârından, emre uyanların yeri olan cennetle, uymayanların durağı ve cezası olan cehennemi inkâr etmek çıkar. Artık iş nereye varır? Ben söylemeyeyim, akıllıya bir işaret yeter. Yine o yolun solunda da Kader çölü vardır. Buraya sapan da yaratıcının kudretini, halkın kudretinin mağlûbu bilir. Bundan da öyle fesatlar meydana gelir ki o Cebrî Mecusi onları sayıp dökmüştür.

Müslüman dedi ki: Ey Cebrî, sözümü dinle, Kendi düşünceni bildirdin, söyleyeceklerini söyledin. Şimdi cevap veriyorum, bana kulak ver.

A satranç oynayan, kendi oyununu gördün. Şimdi de uzun uzadıya hasmının oyununu gör.

2965. Kendi özür defterini okudun. Sünni'nin defterini de oku, ne diye öyle kalakaldın? Kaza ve kader hususunda cebrice ince sözler söyledin. Şimdi macerayı dinle de onun sırrını benden duy. Şüphe yok ki bizim bir ihtiyarımız vardır. Duyguyu inkâr edemezsin, bu meydandadır. Kimse taşa gel buraya demez. Kimse bir toprak parçasından vefa ummaz. - Kimse adama hadi uç demediği gibi köre de gel, beni gör diye bir teklifte bulunmaz.

2970. Tanrı, "Köre teklif yok" dedi. Hiç güçlükleri açan Tanrı, kimseyi güce sokar mı? Kimse taşa geç geldin, yahut sopaya neden bana vurdun demez. Mecbur olandan böyle şeyler aranmayacağı gibi özürle de kimse bu çeşit sözler söylemez, vurup dövmez. Ey yeni, yakası temiz kişi, emir, nehy, öfke, lütuf ve azarlama, ancak ihtiyacı olanadır. Zulümde de ihtiyarımız vardır, sitemde de. Ben, bu Şeytanla nefisten bunu kastettim.

2975. İhtiyar, senin içindedir. O, bir Yusuf görmedikçe elini uzatamaz. İhtiyar ve dilek, nefistedir. Dilediği şeyin yüzünü görür de ondan sonra kol kanad açar. Köpek uyumuş ama ihtiyarı kayboldu sanma. İşkembeyi gördü mü kuyruğunu sallamaya başlar. At da arpa gördü mü kişnemeye koyulur; kedi de etin oynadığını görünce miyavlamaya başlar. İhtiyarın harekete gelmesine sebep görüştür, ateşten kıvılcım çıkaranın körük olduğu gibi.

2980. Şu halde ihtiyarın, İblis gibi seni oynatır. Sana vasıtalık eder, Vis'in selâmını, haberini getirir. Dilediği bir şeyi adama gösterdi mi, uyumuş olan ihtiyar, derhal gözünü açar. Melekler de Şeytanın inadına gönlüne feryatlar salar. Bu suretle hayra olan ihtiyarını harekete getirmek ister. Çünkü bu göstermeden önce sende şu iki huy da uykudadır. Şu halde ihtiyar damarlarını harekete getirmek için melek de sana yapılacak şeyleri gösterir, Şeytan da.

2985. Sendeki hayır ve şer ihtiyarı, ilham ve vesveselerle birken on olur, on kişinin ihtiyarına sahip olursun. A tatlı adam, namazın dışındaki işlerin helâl olması için namazdan çıkarken meleklerle selâm vermek gerektir. Bu selâm, sizin güzel ilhamınız ve duanız yüzünden ihtiyarımla şu namazı kıldım demektir. Suçtan sonra da tutar, İblise lanet edersin. Çünkü bu eğriliğe onun yüzünden düştün. Şeytanla melek, gayip perdesi ardında gizlice bu kötülükle iyiliği sana gösterir.

2990. Fakat gözünün önünden gayip perdesi kalktı mı seni hayıra, şerre sevk edenlerin yüzlerini görürsün. Onların sözlerinden, gizlice söz söyleyenlerin bunlar olduğunu tanırırsın. Şeytan, ey tabiat ve ten tutsağı der, ben bunu sana gösterdim, fakat zorlamadım ki. Melek de, ben sana, bu neşe yüzünden gamın artar demedim mi? Falan günde ben sana şöyle demedim mi? Cinler yolu, o tarafa giden yoldur.

2995. Biz, senin canına dostuz, ruhuna ruhlar katarız. Senin babana ihlâsla secde etmişiz. Şimdi de sana hizmet etmekte, hizmet edilme yoluna seni çağırmadayız. Bu şeytanlar, babana da düşmandı. "Secde edin" emrine uymadılar. Fakat sen ona uydun da bizi dinlemedin. Hizmet haklarımızı tanımadın bile. Şimdi biz de meydandayız, onlar da. Sözümüzden, sesimizden tanı, gör der.

3000. Gece yarısı dosttan bir sır duydun, onun söz söyleyişini işittin mi, sabahleyin söz söyleyenin o dost olduğunu anlarsın. Geceleyin iki kişi, sana haber getirirse sabahleyin ikisini de seslerinden tanırırsın. Geceleyin aslan ve köpek seslerini duysan karanlıkta yüzlerini görmezsin ama, Gündüz olunca yine bağırdukları zaman aklınla o sesleri ayırdeder, hangi hayvanlara ait olduğunu anlarsın. Hâsılı Şeytanla ruh, sana kötülüğü ve iyiliği gösterirler. Her ikisi de ihtiyarın olduğuna delildir.

3005. Bizde bir gizli ihtiyar vardır, iki şey gördün mü, artar, harekete gelir. Hocalar, çocukları döverler, hiç karataş terbiye kabul eder mi? Hiç taşa yarın gel, gelmezsen seni kötü bir surette cezalandırırım der mi? Hiç akıllı adam, bir toprak parçasını döver, bir taşı azarlar mı? Akıl bakımından cebir, kadere inanmamaktan da daha rezilce bir iştir. Çünkü Cebrî olan, kendi duygusunu inkâr ediyor demektir.

3010. Kaderi inkâr eden hiç olmazsa duyguyu inkâr etmiyor. Oğul, Tanrı işi, duyguya sığmaz ya. Fakat ulu Tanrının işini inkâr edense âdeta delilin delâlet ettiği şeyi inkâr ediyor demektir. Kaderi inkâr eden, duman vardır da ateş yoktur, kandilin ışığı,, hiçbir ışık olmaksızın aydındır demektir. Cebri ateşi görür de inadına ateş yok der. Ateş, eteğini tutuşturur, yakar, yine ateş yoktur der. Karanlık, eteğini dolaştırır, yere kapaklanır, yine karanlık yok eder.

3015. Hâsılı bu Cebir dâvası, Sofistliktir. Onun için de Tann'ı inkâr edişten beterdir. Tanrı'yı inkâr eden, âlem vardır, Tanrı yoktur. Yarabbi diyene icabette bulunamaz, yoktur ki der. Halbuki bu, dünya hiç yoktur der. Sofist, tereddütler, ıstıraplar içindedir. Bütün âlem, ihtiyarı ikrar eder, emrin nehyin, şunu getir, onu getirme demenin hak olduğunu söyler de, O, daima emir ve nehyi yoktur. Yapılan işler, dileğimizle değildir deyip durur.

3020 Arkadaş, duyguyu hayvan bile ikrar eder. Fakat bu husustaki delil, pek incedir. Zira biz, ihtiyarımızı duyarız. Bize bir işi teklif etmek, yerindedir.

Bir şey dileyerek yapıp yapmamak, yahut zorda kalmak, öfke, dayanıp hoş görmek, tokluk ve açlık gibi vicdani idrâk, sarıyı o kırmızıdan fark etmek, küçüğü büyükten, acıyı tatlıdan, miski pislikten, dokunma duygusu ile katıyı yumuşaktan, sığağı soğuktan, yakıcıyı, çok sıcak şeyden, yaşı kurudan ve yine dokunarak duvarı ağaçtan ayırdetme gibi duygu yerine kaimdir. Şu halde vicdanî anlayışı inkâr eden, duyguyu inkâr eder, hattâ bundan da beterdir. Vicdani anlayış, duygudan daha açıktır. Çünkü duyguyu bağlamak ve duymadan menetmek, duygunun meydana geleceği yolu bağlamak mümkündür. Fakat vicdanî anlayışı menetmenin imkânı yoktur. Akıllıya bir işaret yeter.

Vicdanî anlayış, duygu yerine kaimdir. Her ikisi de bir arktan akar.

Onun için bu anlayışa yap, yapma diye emir etmek, nehyde bulunmak, onunla maceralara girişmek, söyleşmek yerindedir.

Yarın bunu, yahut onu yapayım demek ihtiyara delildir güzelim.

3025. Yaptığın kötülük yüzünden pişman olman da ihtiyarına delâlet eder, demek ki kendi ihtiyarınla pişman oldun, doğru yolu buldun.

Bütün Kur'an, emirdir, nehydir, korkutmadır. Mermer taşa kim emir verir, bunu kim görmüştür?

Akıllı bilgili adam, toprak parçasına, taşa hükmeder mi ?

Ey ölümler, âcizler, böyle yapın, şöyle edin dedim, neden yapmadınız der mi?

Akıl, tahta parçasına taşa hükmeder mi? Akıl sahibi, resme,

3030. Be hey eli bağlı, ayağı kırık yiğit, mızrağı al; da savaşa gel diye el atar, buyruk yürütmeye kalkar mı?

Peki... Yıldızları ve gökyüzünü yaratan Tanrı,, cahilcesine nasıl emir ve nehyde bulunur?

Kulda ihtiyar yoktur diye Tanrı'dan güya âciz ihtimalini gidermeye kalkıştın ama onu cahil, ahmak ve aptal yaptın.

Kader yoktur, kul, kendi ihtiyarıyla iş yapar demekte hiç olmazsa aciz yoktur, hattâ olsa bile cahillik, acizlikten beterdir.

Türk, kereminden konuğa der ki, kapıma köpeksiz gel, yırtık hırkayla gelme.

3035. Falan yerden edeplice gel de köpeğim, senden ağzını, dudağını bağlasın.

Sense bu sözün tam aksini tutar, otağın kapısına gidersin. Elbette köpek seni yararlar.

Kullar nasıl gitmişlerse öyle git ki köpeği, sana karşı kin ve merhametli olsun.

Sen tutar, kendinle beraber bir köpek, yahut tilki götürürsen elbette her çadırın altından bir köpek çıkar, başına üşüşürler.

Tanrı'dan başkasında ihtiyar yoksa suçluyla ne kızıyorsun?

3040. Neden düşmana karşı diş biler durursun? Nasıl onun suçunu, kusurunu görürsün?

Evin damından bir odun kırılıp düşse de seni adamakıllı yaralasa,

Hiç o tahta parçasına kızarmısın, hiç ona kinlenir misin?

Neden bana vurdu da elimi kırdı? O benim can düşmanımış der misin?

Neden küçük çocukları döversin de büyüklere dokunmazsın?

3045. Malını çalan hırsız gösterir, tut şunu, elini ayağını kır, onu esir et dersin.

Karına göz koyana karşı yüz binlerce defa coşar, köpürürsün.

Fakat sel gelse de eşyanı götürse akıl, hiç sele kızar, kinlenir mi?

Yahut yel esse de sarığını kapıp uçursa gönlünde yele karşı bir hiddet peydahlanır mı?

Öfke, cebrice, özörlere girişmeyesin diye sana ihtiyarın olduğunu anlatıp durmadadır.

3050. Deveci, bir deveyi dövse o deve, dövvene kasdeder.

Devecinin değneğine kızmaz. Görüyorsun ya deve bile ihtiyardan bir kolcuya sahiptir.

Yine böylece bir köpeğe taş atsan iki büklüm olur da sana salar.

Hattâ seni bırakıp o taşı yakalarsa, ısırırsa o da yine sana olan kızgınlığındandır. Çünkü sen ondan uzaktasın, sana el atamıyor, onu ısırıyor.

Hayvani olan akıl bile ihtiyarı biliyor. Artık sen ey insani akıl, utan da ihtiyar yoktur deme.

3055. İhtiyar, apaydın meydandadır ama o obur, sahur yemeği tamahiyle gözünü nurdan kapar.

Çünkü onun bütün meyli, ekmek yemeyedir, bunun için yüzünü karanlığa tutar da daha gündüz olmadı der.

Hırs, gündüzü bile gizledikten sonra artık delile sırtını çevirirse şaşılmaz.

Halkın ihtiyarına ve kaza ve kaderin ihtiyarı gidermeyeceğine dair hikâyeye

Bir hırsız, şahneye dedi ki: Efendim, yaptığım işi, Tanrı takdiri.

Şahne dedi ki:A iki gözümün nuru, benim yaptığım da Tanrının hikmeti, Tanrı'nın takdiri!

3060. Birisi bir dükkândan bir turp çalsa da a akıllı kişi, bu Tanrı takdiri dese,

Başına iki üç yumruk vurur da bu da Tanrı takdiri dersin, koy turpu yerine!

A herzevekil, bir nebat hususunda bakkal bile bu gadri kabul etmiyor da,

Sen buna nasıl güveniyor, ejderhanın çevresinde dönüp dolaşıyorsun?

Böyle bir özürle ey akılsız adam, kanını da tamamıyla sebil ettin, malını da, karını da, öyle mi?

3065 Şu halde birisi de senin bıyığını tutup yolsa da özür getirse, kendisini mecbur gösterse kabul mu edeceksin?

Tanrı hükmü, sana özür olabiliyorsa âlâ, öğren de bana fetva ver bakalım.

Benim de yüzlerce isteğim, şehvetim var da elim, korkudan, Tanrı heybetinden bağlı.

Kerem et de bana şu özü öğret, elimden ayağımdan düşümü çöz.

Bir sanatı seçmiş, kendine iş edinmişsin. Bu, bir ihtiyarım var, bir düşüncem var demektir.

3070. Yoksa ey iş eri, neden sanatlar arasında o sanatı seçtin?

Ama nefis ve hava ve heves nöbeti geldi miydi sana yirmi er kuvveti gelir.

Dostun senin bir habbecik menfaatine mâni oha hemen savaş ihtiyarına sahip olur onunla cenge kalkışsın.

Fakat nimetlere şükür etme nöbeti geldi mi ihtiyarın yoktur; taştan da aşağı bir hal alırsın. Nihayet cehennem de seni yakıyorum ama hoş gör, beni mazur tut diye özür getirir.

3075. Kimse, bu delille seni mazur görmedikten sonra artık bu delil, seni cellâdın elinden kurtarmaz. Alem böyle kurulmuş, böyle gider. Bu âlemi gördün ya, o âlemin hali de artık sana malûm oldu demektir.

Cebrîye cevap, ihtiyarı ispat, emir ve nehyin doğruluğu, cebrînin getirdiği özrün hiçbir şeriat ve dinde makbul olmayışı ve onu, yaptığı işin cezasından kurtarmayacağı, nitekim Cebrî İblis'in "Rabbim, beni sen azdırdın" sözünün de kabul edilmediği hakkında hikâye. Az, çoğa delâlet eder.

Birisi ağacın tepesine çıkmış, hırsızcasına şiddetle ağacı silkiyor, meyvalarını döküyordu. Bağ sahibi gelip a alçak dedi, Tanrı'dan utanmıyor musun? Bu yaptığın ne? Hırsız dedi ki: Tanrı bağından Tanrı kulu, Tanrı'nın ihsan ettiği hurmayı yerse,

3080. Âdice ne kınıyorsun, gani Tanrı'nın ihsanını neden kıskanıyorsun? Bağ sahibi, hizmetçisine Aybek, dedi, getir o ipi de şu adama cevap vereyim. İp gelince hırsız ağaca bir güzelce bağladı. Arkasına, ayaklarına vurarak onu adamakıllı dövmeye başladı. Hırsız, yahu dedi, Tanrı'dan utan, bu suçsuz günahsız kulu öldürüyorsun. Bağcı dedi ki: Tanrının kulu, başka bir kulunu Tanrı sopsaıyla güzelce dövüyor.

3085. Sopa da Tanrının, arka da, yan da. Ben, ancak onun kulu ve buyruğunun aletiyim. Hırsız, cebirden tövbe ettim, ihtiyar vardır, vardır, var dedi. Kutlardaki ihtiyarları, onun ihtiyarı var etti. Onun ihtiyarı bir atlıdır, bizim ihtiyarımıza binmiş- Tanrı ihtiyarı, bizim ihtiyarımızı meydana getirmiştir. Emir, ancak ihtiyara dayanır. Her mahlûkun, ihtiyarsız gibi görünen muktedir bir hâkimi vardır ki,

3090. Onu ihtiyarsız bir surette çekip avlar. Zeydin kulağını tutup bir yana çeker. Fakat ihtiyacı olmıyan Tanrı, hiçbir aleti olmaksızın, o kulun ihtiyarını, kendisine kement yapar. Zeydi, kendi ihtiyarı, bağlar. Tanrı da köpeksiz, tuzaksız onu avlar. O dülger tahtaya hâkimdir, o ressam güzelliğe hâkim. Demirci, demire hâkimdir, mimar, alete hâkim.

3095. Şaşılacak şey, görülmemiş nesne şudur ki bunca ihtiyar, kul gibi onun ihtiyarına secde eder. Cansız şeylere kudretin var, fakat bu kudretin, onlardaki cansızlığı giderdi mi? Onun kudreti de tıpkı bunun gibi kulların ihtiyarlarını gidermez. İstersen onun kudret ve ihtiyarını kemaliyle söyle. Bu, cebir ve sapıklık olmaz. Benim küfrüm onun dileğidir dedin ama bil ki senin de bu küfürde bir dileğin var.

3100, Çünkü sen istemedikçe kâfir olmazsın. Dileksiz küfür, tenakuzdur. Hem kâfirsın, hem de küfrü istemiyorsun, böyle şey olur mu? Âcize emir vermek hem kötü bir şeydir, hem çirkin bir şey. Âcize kızmak, gazap etmekse bundan da beterdir, hele merhamet sahibi Tanrı kızar, gazap ederse! Öküz boyunduruğa gelmezse döverler. Fakat uçmıyan öküz, hiç döğülür mü, horlanır m? Öküz bile hizmetten kaçarsa mazur tutulmuyor peki, öküz sahibi, neden mazur sayılsın? Mademki, hasta değilsin, başını bağlama. İhtiyarın vardır, sakalına, bıyığına gülme.

3105. Çalış, Tanrı şarabını iç, bir tazelik bul da o zaman ihtiyarsız bir hale gelir, kendinden geçersin. O zaman bütün ihtiyar, o şarabın olur. Sen de tam bir sarhoş gibi tamamiyle mazur sayılırsın. O zaman ne söylersen sözün, şarabın sözü olur. O zaman ne siler, süpürürsen silip süpürdüğü, şarabın silip süpürmesi olur. Tanrı kadehinden şarap içen sarhoş, hiç adaletten ve doğrudan başka bir şey yapar mı? Firavun, imana gelen büyücülerin ellerini, ayaklarını kestireceği vakit Firavun'a yirmi kere dediler ki: Elimizin ayağımızın kesileceğinden pervamız yok.

3110. Bizim elimiz, ayağımız, o tek Tanrı'dır. Zahirî olsa bir gölgeden ibarettir, eksilebilir.

"Tanrı, neyi dilediyse o oldu" hadîsinin mânası. Yani dilek, onun dileğidir, onun rızasıdır. Onun rızasını arayın. Başkalarının hismindan, başkalarının reddetmesinden gönlünüz daralmasın. Hadîsteki "Kâne oldu" sözü mazidir ama Tanrı işinde geçmiş, gelecek yoktur. Çünkü "Tanrı yanında ne sabah vardır, ne akşam."

Kulun "Tanrı, ne dilediyse o oldu" demesi, o işte tembel ol demek için değildir. gu söz, kalbini sağlam tutup çalışmaya teşviktir. O hizmette daha fazla gayrette bulun, o işe daha fazla alış ve sarıl demektir. Sana, adamım, ne dilerse dile. İşin iş, dilediğin şey, dilediğin gibi olacak deseler. O zaman tembellik etsen de caizdir. Çünkü ne dilerse olup bitecek.

3115. Fakat "Tanrı, neyi dilediyse o oldu." Hüküm, mutlak ve ebedî olarak onundur derlerse, Neden o işe yüzlerce adam gibi sarılmaz, kulcasına o işin etrafında dönüp dolaşmazsın? Vezir, neyi dilerse o olur. Alıp tutmada hüküm onun hükmü derlerse. Derhal yüz adammışsın gibi onun etrafında dönüp dolaşır, başına ihsan ve lütuflar dökmesi için elinden geleni yapmaya mı kalkışırsın; Yoksa vezirden, vezirin köşkünden kaçıp gider misin? Bu son hareket, onun yardımını, lütfunu aramak değildir ki.

3120. Sen, bu sözü ters anladın da tembelleştin, anlayışına ters bir hal oldu, akim karıştı gitti. Emir, o filân efendinindir demek, ne demektir? Sakın ha, ondan başkasıyla az düş kalk. Onun başına dön dolaş. Emir, onun emri, düşmanı o öldürecek, dostun canını o kurtaracak. O ne dilerse ancak ona nail olabilirsin. Onun için onun yanına az gitme, onu kaybetme, onu seç demektir. Mademki hüküm, onun hükmü, onun yanın" uğrama, onun etrafında dönüp dolaşma da amel defterin kapkara, yüzün sapsarı olmasın demek değildir.

3125.O sözü, tevîl etmek gerektir ki seni kızıştırın.
ümitlendirsın, çevik bir hale getirsın, âr ve haya sahibi etsin.
Eğer sana gevşeklik verirse bil ki bu, seni başka bir hale sokuyor, tevil değildir.
Bu söz, seni gayrete getirmek, ümitsizleri iki ellerinden tutmak için gelmiştir.
Kur'an'ın mânasını, ancak Kur'an'dan, yahut da hava ve hevesini ateşe vurmuş,
Kur'an'ın huzurunda alçalmış,kurban olmuş,ruhu,Kur'an kesilmiş adamdan sor.

3130.Bir yağ, tamamiyle güle feda olur, gül kesilirse ister onu yağ diye kokla, ister gül diye!

"Kalem olacak şeyleri yazdı, mürekkebi bile kurudu" demek de buna benzer. Yani "Kalemin mürekkebi kurudu, ibadetle günah bir değildir, emin oluşla hırsızlık ediş bir değildir. Kalem yazdı,mürekkebi bile kurudu, şükürle nankörlük bir değildir. Kalem yazdı,mürekkebi bile kurudu, şüphe yok Tanrı, ihsan sahiplerinin ecrini zayetmez", bunları yazdı da kurudu demektir.

"Kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu" sözü de insanı, en önemli işe teşvik etmek içindir.

Şu halde kalem, herkesin işine lâyük olan mükâfat ve mücazâtı yazmıştır.

Eğri gidersen kalem de sana eğri yazar. Doğru gelersen kalem de kutluluğunu artırır.

Zulmedersen kötüsün, gerisin geriye gittin. Kalem bunu yazdı ve mürekkebi kurudu. Adalette bulunursan saadete erersin, kalem bunu yazdı, mürekkebi bile kurudu.

3135. Elinle hırsızlık edersen cezasını çekersin. Kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu. Şarap içersen sarhoş olursun. Kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu.

Reva görür müsün ki Tanrı, işten kalsın, hiçbir şey yapamasın.

İş,benim elimden çıktı,bir şey yapamam artık.Benim yanıma bu kadar gelme, bu kadar sızlanma desin,

"Kalem kurudu" sözünün mânası, benim yanımda adaletle sitem bir değildir.

Ben, hayırla şerrin arasına bir fark koydum. Kötüyle daha kötüyü de ayırdım demektir.

3140. Bir zerre bile sende edep ve hayayı artırsa, dostunda bir zerre daha edepli olsan bil ki bu, Tanrının lûtfudur, ihsanıdır.

O bir zerre, senin kadrini artırır. O bir zerre, harice dağ gibi ayak basar.

Bir padişah olsa da onun yanında emin kişiyle zâlimin bir farkı olmasa.

Onun kendisini reddedeceğinden korkup titreyenle onun işini kınayanı.

Fark etmese, yanında ikisi de bir olsa bu adam, padişah değildir. Kara toprak, o adamın başına!

3145 Bir zerre bile senin çalışmanı atırsa Tanrı terazisinde tartılır.

Halbuki bu padişahların önünde can çekisip durursun. Çünkü bunlar,hiyanetle hakikati bilmezler,haberleri bile yoktur.

Bir kovucunun söziyle yıllarca süren hizmetini zayi ediverdi.

Fakat her şeyi duyan, her şeyi gören bir padişah, koyucuların sözlerine aldırılmaz bile.

Bütün kovucular, ondan ümitlerini keser, meyus olurlar. Fakat bize geldiler, kovuculuk ettiler mi onlara bağlılığımız artar.

3150. Padişaha, bizim önümüzde nice kovuculukta bulunurlar, cefakârlıklarımızı söylerler. Yürü, artık kalem kurudu, az vefakâr ol derler.

"Kalem yazdı, mürekkebi kurudu" sözünün mânası, cefa ile vefa birdir demek değildir.

Cefaya karşılık cefa.. Kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu. O vefaya karşılık da vefa.. Kalem yazdı,mürekkebi bile kurudu demektir.

Af vardır, fakat ümit parlaklığı nerde ki kul, Tanrı'dan çekinmeyle yüzü ak olsun?

Hırsız af edilse bile canını kurtarır. Fakat nerde vezir ve hazine emini olacak?

3155. Ey din emini, ey Tanrı'ya mensup er, gel ki her tac, her bayrak, eminlikten meydana gelir!

Padişahın oğlu bile olsa da hainlikte bulunsa padişah, bil ki onun başını bedeninden ayırır.

Fakat Hintli bir kara köle vefada bulunsa devlet ve ikbale erişir, ömrü artar.

Ne kölesi? Hattâ bir kapının köpeği bile vefada bulunsa sahibinin gönlünde ona karşı yüzlerce rıza vardır.

3160 Bu yüzden köpeğin, ağzını bile öper. Artık var kıyas et, kapısındaki aslan, vefakârlık etse ona neler yapmaz?

Yalnız hırsız, kulluklar eder, doğruluğu, cefayı kökünden çekip sökerse..

Hani yol kesen Füzeyi gibi. O da oyununu iyi oynadı; bir adam gibi değil, on adam gibi tövbeye sarıldı.. Bu çeşit hırsız da yücelir, devlete erer.

Nitekim büyüçüler, sabır ve vefalarıyla Firavun'un yüzünü kararttılar.

Evvelce yaptıkları suç karşılık ellerini, ayaklarını feda ettiler. Bu iş, yüzlerce yıl ibadette bulunmaya benzer mi hiç?

Sen, elli yıl ibadette bulunur, kulluk edersin ama nerden böyle bir doğruluğu elde edeceksin?

Bir yoksul, Herat'ta Horasan Amidi'nin süslenmiş, bezenmiş kullarını gördü. Arap atlarına binmişler, altın sırmalı elbiseler giyinmişler, altın külahlar giymişler, daha başka çeşit süslenmişler, bezenmişlerdi. Bunlar hangi beyler, nerenin padişahları diye sordu.Dediler ki: Bunlar bey değil, köle. Horasan Amidi'nin köleleri.Yoksul başını göğe kalırdı da ey Tanrı dedi, kula bakmayı Amid'den öğren. Orada maliye bakanına Amid derler.

3165. Herat şehrinde bir küstah yoksul, mevkii yüksek bir köleyi gördü.

Sırtında atlas bir elbise, belinde altın bir kemer vardı. Köle giderken yoksul, yüzünü gökyüzüne kaldırdı da dedi ki:

Tanrı, kula bakmayı neden bu ihsan sahibi efendiden öğrenmezsin?

Ey Tanrı, kula bakmayı bu uludan, padişahımızın, seçtiği bu yüce kişiden öğren bari.

Yoksul muhtaçtı, çıplaktı, hiçbir şeyi yoktu. Kışın soğuktan tirtir titriyordu.

3170. O kendinden haberi olmayan adam, bu yüzden böyle bir cürette bulundu.

Tanrı'nın binlerce ihsanına, onun nedimi olduğuna, onu bilenler arasına katıldığına güveni vardı.

Padişahın nedimi bir küstahlıkta bulunursa bu-hareketi, kendine senet yapma.

Tanrı,bel verdi. Elbette bel, kemerden iyidir. Fakat taç veren adam, baş da verebilir mi?

Sonunda bir gün padişah, o efendiyi (Amid'i) bir suç altına aldı, elini ayağını bağlattı.

3175. Efendinizin definesi nerede? Gösterin diye kölelere işkence etmeye başladı.
A aşağılık adamlar, onun sırrını söyleyin bana.. Yoksa dilinizi, boğazınızı keserim diye,
Tam bir ay onlara gece gündüz işkence ettirdi.
Onları paramparça etti. Bir tanesi bile efendilerinin sırrını söylemediler.
Bu sırada yoksul uyurken hatiften ses geldi: Ey ulu er, gel de sen de kul olmayı bunlardan öğren!

3180.Ey Yusuf'ların derisini paralıyan, seni de bir kurt paralarsa bunu kendinden bil.
Bütün yıl dokuduğunu giyin, bütün yıl ektiğin" biç!
Anbean sana gelip çatan bu dertler, senin yaptıklarının cezasıdır. İşte "Kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu"nun mânası budur.
Bizim âdetimiz değişmez, doğru yolu gösteririz. iyiliğe karşılık iyilik,kötülüğe karşılık da kötülük demektir.
Ne yapacaksan düşün de öyle yap, çünkü Süleyman diridir. Sen Şeytan oldukça kılıcı sıyrılmıştır.

3185. Fakat bir adam melek oldu mu kılıçtan emindir, Süleyman'dan hiçbir korkusu yoktur onun.
Süleyman'ın hükmü, meleğe değildir .Şeytanadır.Eziyet,zahmet,topraktadır,gökte değil.
Bu cebir inanışını bırak, pek boştur bu inanış. Bu inanışı bırak da cebrin sırrının sırrı nedir, anla.
Bütün tembellerin malı olan şu cebri bırak da can gibi olan o cebirden bir haber al.
Mâşukluğu bırak da âşık ol ey güzel ve üstün olduğunu sanan!...

3190. Sen mânada gecedен de dilsiz, sessizsin, öyle olduğu halde sözüne niceye bir müşteri arıyacaksın?
Onlar, senin önünde sana aş sallayıp dururlar, ömrün, onların sevdasıyla geçti gitti.
Bana hasetten kıvrınma diyorsun ama adam, bir hiçi kaybetti diye haset eder mi hiç?
Aşağılık kişilerin bir şey öğretmesi toprak parçasına nakışlar yapmaya benzer a aç gözlü!
Kendine aşkı ve bakışı öğret.Bu bilgi,taşa kazılan nakış gibidir.

3195. Nefsin sana bir vefa şakirdidir. Başka her şey yok oldu. Sen nerede ne arıyorsun ki?
Başkalarını bilgi sahibi ediyor, yüceltiyor, fakat kendini kötü huylu ve bomboş bir hale sokuyorsun Gönlün,o cennete dolaştı
mi,o kaynakla birleşti mi artık kendine gel, boşalmadan korkma.
Tanrı, ey doğru özlü Peygamber, söyle dedi. Çünkü bu,denizdir,söyle,azalmaz.
Yine "Susun ve dinleyin" dendi. Yani kendinize gelin, suyunuzu telef etmeyin, bağ susuzdur.

3200. Babacığım, bu sözün sonu gelmez. Bu sözü bırak da sonuna bak.
Gayretim koymuyor, senin önünde dursunlar, âşık olmadıkları halde sana gülsünler!
Aşıkların, anbean kerem perdesi ardında senin için nara atmadalar.
Sen de o gayp aşıklarına âşık ol,şu beş günlük âşıklara pek aldırış etme.
Bunlar, hileyle, düzenle seni yerler. Yıllardır bunlardan bir habbe bile görmedin.

3205. Halkın yoluna niceye bir hengâme salıp duracaksın? Ayağın mecruh senin,hiçbir muradına ermedin gitti.
iyilik, hoşluk zamanında hepsi dosttur,eştir. Fakat dert ve gam zamanı Tanrı'dan başka kim sana dost?
Gözün, dişin ağırdığı zaman feryada erişen Tanrı'dan başka elinden tutan var mi?
Sen de o hastalık, o dert zamanını hatırla da Eyaz gibi postuna bak, ibret al.
Pösteki, senin o derde düştüğün zamanki halindir.Eyaz, onun için onu saklamıştır.

Yine o kâfir cebrînin kendisini İslama davet eden, cebir inanışını bırakmaya teşvik edip duran sünniye cevap vermesi, sual ve cevabın iki taraflı olarak uzayıp gitmesi. Müşkül olan şeyi ve cevap verme kudretini ancak hakikî aşk halleder, kesip atar, aşkın sualden, cevaptan pervası yoktur. "Ve bu da Tanrı'nın ihsanıdır, dilediğine verir."

3210. Cebrî kâfir, öyle bir cevap vermeye girişti ki müslümanın mantığı, âdeta cevaptan âciz kaldı,şaşırdı.
Fakat ben o cevaplarla sualleri hep söylersem söyleyeceğim sözü bırakmalıyım.
Halbuki bizim ondan daha mühim söyleyeceğimiz şeyler var ki onlarla anlayışın daha ziyadeleşir.
Onun için o sual cevabı azıcık ve kısaca anlattık. Bütün, azla meydana çıkar zaten.
Esasen kadere inanmayanla cebrî arasındaki bu bahis, mahşere kadar sürer gider.

3215. Hasımını alt edemeseydin onun mezhebine uyar, onun yolunu tutardın.
Onlar da cevapta âciz kalsalardı o bozuk yoldan dönerlerdi.
Fakat bu gidişin böyle olması lâzım ki onların hepsi,delillerle yollarının doğruluğuna kanmadalar.
Kimsenin, hasmın müşkül suallerini cevapsız bırakmaması, düşmanın devlet ve ikbalinden mahcup olması, o devleti görmemesi lâzım ki,
Bu yetmiş iki fırka, kıyamete kadar âlemde kalsın.

3220.Çünkü bu âlem, karanlıklar ve gayb âlemidir. Gölge için bir yeryüzü lâzım.
Kıyamete dek şu yetmiş iki fırka kalmadı ki bid'at yolunu tutanın dedikodusu eksilmesin .
Değerli olan hazinenin birçok kilitleri olur. Hazinenin değeri bundan anlaşılır.
Maksadın yüceliği de ey sınıyan adam, yolun sıkıntısından, yolda aşılmaz geçitler ve yol kesiciler bulunmasından belli olur.
Kâbenin şerefi, o sıkıntılarda, çöl Araplarının yol kesiciliğinde ve çölün uzunluğundadır.

3225.İyi olan her gidişin, her yolun bir tehlikesi, bir manii, bir yol kesiciliği vardır.
Bu gidiş, öbürüne hasededer, düşman kesilir. Mukallit de iki yolun arasında şaşırır kalır.
Her iki yolun doğruluğu, yürüyüşte birbirine zid görünür. Her fırka, kendi yolunda hoştur, o yoldan memnundur.
Bir yolun yolcusu, cevap vermezse kavgaya girer. Bu, ezelden kıyamete kadar böyle gelmiş, böyle gider.
Her fırka, biz bilmeyiz ama ulularımız, buna cevap verebilir der.

3230.Vesvesenin ağzını bağılayan, ancak aşktır.Yoksa vesveseyi kim bağılayabilmistir ki?
Yüzü güzel dilber ara da âşık ol. Dere dere dolan, bir su kuşu tut.
Yüzünün suyunu döken sudan ne elde edebilirsin? Anlayışını mahveden şeyden ne anlarsın?
Şu akılla anlaşılacak şeylerden başka aşkta, akılla anlaşılacak daha nice parlak ve güzel şeyler vardır.

3235. Tanrı'da senin bu aklından başka akıllar var ki Skyüzünün sebepleri onlarla tedbire girer.
Rızıklarını bu akılla elde dersin. Öbür akla gelince: Onunla yedi kat gökleri, kendine bir döşeme yaparsın.
Tanrı sevgisine düşer, aklınla oynarsan Tanrı, sana o aklın onlarca fazlasını, hattâ yedi yüzünü ihsan eder.

O kadındır, akıllarıyla oynadılar da Yusuf'un aşk sayvanına sıçradılar.
Ömür sakisi, bir an onların akıllarını aldı, ömürlerinin sonuna kadar akla doydular, adını bile anmadılar.

3240. Ululuk ıssı Tanrı'nın güzelliğiye yüzlerce Yusuf güzelliğinin de aslıdır. Ey kadından aşağı adam, o güzelliğe feda ol.
Ey can, bahsi ancak akıl keser. Nerde insanı dedikodudan kurtarıp feryada yetişen biri?
O söze aşk yüzünden bir hayrettir gelir, macerayı nakletmeye takati kalmaz.
Çünkü bir cevap verirse içindeki incinin düşeceğinden korkar.

O, hayırdan da adamakıllı dudağını yummuştur,, serden de. Ağzından incinin düşeceğinden ürker. Nitekim Peygamber'in dostu da demiştir ki: Peygamber, bize bir şeyden haber verdi, bir şey söyledi mi..

3245. O seçilmiş Peygamber, bu incileri saçtığı sırada bizden yüzlerce huzur, yüzlerce vekar isterdi.
Hani başında bir kuş olur da uçmasın diye canın titrer.
Yerinden bile kıılmıdamaz,o güzelim kuş havalanmasın dersin.
Nefes alma,öksürüğün bile gelse kendini sikar,o devlet kuşu uçar diye korkundan öksürmezsin bile.
O sırada birisi sana tatlı,yahut acı bir söz söylese ağzına parmağını kor,sus demek istersin.
3250.İşte o kuş hayrettir,seni susturur.Tencerenin ağzını kapatır,seni kaynatmaya başlar.

Padişahın,Eyaz'ı söyletmek üzere mahsus 'Bunca gamı,neşeyi,cansız bir şey olan çarıkla pöstekiye neden söylersin?'diye sordu

Ey Eyaz,bir çarık parçasına şu sevgi nedir?Neden bir put gibi ona aşkınsın?
Mecnun gibi kendi Leyla'ndan yüzünü çevirmişsin de bir çarığı kendine din,iman edinmişsin.
İki eski çarığa niceye kadar bir taze sözler söyleyerek,cansız bir şeye ezeli sırrı açacaksın?

3255.Ey ayaz,Araplar gibi sevginden çöllerde kalan çadır yerlerine,oralardaki döküntülere uzun uzun hitap ediyorsun.
Çarığın göçüp giden hangi sevgilinden kalma?Pösteğin,sanki Yusuf'un gömleği!
Hıristiyan,gibi hani..gider de keşişe bir yıllık suçunu,yaptığı zinaları,kalbinden geçirdiği kötülükleri sayıp döker.
Keşiş,suçunu bağışladı mı,onun affını Tanrı affı bilir.
Halbuki o papaz,ne suç bilir,ne adalet.Ama aşk ve inaniş,pek kudretli bir sihirbazdır.

3260.Dostluk ve vehim,yüzlerce Yusuf yaratır.Büyü zaten Harut'la Murat'tan kalmadır.
İnsan,sevgilinin hatırasıyla bir suret yaratır.O suretin çekişi,seni dedikoduya sevk eder.
Suretin önüne varır,yüz binlerce sır dökersin,dostun dosta sır söylemesi gibi.
Halbuki orada ne bir suret vardır ,ne bir heykel.Öyle olduğu halde ondan yüzlerce Elest duyulur,bundan yüzlerce Bela.
Nitekim gönlü yaralı bir ana da yeni ölmüş yavrusunun yanına,

3265.Candan yürekler sırlar söyler.O cansız toprak,ona diri görünür.
O toprağı diri ve canlı sanır,o toprak yığınının gözü,kulağı vardır zannına kapılır.
Onca o toprağın her zerresi duyar,o coştı mu,feryadını iştir,anlar.
Ana,çocuğunun yeni mezarının toprağına anbean gözyaşlarıyla kapanır,yüzünü,gözünü sürer.

3270.Oğlu diriyeken bile o canının canına, o can yavrusuna asla böyle yüzünü,gözünü sürmemiştir.
Fakat bu ölümden birkaç gün geçti mi sevgisinin ateşi yatışır.
Ölüye karşı aşk ebedi olmaz ki.Sen,cana canlar katan diriye sev.
Bu acı geçti mi o mezarın karşısında durmaktan yorgunluk gelir,uykusu gelir.Cansız bir şeyden ancak cansız bir şey doğar.
Çünkü aşk,afsununu çalmış,gitmiştir.Ateş sönmüverdi mi kül almıştır.

3275.Gencin aynada gördüğünü ihtiyar,tamamiyle kerpiçte görür.
Pir,Senin aşkındır,sakalı da ak olan değil.Pir,yüz binlerce ümitsizin elinden tutandır.
Aşk,ayrılık aleminde suretler düzer.Fakat insan,hakiki sevgiliyle buluştu mu tasavvur bile edilmeyen,tasvire bile sığmayan hakikat meydana çıkar da,
Der ki:Aklın ve akıllının da aslının aslı benim,sarhoşun da.Suretlerdeki o güzellik,bizim aksimizdir.
Şimdi perdelerini kaldırarak,güzelliğimizi vasitasız gösterdik.

3280.Çünkü benim aksimle çok uğraştın,nihayet zatının tecrit kuvvetini buldun.
Bu taraftan benim cezbem gelince Hıristiyan,arada papazı görmez.
Halbuki o,papaz perdesinin ardındaki Tanrı lutfundan bağışlanmasını,o lutfundan cürüm ve hatanın yargılanmasını,diler.
Bir taştan bir kaynak çıkıp aksa taş,artık o akar suyun içinde gizli kalır.
Ondan sonra artık kimse ona taş demez.Çünkü o taştan o inci çıkıp akmaktadır.

3285.Bu suretleri kaseler bil.Bu kaselere,Hak ne dökerse o dolar.

Mecnun'a akrabasının "Leyla'nın güzelliği pek o kadar fazla değil. Şehrimizde ondan daha güzel nice kızlar var. Sana bir tanesini,iki tanesini gösterelim de içlerinden birini seç,bizi de bu dertten kurtar,kendini de"demeleri.Mecnun'un onlara cevap vermesi.

Ahmaklar, bilgisizliklerinden Mecnun'a dediler ki:Leyla,pek o kadar ahım şahım bir şey değil.
Şehrimizde ondan daha güzel ay gibi yüz binlerce kız var.
Mecnun dedi ki:Suret testidir,güzellik şarap,Tanrı,bana onun suretinden şarap içirmede.
Halbuki onun testisinde size sirke verdi de onun için onun sevgisi,sizin kulağınızı tutup çekmede.

3290.Tanrı,bir testiden hem zehir verir,hem bal.Onu,buna veren de ulu Tanrı'dır,bunu,şuna veren de.
Testiyi görüyorsun ama o şarap,doğru olmayan göze görünmez.
Can zevki,ehlinden başkasını bakmaz,hısmından başkasına nişane vermez.
O şarap,ehlinden başkasını görmez.Şu zarf hicapleriye onu gizliyen çadırlara benzer.
O deniz,bir çadırıdır ki onun içinde kaz yaşar.Fakat kuzgunlar ölürler.

3295.Zehir,yılana gıdadır,azıktır.Ondan başkasınaysa yılının zehiri,derttir,ölümdür.
Her nimetin,her mihnetin suresi,bana cennettir,ona cehennem.
Şu halde gördüğünüz bütün cisimlerle bütün eşyada hem gıda vardır,hem zehir,fakat siz görmezsiniz.
Her cisim,bir kaseye,bir testiye benzer.Onda hem gıda vardır,hem gönül yakıcı bir hassa.
Kase meydandadır,içindeki gıda gizli.O kaseden ne yediğini,yalnız yiyen bilir.

3300.Yusufl'un sureti,güzel bir kadehti.Babası o kadehten yüzlerce neşe şarabı içerdi.
Fakat kardeşleri,ondan zehirli bir su içtiler de bu yüzden öfkeleri,kinleri arttı.
Sonra yine Zeliha,şekerler yedi,aşktan bir başka çeşit afyon yuttu.
O güzel,Yusuftan Yakub'un aldığı gıdadan başka türlü bir gıda aldı.
Çeşit çeşit şerbetler,fakat testi bir.Bu suretle de gayb alemine ait hiçbir şüpheden kalmaz ya.

3305.Şarap gayb alemindedir,testi bu cihandan,Testi meydandadır,içindeki şarap,gizliden gizli.
Namahrelerin gözlerinden pek gizli ama mahremlere meydanda,apaçık
Tanrım,gözlerimiz sarhoş bir hale geldi.Yüklerimiz sırtımızı ağırlaştırdı,büktü.Sen bizi affet.
Ey gizli Tanrı,o alemde de doldun,bu aleme de.Doğu nurunun da üstüne yüceldin,batı nurunun da.
Sen,bir sırsın ki sırrımızı açığa vurur,bilirsin.Sen bir fecirsin,kin nehirlerimizi kaynatır akıtırısın.

3310.Ey zatı gizli,ihsanı duyulur Tanrı,sen su gibisin,biz değirmen taşına benzeriz.
Sen yel gibisin,biz toz gibi.Yeli gizlersin de tozu meydandadır.
Sen bir baharsın,biz bağ gibi yemyeşil,hoş bir haldeyiz.O gizlidir,ihsanı aşikar.
Sen can gibisin,biz ele,ayağa benzeriz.Elin tutup koyvermesi,can vasıtasıyledir.
Sen akıl gibisin,biz şu dile benzeriz.Bu dil,şu anlatışı akıldan alır,akıldan beller.

3315.Sen sevinç gibisin,biz gülme gibi.Yani sevincin sonu güler,neşeleniriz.
Bizim hareketimiz,her an sana bir tanıklık vermede;ululuk ıssı Tanrı'ya bir tanıktır.
Değirmen taşının ısıraplarla dönüşü de,suyun varlığına tanıktır.
Ey benim vehnimden,dedikodumdan dışarı olan Tanrı,toprak benim de başıma,getirdiğim örneğin de başına!
Kul,sabredemez,güzel güzel tasvirlerde bulunur.Her an sana,canım,ayaklarının altına yayılmış döşemedir.

3320.Hani o çoban gibi.O da yarabbi,seni arayan çobana gel.
Gel de gömleğindeki bitleri ayıklıyayım,kırayım.Çarığımı dikeyim,eteğini öpeyim diyordu ya.
Kimse aşk ve muhabbetle ona eş olamazdı,fakat Tanrı'yı tesbih etmeyi,ona söz söylemeyi bilmiyordu.
Onun aşkı,gökyüzüne çadır kurmuştu.Köpeğe benzeyen can,o çobanın önünde bir köpek kesilmişti.
Tanrı aşkının denizi coşunca onun gönlüne vurdu,senin kulağına değdi.

Cuha'nın çarşaf giyip kadınlar arasına karışarak vaz dinlemesi ve bir harekette bulunması yüzünden kadının birinin onu tanıyıp erkektir diye nara atması.

3325.Sözü kuvvetli,cerbezesi yerinde bir vazeden vardı.Mimbere çıkmış vaiz ediyordu.Kadın,erkek herkes mimbere dibine toplanmıştı.

Cuha da bir çarşaf giyip yüzünü örttü,kadınlar arasına karıştı.Kimse onu tanııyordu.
Bir kadın,vaiz edene gizlice sordu:Kasıktaki kıllar,namazın bozulmasına sebep olur mu?
Vaiz dedi ki:Uzun olursa namaz mekruh olur.
Ya hamam otuyla,ya ustra ile traş etmen lazım ki namazın tamam olsun,kabul edilsin.

3330.Kadın:Ne kadar uzun olursa namazın kabul olmaz dedi.
Vaiz eden dedi ki:Bir arpa boyu uzun olursa traş etmek farzdır.
Cuha,hemen kızkardeş dedi,bak bakalım,benim kasiğimin kılı o kadar olmuş mu? Tanrı rızası için elini uzat da bir yokla.
Bakalım,mekruh olacak kadar uzamış mı?
Yanıdaki kadın,Cuhanın şalvarına el atar atmaz eline aleti geldi.

3335.Derhal şiddetli bir nara attı.Hoca,sözüm gönlüne tesir etti dedi.
Cuha dedi ki:Hayır,gönlüne tesir etmedi,eline tesir etti.A akıllı adam,gönlüne tesir etseydi vay haline!
O büyücülerin gönlüne birazcık tesir etti de onlarca sopa da bir oldu,el de.
Padişahım,bir ihtiyarın sopasını alsan o sopa,onun eli ayağı olduğu için pek incinir.
Halbuki onlar,elleri,ayakları kesileceği halde "Bize zarar olmaz ki"diye nara attılar,naraları gökyüzüne vardı.Hadi,gel kes dediler,can,can çekişmeden kurtulur.

3340.Biz bildik ki şu tenden ibaret değiliz.Beden olmaksızın da Tanrı ile yaşarız.
Ne mutlu o kişiye ki kendi zatını tanıdı,ebedi emniyet sahasında bir köşk kurdu.
Çocuk,ceviz ve kuru üzüm için ağlar.Halbuki bu,büyük adama göre hiçbir şey değildir
Gönüle göre de beden,cevizle kuru üzümdür.Çocuk,nerden büyüklerin bilgisine sahip olacak?
Kim,perde ardındaysa zaten çocuktur.Er ona derler ki kırılmaz.

3345.Bir adam,sakalla,hayayla erkek olsaydı kecinin de sakalı var,tüyü var.O da adam olurdu.
Halbuki o keçi,kötü bir kılavuz olur,kendisine uyanları ancak kasaba çeker,götürür.
Sakalını tara,ben ilerigelen biriyim demek ister.Doğru ilerigelensin ama ölüme ve gama!
Kendine gel de sakaldan vazgeç,kendine bir yol tut,bu benliği,bu teşvişi bırak.
Bu suretle de aşıklar için gülsuyu kesil,gül bahçesine kılavuz ol,öne düş.

3350. Gül kokusu nedir?Akıl nefesi,ebediyet ülkesinin güzel kılavuzu.

Padişahın tekrar Eyaz'a,çarıkla pösteki işini açıkça söyle de kapı yoldaşların bundan öğüt alsınlar,çünkü"Din,öğütten ibarettir"demesi.

Eyaz,çarığın sırrı nedir,söyle.Bir çarığa bu kadar niyazın nedeni nedir?
Söyle de Sunkur'la arkadasın Bekbaruk duysun,pöstekiyle çarığın sırrının sırrını anlatsın.

Eyaz,kulluk senden nurlandı.Nurun,aşağılık alemden kurtuldu gökyüzüne yüceldi.
Senin yüzünden kulluk,hür kişilerin hasret çektikleri bir şey oldu.Sen,kulluğa hayat vereli hürler bile kulluğa özenir oldular.

3355.İnanmış,adam ona derler ki her hususta kafir bile onun imanına hased etsin,özensin.

Ebayezid'in zamanında bir kafire"Müslüman olsana"dedikleri vakit o kafirin bu söze cevap vermesi

Bayezid'in zamanında bir kafir vardı.Ona kutlu bir müslüman dedi ki:
Ne olur müslüman olsan da yüzlerce kurtuluşa erişsen,ululuklar bulsan.
Kafir dedi ki:Eğer müslümanlık,alemin şeyhi Bayezid'in müslümanlığıysa,
Ben ona takat getiremem.O,benim çalışmalarımından çok üstün.

3360.Dine,imana inanmıyorum ama onun imanına adamakıllı iman etmiştim.
İmanım var ki o,herkesten yüce,pek latif,pek nurlu.
Ağzım adamakıllı mühürlü,iman edemem ama gizliden gizliye onun imanına müminim.
Yok..eğer sizin imanınız,imansa ona ne meylim var,ne iştiham.
İmana yüzlerce meyli olan,sizi gördü mü soğur,kesilir.

3365.Çünkü sizin imanınızdan adam,yalnız bir ad görür,manası yoktur.Nasıl olur da çöle kurtuluş yeri denir?
Sizin imanınıza bakan kişinin imana olan sevgisi soğur gider.

Sesi çirkin müezzinin,kafir ülkesinde ezan okuması ve bir kafirin ona hediye vermesi

Bir müezzin vardı,sesi pek çirkindi.Kafir ülkesinde ezan okurdu.
Ezan okuma,savaş çıkar,düşmanlık uzar dedilerse de.
İnat etti,pervasızca o kafir ülkesinde ezan okumaya koyuldu.

3370.Halk,umumi bir kargaşalıktan korkarken bir de baktılar,elinde bir elbise,kafirin biri çıka geldi.
Dostlar gibi eline mum ve helva almış,öyle bir latif elbiseyi hediye getiriyordu.
Söyleyin,o müezzin nerede?Onun selası ve ezanı,bana rahatlık verdi diye sormadaydı.
Yahu dediler.Nasıl olur?Hiç o bet ses,insana rahatlık verir mi?Kafir dedi ki:Sesi,kiliseye,gelince;
Benim pek güzel,pek yüce bir kızım var,çoktandır müslüman olmak isterdi.

3375.Bu sevda,kafasından bir türlü çıkmıyordu.Bunca kafir ona öğüt verdi.
Fakat gönlünde iman sevgisi,öyle bir yerleşmişti ki.Bu dert,adeta bir buhurdanlıktı,ben de ödağacı.
Anbean imana yöneldikçe ben,dert,azap ve işkençe içindeydim.
Bu hususta elimde hiçbir çare yoktu;nihayet bu müezzin ezan verince,
Kızım,bu çirkin ses nedir?Kulağıma geldi de beni berbad etti.

3380.Bütün ömrümde bu kilisede,şu manastırda bu derece çirkin bir ses duymadım dedi.
Kızkardeşi,bu ezandır,müslümanlar okur,müslümanları ibadete çağırırlar dedi.
İnanmadı,başkasına sordu,o da evet deyince,
İnanı,yüzü sapsarı kesildi,müslümanlık hevesi kalmadı.
Ben de teşviştten,azaptan kurtuldum,dün gece korkusuz,rahat bir uyku uyudum.

3385.Onun sesinden bundan dolayı rahatlaştım.Onun için de ona hediye getirdim;nerde o adam?
Müezzini görünce bu hediyeyi kabul et dedi,beni dertten kurtardın,elimi tuttun.
Bana öyle bir ihlanda bulundun ki senin azat kabul etmez bir kulun oldum.
Malda,mülkte,zenginlikte tek bir kişi olsaydım ağzını altınla doldururdum.
İşte sizin imanınız da bunun gibi riya,geçici bir şey.O ezan gibi yol kesici.

3390.Fakat Bayezid'in imanına,onun doğruluğuna karşı gönlümde nice hasret var.
Hani şu kadın gibi..Eşeğin çiftleşmesini gördü de dedi ki:Amanın,şu tek erkeğe bakın!
Çiftleşme buysa bizim kocalarımız,bizimle çiftleşmiyorlar,içimize aptes koczuyorlar.
Bayezid,imanın bütün şartlarını haiz..Aferinler olsun bunun gibi tek aslana!
Onun imanının bir katrası denize gitse deniz,o katrada gark olur.

3395.Nitekim bir zerrecik ateş,ormanlara düşse o zerre,bütün ormanları yakar,yok eder.
Padişahın,yahut ordunun gönlündeki hayal gibi.O hayal de hayaldir ama savaşta düşmanları mahveder.
Muhammed'in yüzünde bir yıldızdır parladı,kafirlerin,çiftitların gevherleri yok oldu.
İmana erişen aman buldu,imana gelmeyenlerin şüphesi iki kat oldu.
Önce gelenlerin halis küfrü kalmadı da yerini ya müslümanlık tuttu,ya korku..

3400.Bu da hileyle suyu yağa karıştırmaktır.Bu örnekler,nurun zerresine eşit olamaz.
Zerre,bir cisimden ayrılmış,küçükük bir parçadan başka bir şey değildir.Zerre,taksim kabul etmeyen güneş olamaz ki.
Zerre demekte bil ki gizli bir muradım var.Sen,denize mahrem değilsin,ancak köpüksün şimdi.
Şeyhin parlak iman güneşi,şeyhin can doğusundan yüz gösterse,
Bütün aşağılık alemler ta yerin dibine kadar hazine kesilir,bütün yücelikler alemler,yemyeşil cennete döner.

3405.Onun aydın nurdan bir canı var.Hor hakir topraktan bir bedeni.
Şaştım kaldım,acaba o,bu mu,yoksa o mu?Söyle,bu işte müşküle düştüm.
Kardeş,eğer o,bu ise o nedir ki yedi kat gök,onun nuriyle dolmuş.
Yok..o,bu değilse dostum,şu beden nedir öyleyse?Acaba bu ikisinden hangisi,o kim?

Bir kadının,kocasına eti kedi yedi demesi,kocasının,kediyi terazide tartması,kedinin yarım batman gelmesi üzerine a kadın,et yarım batmandı,biraz da fazlaydı.Eğer bu etse kedi nerde,yok,bu kediyse et hani demesi.

Bir adamın bir karısı vardı. Pek hilebaz,pek kötü huylu ve yol kesici bir kadındı.

3410.Adam,eve ne getirirse harcar,telefon ederdi. Adam da sesini çıkarmazdı.
Bir gün adam,konuğunu ağırlamak için yüzlerce sıkıntıyla biraz et aldı,eve getirdi.
Kadın onu kebab edip şarapla sildi,süpürdü.Adam gelince de düzensiz sözlerle hileye başladı.
Adam dedi ki:Konuk geldi.et nerde?Konuğa yemek çıkarmak lazım.
Kadın eti şu kedi yedi,hadi git et al yine dedi.

3415.Adam,Aybek dedi,teraziyi getir,şu kediyi bir tartayım.
Terazi geldi,kediyi tarttı,yarım batman geldi.Bunun üzerine a hilebaz kadın dedi,
Et yarım batmandı,yarım okka kadar da fazlalığı olacak.Kedi de tam yarım batman geldi.
Eğer bu,kediyse söyle,et nerede?Yok,bu etse hadi var,bucak bucak kediyi ara.
Bayezid de buysa o ruh nedir?O,o ruhşa şu suret kim?

3420.Dostum,hayretler içinde hayrete düştüm.Bu,ne senin işin,ne benim işim.
Her ikisi de odur.Fakat mahsulün aslı tanedir,o saman çöpü,feridir.
Tanrı hikmeti,bu zıtları birbirine kaynaştırdı.Ey kasap,şu oyluk eti,gerdanla beraber işte.
Ruh,bedensiz bir iş yapamaz.Kalıbın da ruhsuz soğur,donar.
Kalıbın meydandadır da canın gizli.Alemin sebepleri de şu ikisinden düzelmıştır.

3425.Toprağı,bir adamın başına atarsan baş yarmaz.Suyu birinin başına atsan yine baş yarılmaz.
Baş yarmak istiyorsan suyla toprağı birbirine katıp kerpiç yapman gerek.
Baş yardım mı o kerpiçin suyu,aslına gider,ayrılış gününde toprak da toprağa kavuşur.
Tanrı'nın suyla toprağı birleştirmesindeki hikmeti,niyazla,inattan hasıl olur.
Ondan sonra daha başka birleşmeler meydana gelir ki onları ne kulak duymuştur,ne göz görmüştür.

3430.Kulak duysaydı kulak olarak kalır, yahut artık başka sözleri duyabilir miydi?
Kar ve buz, güneşi görseydi buzluktan ümidini keser giderdi.
Damarlarına, iliklerine kadar su kesilirdi de bava Davud'u, ondan zırh yapardı.
Her ağacın canına derman olurdu. Her ağaç, onun kudumiyle devlet bulurdu.
Halbuki o donmuş buz, öylece kalakaldı da ağaçlara, bana dokunmayın demeye başladı.

3435.O buz gibi donup kalan adamın cismi de ne bir şeyle uyuşup birleşir, ne de bir şey, onunla uzlaşır.O, ancak kendi nefsinin
hırsı peşindedir.
O da faydasız değildir, ondan da ciğerler tazelenir. Fakat yeşillik çavuşu da değildir, yeşillik padişahı da değil.
Eyaz, senin yıldızın, pek yücedir. Her burç, ona durak olamaz.
Himmetin öyle her vefayı beğenir, saflığın, öyle her saflığı seçip kabul eder mi hiç?

Bir beyin, kölesine, git, şarap getir demesi. Köle şarap testisiyle şarap getirirken doğrulukla emreden bir zahidin, yolda bir taşla testiye kırması. Emîrin, duyunca zahidi tedibe gitmesi. Bu vak'a İsa aleyhisselâm zamanında oldu. O vakit daha şarap haram edilmemişti. Fakat zahit, takva göstermede ve halkı zevkten alıkoymaktaydı

Neşeli ve şaraba düşkün bir bey vardı.Her mahmurun, her çaresiz kişinin sığındığı bir zattı.

3440. Esirgeyici, yoksulları korur, adaletli, altınlar, inciler başışlayıcı, deryadil bir adamdı.
Erlerin padişahı, inanmış adamların beyi, yol bilir,sırdan anlar, dostlarını görür gözetir bir zattı.
İsa'nın zamanı, Mesih'in devriydi. Halkın gönlünü alan, kimseyi incitmemeye gayret eden o güzel beye,
Bir gece ansızın konuk geldi. O konuk da onun gibi hoş ve iyi bir beydi.
Neşelensinler diye şarap içmek istediler. O zaman şarap helâldi.

3445.Şarapları azdı, dedi ki: Köle, yürü, testiye doldur,bize şarap getir.
Filân keşişte halis şarap var. Ondan al da canımız, ileri gelenlerin derdinden de halâs olsun, halkın derdinden de.
O keşişin şarabının bir katrası, binlerce testi, binlerce küp şarabın yaptığını yapar.
O şarapta gizli bir maya var, nitekim bazı erler vardır ki aba altında sultandır onlar.
Sen, paramparça hırkaya az bak. Anlaşılmasın diye altının da yüzünü karartırlar.

3450. Lâal, görünüşte buğulu görünür ama kötü göz,onu beğenmesin diyer bu.
Hazine ve mücevherat, ev içinde olur mu hiç? hazineler, daima yıkık yerlerdedir.
Adem'in hazinesi de yıkık yere gömülmüştü de bu yüzden o melun Şeytan'ın gözü,onu görmedi.
O, toprağa hor baktı. Fakat can, ona bu toprak, sana bir set olmuştur demedeydi.
Köle, iki testi alıp yola düştü. Derhal keşişlerin manastırına vardı.

3455 Altını verip o altın gibi şarabı aldı. Taşı verip karşılığında gevheri satın aldı.
O şarabi ki padişahların başına sıçrar da sakinin başına altın taç koyarlar.
O şarabi ki fitneler, kargaşalıklar çıkarır, kullarla padişahları birbirine katar.
O şarabi ki kemikleri eritir de tamamıyla can yapar, o zaman tahtayla taht bir olur.
Ayrıken kulla padişah suyla yağ gibidir ama sarhoşluk vaktinde tendeki cana dönerler.

3460. Heriseye benzerler, artık farkları kalmaz. Fakat
bu makama varıp gark olmıyan bunu fark edemez.
işte o köle, bu çeşit şarap almış, o adı sanı güzel beyin köşküne gitmekteydi.
Yolda gamlar görmüş, beyni kuru, belâlara bürünmüş bir zahit, önüne çıkıverdi.
Zahidin bedeni, gönül ateşleriyle yanmış, evini Tanrı'dan başka her şeyden silip süpürmüştü.
Nice çaresiz mihnetlere uğramış, binlerce dağlar üstüne dağlar yakmıştı.

3465.Her an gönlü, savaşlara düşmü, gece gündüz riyazatlara sarılmıştı.
Yıllarca, aylarca kanlara batmış, topraklara bulanmıştı. Gece yarısı o köleyi görünce.
Dedi ki: Testilerdeki nedir? Köle şarap dedi. Zahit, kimin, kime götürüyorsunuz? diye sordu.
Köle, o ulu beyin dedi. Zahit dedi ki: Tânrı'yı dileyen kişinin ameli böyle mi olur?
Hem Tanrı'yı istiyor, hem de içip eğleniyor ha! Şeytan şarabı sonra da yarım akıl, öyle mi?

3470. Senin aklın, şarapsız böyle dağınık.. Aklına akıllar katmak gerek.
Ya sarhoş olunca aklın ne hale gelir ey bir kuş gibi sarhoşluk tuzağına tutulmuş adam?

Ziya-i Delk'in boya çok uzundu. Kardeş! Şeyh-İslâm Tacı Belh'ise (ayet kıtayı. Şey h-i İslâm, kardeşinden pek utanırdı. Ziya, bir gün kardeşinin dersine geldi. Belh'in bütün ileri gelenleri oradaydı. Ziya, tapı kılıp geçti. Şeyh-i İslâm, ona "öyle bir yarı kalktı.

Bunun üzerine Ziya, evet dedi', çok uzun boylusun, boyundan bir parçacık çal!

Ziya-i Delk, hazır cevap ve tatlı sözlü bir zattı. Şeyh-i İslâm Tac-ı Belh'in kardeşiydi. Tac-ı Bel h, pek kısa boyluydu, âdeta bir kuşa benzerdi. Bütün bilgileri bilir, âlim faziletli bir adamdı ama Ziya, güzel söz söylemede ve nüktecilikte ondan üstündü.

3475. O, pek kısaydı, Ziya da haddinden fazla uzun. Şeyhülislâm, pek nazlı, pek kibirli bir adamdı. Bu kardeşinden utandı. Ziya da sözü tesirli bir vaizdi. Bir meclis günü, Ziya meclise geldi. Meclis, kadırlarla, âlim ve temiz kişilerle doluydu. Şeyhülislâm, kibirinden kardeşine şöyle bir kalktı ve yine derhal yerine oturdu. Ziya, alınarak dedi ki: Çok uzun boylusun. Bari o selvi boyundan birazcığını çal!

3480. Sende akıl nerde, fikir nerde ki ey bilgi düşmanı, tutup şarap içeceksin? Yüzün pek güzel, bari biraz da çivit sür. Habeşin yüzüne, çivit, gülünç olur doğrusu. A azgın, sende nur nerde ki kendinden geçiyor da karanlık arıyorsun. Gölgeyi gündüz ararlar. Sense bulutlu gecede tutmuş, gölge aramaya çıkmışsın. Şarap, gıda için halka helâldir ama sevgiyi dileyenlere haramdır.

3485. Âşıkların şarabi gönül kanidir. Onların gözleri yolda, konaktadır. Böyle bir korkunç çölde bu akıl kılavuzu, tutulup kalıt. Sen de kılavuzları gözetirsen kervanı helak eder, yolu yitirirsin. Arpa ekmeği bile hakikaten haramdır. Nefsin önüne kepekle karşılık ekmek koy. Tanrı yolunun düşmanını hor tut. Hırsız mimbere çıkarma, dara çek.

3490. Hırsızın elini kes. Kesmekten âcizsen hiç olmazsa bağla. Seti, onun elini bağlamazsan o, senin elini bağlar. Sen, onun ayağını kırmazsan o, senin ayağını kırar. Halbuki sen, düşmana şarap ve şeker kamışı veriyorsun. Niçin? Ona zehir gibi gül, taş ve desene! Zahit, gayrete gelip testiye bir taş attı, kırdı. Köle de testiye elinden atıp zahitten kaçtı. Beyin yanına gidince bey, şarap nerde? dedi. Köle birbir macerayı anlattı.

Emîrin, zahidi tedip için şiddetle gitmesi

3495. Bey, ateşe döndü, hemen yerinden doğruldu, bana o zahidin evi nerde? Göster dedi. Göster de şu ağır güzle kafasını ezeyim. O kahpe oğlunun akılsız kellesini kırayım. O, köpekliğinden doğru yolu göstermeyi ne bilir? O, ancak şöret âşığı. Bu yobazlık, bu riya ile kendisine bir mevki yapmak, bir şey bahane ederek kendini göstermek istiyor. Onun, şuna buna riya yapmaktan başka hiçbir hüneri yok.

3500. Deliye, fitne çıkarmak istiyorsa delinin ilâcı, öküz aletinden yapılma kamçıdır.

2801 - 3500 Beyitlerin Notları

S. 230, B. 2819: "Az kaldı yoksulluk, kâfirlik olayazdı" diye bir hadîs rivayet edilmiştir.

S. 235, B. 2869 dan sonraki başlık: "Dediler ki duysaydık, yahut aklımız erseydi cehennemlik olmazdık." Sûre 67 (Mülk), âyet 11.

S. 238, B. 2911 den sonraki hikâye: Bu hikâye baştan aşağıya kadar irade ve ihtiyar hakkındaki fikir ayrılıklarını anlatır. Cebri kabul eden Havaric, kulun, hayır ve şerri, kendi irade ve ihtiyarıyla yapmadığını söylerler. Sünniler tarafından Kaderiyye diye anılan Mutezile, bunların tam zıddıdır. Onlarca Tanrı, herkesin ne yapacağını bilir. Fakat bu bilgisi, o kula o işi cebren yaptırmaz. Kul, hayır ve şerri kendi irade ve ihtiyarıyla yapar. Karşılığında da mükâfat ve mücazata hak kazanır. Şia'nın son gelenleri, bu hususta Mutezile mezhebini kabul etmişlerdir. Sünnilerse ikisi ortası bir cebir kabul ederler. Onlarca kulda bir cüzü irade vardı, Tanrı, herkesin ne yapacağını bilir. Fakat kul, iradesini iyilik veya kötülüğe sarfetti mi o hayr ve şerri Tanrı halkeder. Hayr ve şer, bu bakımdan Tanrı'dandır, fakat iradenin sarfı, kuldandır. Sofiyyeye göre vahdette irade düşünülemez bile. Hâsılı bu bahis, müslümanlıkta çok söz söylenmiş, hattâ uğruna kanlar dökülmüş bir bahistir, c. I, s. 60, b. 617, 618, c. 2, s. 6, b. 61, 63, c. 3, s. 128, b. 1368 ve Gülşeni raz, s. 10, b. 10T nin izahlarına bakınız. İsnâaşeriyye'nin altıncı imamı Ca'fer al-Sadık da "Cebir de yoktur, tefriz de. Belki bu iş, ikisinin arasındır" yani ne Tanrı, hayr ve şerri kula cebirle yaptırır, ne de kul, kendi iradesiyle yapar, Tanrı işi ona bırakmıştır. Kulun hayr ve şerde bulunması, bu ikisinin arasında olan bir keyfiyettir" demiştir. Bu hikâyeden Mecûsilerin de cebri oldukları anlaşılıyor. "Kaderiyye, yani kaderi inkâr edip kul, yaptığı işi kendi yapar inancında bulunanlar, bu Ümmetin Mecûsileridir..." diye bir uydurma hadis de rivayet edilmiştir.

S. 241, B. 2943: S. 173, b. 2028 nin izahına bakınız.

S. 241, B. 2949: "Sen onları uyanık sanırsın, halbuki onlar uykudadır. Onları sağa sola biz çeviririz. Köpekleri de ellerini yere uzatmış, mağara kapısında uyumada Onları görüp anlasaydın döner, kaçardın, yahut da korkuyla dolardın." Sûre 18 (Kehf), âyet 18. Ashabi kehf için c. I, s. 38, b. 392 nin izahına bakınız.

S. 246, B. 3015: Eski Yunan Septikleri, Sofestailer -Sofistler için bakınız: c. I, s. 53, b. 548 in izahı.

S. 254, B. 3110 dan sonraki başlık: Böyle bir hadîs rivayet edilmişti. Hattâ sofiler, bu hadîse dayanarak mekânın, keвне yani varlığa tabi olduğunu, bir şey zahiren olmadıkça mekânın da bulunmayacağını, zamanın da zahiri ve mevhum varlıkların var oluşlarına ve değişmelerine tabi bulunduğunu, zaman mefhumunun iki hâdisenin nisbetinden doğduğunu, geçmiş zamanın mevcut olmayıp halin, daima maziye aktığını, istikbalinse hiç gelmeyeceğini, şu halde alemin her an, Tanrı bilgisindeki suretlerin tecellisinden ibaret bulunduğunu söylerler. Onlarca zamanın hakikatı "an" dan ibarettir. Fakat bu da tecelli bakımındandır. Yoksa Mutlak varlık olan Tanrının zatında böyle bir nispet ve izafet de yoktur.

S. 256, B. 3130 dan sonraki başlık: "Neye lâıksan kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu." Bu hadis, Ebu Hü-reyre tarafından rivayet edilmiştir ve Buhari hadislerindedir (Ankaravî, s. 675).

S. 259, B. 3165 te başlayan hikâye: Bu hikâye, 'Mantık el-tayr' da da vardır. Sonradan Bektaşî hikâyesi olmuştur. Bir Bektaşî, Mısır'da gezinirken halk, açılın açılın demeye başlamış. Herkes yolun iki yanına dizilmiş. Bektaşî de bir tarafa sığınmış. Gece geçe sırma haşalı bir at üstünde sırmalı esvaplar giymiş bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir zenci köle, sağa sola selâm vere vere geçmiş, arkasından da birkaç hizmetçi yürüyüp gitmiş, Bektaşî sormuş: Kim bu? Mısır Şahının kulu demişler. Başını gökyüzüne kaldırıp demiş ki: Yarabbi, bu Mısır Şahının kulu, ben senin kulun. Bir ona bak, bir bana. Kula bakmayı bilmiyorsan bari Mısır şahından öğren! Daha sonraları hikâyeye meşhur Mehmet Ali Paşa'nın adı bile girmiştir.

Bektaşî hikâyelerinin, hattâ Nasreddin Hoca fıkralarının nasıl meydana geldiği hakkında çok güzel bir fikir verdiği için yazdık.

S. 262, B. 3209 dan sonraki başlık: "Ve bu, Tanrı ihsanıdır ki dilediğine verir. Tanrı çok büyük ihsan sahibidir." Sûre 62 (Cumua), âyet 4.

S. 263, B. 3219: Yetmiş iki millet için Hafız divanı, s. 143, b. 1091 in izahına bakınız.

S. 264, B. 3221: Bid'at, sonradan meydâna getirilen usul ve âdet demektir. Müslümanlıkta Peygamber zamanında olmayan şeyler mânâsına gelir. İkiye ayrılır: Bid'at-i hasene - güzel bid'atlar, bid'ati seykiye - kötü bid'atlar. Kötüleri, müslümanlıkta kabul edilmez, iyileri kabul edilir. Mesela, Peygamber zamanında minare yoktu. Ezan, yüksek bir yerde, yahut mescidin damında okunurdu. Sonradan minare icad edildi. Bu, güzel ve iyi bir bid'attır. Ölünün ruhu için helva, yahut lokma gibi bir yemek yapılması, müslümanlıkta yoktur. Bu âdet sonradan icad edildi, bid'attır. Hem de eşe dosta yedirilirse kötü bir bid'attır, fakat yoksullara verilirse güzel ve iyidir. Yalnız bid'at işi, pek lastikli olduğundan Âlim adını alan yobazlar, her yeniliğe bid'at diye karşı komuslar, hattâ matbaayı bile kabul etmek istememişlerdi. Bu bid'at derdinden çok şeyler çekilmiştir.

S. 266, B. 3257: Hıristiyanlarda, papaza suçlarını söylemek papaza ve kiliseye bir şey verip, yahut bir ceza çekip papaz tarafından Tanrı adına affedilmek usulü yarıdır. Bu usul, Bektaşî ve Alevilerde de vardır. Bektaşîler, baş okutmak, Aleviler, görülmek derler. Bektaşîlerde muharrem'in onundan sonra, Alevilerde ekim, biçim zamanı olmayan kışlarda "Aynicem" yapılır ve herkes, odanın ortasında başındaki tacı çıkarıp suçlarını söyler. Baba ve dede, orada bulunanlardan razılık diler. Salık" baba veya dedenin önüne gider. Tacı başına tekbirle giydirilir. Postun altına elinden gelen bir şey kor, bu suretle suçlarından temizlenmiş olur.

S. 268, B. 3280: Tecrid, gönülden, Hak'tan baska her şeyi çıkarmaktır.

S. 268, B. 3281: Cezbe için bakınız: Gülşeni raz, b. 23, b. 328 in izahi.

S. 269, B. 3292-3293: "Cennetlerde ehillerinden başka kimseye bakmıyan huriler var ki onlara, daha önce ne bir insan dokunmuştur, ne bir cin." Sûre 55 (Rahman), âyet 56.

S. 270, B. 3307-3311: Bu beyitler Arapçadır.

S. 272, B. 3324 den sonraki bahis: Cuha için bakınız: c. 2, s. 289, b. 3115.

S. 273, B. 3339: Firavun, Musa Peygambere iman eden büyücülerin kol ve ayaklarını kestirip onları hurma ağaçlarına astıracağı zaman, büyücüler "Zararımız yok. Biz Rabbimize dönüyoruz" dediler. Sûre 26 (Şura), âyet 50.

S. 274, B. 3350 den sonraki başlık: Peygamber "Din, halkı doğru bir özle ibadete irşad etmektir." sözünü üç kere tekrarlamış, sahabe "Bu irşad kimin için ey Tanrı elçisi?" diye sorunca "Tanrı için, elçisi ve kitabı için" müslümanları ileri gelenleri için ve bütün müslümanlar için" diye cevap vermiştir. Bu hadîs, Müslim hadislerindedir.

S. 280, B. 3435: Bu beyit Arapçadır. "İnanan kişi, insanlarla hoş geçinir, kendisiyle de hoş geçinilir. Münafıksa ne insanlarla hoş geçinir, ne de onunla hoş geçinilir, insanlarla hoş geçinmeyen ve kendisiyle hoş geçinilemeyen adamdan hayır yoktur" hadisine de işaret edilmektedir.

2801 - 3500 Beyitlerin Notları

S. 230, B. 2819: "Az kaldı yoksulluk, kâfirlik olayazdı" diye bir hadîs rivayet edilmiştir.

S. 235, B. 2869 dan sonraki başlık: "Dediler ki duysaydık, yahut aklımız erseydi cehennemlik olmazdık." Sûre 67 (Mülk), âyet 11.

S. 238, B. 2911 den sonraki hikâye: Bu hikâye baştan aşağıya kadar irade ve ihtiyar hakkındaki fikir ayrılıklarını anlatır. Cebri kabul eden Havaric, kulun, hayır ve şerri, kendi irade ve ihtiyarıyla yapmadığını söylerler. Sünniler tarafından Kaderiyye diye anılan Mutezile, bunların tam zıddıdır. Onlarca Tanrı, herkesin ne yapacağını bilir. Fakat bu bilgisi, o kula o işi cebren yaptırmaz. Kul, hayır ve şerri kendi irade ve ihtiyarıyla yapar. Karşılığında da mükâfat ve mücazata hak kazanır. Şia'nın son gelenleri, bu hususta Mutezile mezhebini kabul etmişlerdir. Sünnilerse ikisi ortası bir cebir kabul ederler. Onlarca kulda bir cüzü irade vardı, Tanrı, herkesin ne yapacağını bilir. Fakat kul, iradesini iyilik veya kötülüğe sarfetti mi o hayr ve şerri Tanrı halkeder. Hayr ve şer, bu bakımdan Tanrı'dandır, fakat iradenin sarfı, kuldandır. Sofiyyeye göre vahdette irade düşünülemez bile. Hâsılı bu bahis, müslümanlıkta çok söz söylenmiş, hattâ uğruna kanlar dökülmüş bir bahistir, c. I, s. 60, b. 617, 618, c. 2, s. 6, b. 61, 63, c. 3, s. 128, b. 1368 ve Gülşeni raz, s. 10, b. 10T nin izahlarına bakınız. İsnâaşeriyye'nin altıncı imamı Ca'fer al-Sadık da "Cebir de yoktur, tefriz de. Belki bu iş, ikisinin arasındadır" yani ne Tanrı, hayr ve şerri kula cebirle yaptırır, ne de kul, kendi iradesiyle yapar, Tanrı işi ona bırakmıştır. Kulun hayr ve şerde bulunması, bu ikisinin arasında olan bir keyfiyettir" demiştir. Bu hikâyeden Mecûsilerin de cebri oldukları anlaşılıyor. "Kaderiyye, yani kaderi inkâr edip kul, yaptığı işi kendi yapar inanişinde bulunanlar, bu Ümmetin Mecusileridir..." diye bir uydurma hadis de rivayet edilmiştir.

S. 241, B. 2943: S. 173, b. 2028 nin izahına bakınız.

S. 241, B. 2949: "Sen onları uyanık sanırsın, halbuki onlar uykudadır. Onları sağa sola biz çeviririz. Köpekleri de ellerini yere uzatmış, mağara kapısında uyumada Onları görüp anlasaydın döner, kaçırdın, yahut da korkuyla dolardın." Sûre 18 (Kehf), âyet 18. Ashabi kehf için c. I, s. 38, b. 392 nin izahına bakınız.

S. 246, B. 3015: Eski Yunan Septikleri, Sofestailer -Sofistler için bakınız: c. I, s. 53, b. 548 in izahı.

S. 254, B. 3110 dan sonraki başlık: Böyle bir hadîs rivayet edilmişti. Hattâ sofiler, bu hadîse dayanarak mekânın, keвне yani varlığa tabi olduğunu, bir şey zahiren olmadıkça mekânın da bulunmayacağını, zamanın da zahiri ve mevhum varlıkların var oluşlarına ve değişmelerine tabi bulunduğunu, zaman mefhumunun iki hâdisenin nisbetinden doğduğunu, geçmiş zamanın mevcut olmayıp halin, daima maziye aktığını, istikbalinse hiç gelmeyeceğini, şu halde alemin her an, Tanrı bilgisindeki suretlerin tecellisinin ibaret bulunduğunu söylerler. Onlarca zamanın hakikati "an" dan ibarettir. Fakat bu da tecelli bakımındandır. Yoksa Mutlak varlık olan Tanrının zatında böyle bir nispet ve izafet de yoktur.

S. 256, B. 3130 dan sonraki başlık: "Neye lâıksan kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu." Bu hadis, Ebu-hü-reyre tarafından rivayet edilmiştir ve Buhari hadislerindedir (Ankaravî, s. 675).

S. 259, B. 3165 te başlayan hikâye: Bu hikâye, 'Mantık el-tayr' da da vardır. Sonradan Bektaşî hikâyesi olmuştur. Bir Bektaşî, Mısır'da gezinirken halk, açılın açılın demeye başlamış. Herkes yolun iki yanına dizilmiş. Bektaşî de bir tarafa sığınmış. Gece geçe sırma haşalı bir at üstünde sırmalı esvaplar giymiş bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir zenci köle, sağa sola selâm vere vere geçmiş, arkasından da birkaç hizmetçi yürüyüp gitmiş, Bektaşî sormuş: Kim bu? Mısır Şahının kulu demişler. Başını gökyüzüne kaldırıp demiş ki: Yarabbi, bu Mısır Şahının kulu, ben senin kulun. Bir ona bak, bir bana. Kula bakmayı bilmiyorsan bari Mısır şahından öğren! Daha sonraları hikâyeye meşhur Mehmet Ali Paşa'nın adı bile girmiştir.

Bektaşî hikâyelerinin, hattâ Nasreddin Hoca fıkralarının nasıl meydana geldiği hakkında çok güzel bir fikir verdiği için yazdık.

S. 262, B. 3209 dan sonraki başlık: "Ve bu, Tanrı ihsanıdır ki dilediğine verir. Tanrı çok büyük ihsan sahibidir." Sûre 62 (Cumua), âyet 4.

S. 263, B. 3219: Yetmiş iki millet için Hafız divanı, s. 143, b. 1091 in izahına bakınız.

S. 264, B. 3221: Bid'at, sonradan meydâna getirilen usul ve âdet demektir. Müslümanlıkta Peygamber zamanında olmayan şeyler mânâsına gelir. İkiye ayrılır: Bid'at-i hasene - güzel bid'atlar, bid'ati sey'ye - kötü bid'atlar. Kötüleri, müslümanlıkta kabul edilmez, iyileri kabul edilir. Mesela, Peygamber zamanında minare yoktu. Ezan, yüksek bir yerde, yahut mescidin damında okunurdu. Sonradan minare icadedildi. Bu, güzel ve iyi bir bid'attır. Ölü'nün ruhu için helva, yahut lokma gibi bir yemek yapılması, müslümanlıkta yoktur. Bu âdet sonradan icadedildi, bid'attır. Hem de eşe dosta yedirilirse kötü bir bid'attır, fakat yoksullara verilirse güzel ve iyidir. Yalnız bid'at işi, pek lastikli olduğundan Âlim adını alan yobazlar, her yeniliğe bid'at diye karşı komuslar, hattâ matbaayı bile kabul etmek istememişlerdi. Bu bid'at derdinden çok şeyler çekilmiştir.

S. 266, B. 3257: Hıristiyanlarda, papaza suçlarını söylemek papaza ve kiliseye bir şey verip, yahut bir ceza çekip papaz tarafından Tanrı adına affedilmek usulü vardır. Bu usul, Bektaşî ve Alevilerde de vardır. Bektaşîler, baş okutmak, Aleviler, görülmek derler. Bektaşîlerde muharrem'in onundan sonra, Alevilerde ekim, biçim zamanı olmayan kışlarda "Aynicem" yapılır ve herkes, odanın ortasında başındaki tacı çıkarıp suçlarını söyler. Baba ve dede, orada bulunanlardan razılık diler. Salık" baba veya dedenin önüne gider. Tacı başına tek birle giydirilir. Postun altına elinden gelen bir şey kor, bu suretle suçlarından temizlenmiş olur.

S. 268, B. 3280: Tecrid, gönülden, Hak'tan baska her şeyi çıkarmaktır.

S.268, B. 3281: Cezbe için bakınız: Gülşeni raz, b. 23, b. 328 in izahı.

S. 269, B. 3292-3293: "Cennetlerde ehillerinden başka kimseye bakmıyan huriler var ki onlara, daha önce ne bir insan dokunmuştur, ne bir cin." Sûre 55 (Rahman), âyet 56.

S. 270, B. 3307-3311: Bu beyitler Arapçadır.

S. 272, B. 3324 den sonraki bahis: Cuha için bakınız: c.2, s. 289, b. 3115.

S. 273, B. 3339: Firavun, Musa Peygambere iman eden büyücülerin kol ve ayaklarını kestirip onları hurma ağaçlarına astıracağı zaman, büyücüler "Zararımız yok. Biz Rabbimize dönüyoruz" dediler. Sûre 26 (Şura), âyet 50.

S. 274, B. 3350 den sonraki başlık: Peygamber "Din, halkı doğru bir özle ibadete irşad etmektir." sözünü üç kere tekrarlamış, sahabe "Bu irşad kimin için ey Tanrı elçisi?" diye sorunca "Tanrı için, elçisi ve kitabı için" müslümanları ileri gelenleri için ve bütün müslümanlar için" diye cevap vermiştir. Bu hadîs, Müslim hadislerindedir.

S. 280, B. 3435: Bu beyit Arapçadır. "İnanan kişi, insanlarla hoş geçinir, kendisiyle de hoş geçinilir. Münafıksa ne insanlarla hoş geçinir, ne de onunla hoş geçinilir, insanlarla hoş geçinmeyen ve kendisiyle hoş geçinilemeyen adamdan hayır yoktur" hadisine de işaret edilmektedir.

3501 Vurmalı kerataya da kafasındaki Şeytan çıksın. Eşekçiler, nodullamadıkça eşek gider mi hiç? Bey, eline bir topuz alıp sokağa çıktı. Gece yansı yarı sarhoş bir halde geldi, zahidin evine girdi. Kızgınlıkla zahidi öldürmek niyetindeydi. Zahit, evde bulunan yünlerin altına girip gizlendi. Zahit, beyin sözlerini yün büklenlerin yünleri altına gizlenmiş, işitiyordu.

3505. Orada kendi kendine dedi ki: Adamin çirkinliğini, yüzüne karşı ancak ayna söyleyebilir, çünkü onun yüzü serttir. Ayna gibi demirden bir yüz gerek ki sana çirkin yüzüne bak desin.

Delkak'ın, Seyyid Şah-ı Tirmizî mat etmesi

Padişah, Delkak'le satranç oynardı. Delkak, padişahı mat etti mi padişah, derhal kızardı. Bunu kibrine yediremez, tu Allah müstehakını versin diye satranç taşlarını birer birer Delkak'in başına vururdu. Al, işte şahın bu senin bu kaltaban derdi. Delkak, aman padişahım der, sabrederdi.

3510. Bir gün, yine padişah mat oldu. Bir oyun daha oynamalarını emretti. Delkak, zemheride çıplak kalmış adam gibi tirtir titriyordu.

Bir oyun daha oynadı, yine padişah yutuldu. Tu Allah müstehakını versin zamanı gelince, Delkak, sıçradı, bir köşeye kaçtı; korkusundan altı tane halının altına girdi. Yastıklarla o altı halının altına gizlenip padişahın .satraç taşlarından aman buldu. Padişah, ne yapıyorsun, bu ne? deyince, padişahım dedi. Tu Allah müstehakını versin!

3515. Ateşler püskürüyorsun. Senin gibi öfkeci bir padişaha döşeme altından başka bir yerde doğru söz söylenebilir mi? Sen mat oldun ama ben de şahın çarpmasından mat oluyorum. Onun için halıların altından Tu Allah müstehakını versin diyorum!

Mahalle, o beyin bağırsı, çağrışıyla, kapıyı tekmelemesi, vurun, tutun diye nara atmasıyla doldu.. Sağdan, soldan halk dışarı fırladı. Ey ulumuz, af zamanıdır. Onun beyni kurumuş. Şimdi onun aklı, fikri, çocukların aklından, fikrinden az.

3520. Hem zahit, hem ihtiyar. Bu halindeki şu zahitlik, onu kat kat zayıflatmış. Bu zahitlikten de bir feyze nail olamamış. Zahmetler çekmiş de sevgiliden bir hazine elde edememiş. İşler yapmış da bir pul kazanamamış. Ya o iş, onun harcı değilmiş, ya henüz mükâfat vakti gelmemiş. Ya o çalışma, çifitça bir çalışma, yahut da mükâfata erişmesinin bir zamanı, bir saati var. Ona bu dert, bu musibet yeter. Şu kanlı ovada kimsiz, kimsesiz kala kalmış.

3525. Gözleri ağırlıklı, bir bucağa çekilip oturmuş, yüzünü ekşitmiş, suratını asmış. Ne bir göz hekimi var ki derdine yansın, ne onun aklı var ki bir göz ilâcı arayıp bulsun, gözüne çeksin. Kendi zannına uymuş, çalışıp çabalamaya koyulmuş, işim, iyileşecek diye bir ümide kapılmış. Halbuki onun tuttuğu yolla sevgilinin vuslatı arasında ne uzun bir mesafe var. Çünkü o, baş aramıyor, reis olmayı istiyor. Bir an, Tanrıyle, nasibim bu hesapta hep zahmet mi diye âdeta didişmede..

3530. Bir an hep uçuyor, ele geçmiyor, bizim kolumuzu kanadımızı kırıyorsun diye bahtıyla kavga etmede. Kim, renye, kokuya mahpus kalırsa zahit olsa bile huyu iyi olmaz, dar canlıdır. Bu daracık duraktan çıkmadıkça nasıl olur da ahlâki düzeler, gönlü ferahlar? Zahitlere, genişliğe çıkmadan yalnız buldukları zaman bıçak ve ustura vermeye hiç gelmez. Darlıklarından, muratlarına eremediklerinden, dertlerinden karınlarını deşiverirler.

Mustafa aleyhisselâmın, Cebrail aleyhisselâmın geç görünmesi yüzünden daralıp kendisini Hıra dağından atmaya kalkışması ve Cebrail aleyhisselâmın kendini atma... önünde devletler var diye kendisini göstermesi

3535. Mustafa'yı ayrılık derdi kapladı, daraldı mı, kendisini dağdan atmaya kalkardı. Cebrail, sakın yapma. Kün emrinde sana nice devletler takdir edilmiştir deyince, Yatıştır, kendini atmaktan vazgeçerdi. Sonra yine ayrılık derdi gelip çattı mı, Yine gamdan, dertten bunaldı mı kendisini dağdan aşağı atmak isterdi. Bu sefer Cebrail görünür, ey eşi olmayan Padişah, yapma bunu derdi.

3540. Hicap keşfedilip de o inciyi koynunda buluncaya kadar bu haldeydi. Halk, her çeşit mihnetten ötürü kendini öldürüp dururken mihnetlerin aslı olan bu ayrılığı nasıl çeksin? Halk, canını feda edene şaşar. Fakat bizim her birimiz fedayi huyluyuz. Ne mutlu o kişiye ki bedenini, feda edilmeye değer bir dosta feda etmiştir. Herkes, bir fennin, bir sanatın fedaisidir. Ömrünü o yolda sarf eder, ölüp gider.

3545. İster doğularda olsun, ister batılarda, herkes, nihayet ölür. O zaman ne âşık kalır, ne maşuk! Hiç olmazsa bu devletli, zaten şu hünere gönüllü, kendisini feda etmiş. Onun öldürülmesinde yüzlerce hayat var. Âşık da onca ebedî, maşuk da, aşk da. İki âlemde de dileğine ermiş, iyi bir ad san kazanmış. Ey ulular, âşıklara acıyın. Onların şanı, helak olduktan sonra bile helak olmaya hazır bulunmaktır. Beyim, onun kabalığını affet. Onun derdine, betbahtlığına bak.

3550. Onu affet de Tanrı da seni affetsin, suçlarını yarlıgasın. Sen de gafletle az testiler kırmamışsındır. Sen de affa ümit bağlamışsındır. Affet de ahrette sen de af edilesin. Kader, ceza vermede kılı kırk yarar.

Beyin, o şefaatchilere ve komşulara, neden küstahlık edip testiye kırdı? Bu hususta şefaath kabul etmem. Onun cezasını vermeye yemin ettim diye cevap vermesi

Bey dedi ki: O kim oluyor ki bizim testimize taş atıp kırıyor? Benim civarımdan erkek aslan bile yüzlerce çekingenlikle, korka korka geçmede.

3555. Neden kulumuzun gönlünü incitti, bizi konuğumuzun yanında utandırdı? Onun kanından daha değerli olan şarabı döktü de kadınlar gibi bizden kaçıp da gizlendi. Fakat tut ki bir kuş gibi uçsun, benim elimden nerde canını kurtaracak? Kahr okumla kanadını kırar, onun arda kalası kanadını koparırım. Benden kaçıp da bir katı taşın içine girse, gizlense yine onu tutar, o taşın içinden çıkarırım.

3560. Ona bir kılıç çalayım da bütün kaltabanlara ibret olsun! Herkese yobazlık satsın, bu yetmiyormuş gibi bir de bize satmaya kalkışsın ha! Onun da cezasını şimdilik vereceğim, onun gibi yüz tanesinin de. Öyle kızmış, öyle kan dökülücüğü tutmuş ki ağzından ateş püskürüyordu.

Zahidin komşularıyla şefaathçilerinin ikinci defa olarak beyin eline, ayağına kapanarak yalvarmaları

O şefaathçiler, onun o hay hayına karşı birçok defalar elini, ayağını öpüp,
Dediler ki: A beyim, sana kin gütmek yaraşmaz. Şarap dökülüp gittiyse ne çıkar? Sen şarapsız da hoşsun.

3565. Şarap, neşe sermayesini senden alır. Suyun letafeti senin letafetine imrenir.
Padişahlık et, ey merhamet sahibi, ey kerem sahibinin oğlu, kerem sahibinin oğlu kerem sahibi başışla.
Her şarap, bu boya, bu yüze kuldur. Bütün sarhoşlar sana haset ederler.
Senin, gül renkli şaraba hiç ihtiyacın yok. Gül rengini bırak, gül renklilik sensin zaten.
Ey zühre'ye benzeyen yüzü kuşluk güneşi olan, ey rengine karşı gül rengi yoksul bir hale gelen bey,

3570. Şarap, küpte gizlice senin yüzünün iştiahiyle kaynayıp coşar.
Sen baştanbaşa denizsin, ıslaklığı ne istersin ki? Sen, tamamıyla varlıksın, yokluğu ne ararsın ki?
Ey parlak ay, tozu ne yapacaksın? Ay bile, senin yüzüne bakar da sararır.
Sen hoşsun, güzelsin, her türlü hoşluğun madenisin. Neden şaraba minnet edersin ki?
Başında "Biz insan oğullarını ululadık" tacı, boynunda "Biz sana kevser ırmağını verdik" gerdanlığı var.

3575. İnsan cevherdir, gök ona arazdır. Her şey fer'idir, her şeyden maksat odur.
Ey akıllar, tedbirler, fikirler kulu kölesi olan bey, mademki böylesin, kendini neden böyle ucuza satıyorsun?
Sana hizmet etmek, bütün varlık âlemine farzdır. Bir cevher, neden arazdan ihsan ister ki?
Yazıklar olsun, kitaplardan bilgi arıyorsun ha, helvadan zevk istiyorsun ha!
Bir bilgi denizisin ki bir ıslaklıkta gizlenmiş; bir âlemsin ki üç arşın boyunda bir bedene bürünmüş!

3580. Şarap nedir, güzel ses ve çalgı dinlemek, yahut bir güzelle buluşmak nedir ki sen onlardan bir neşe, bir menfaat ummadasın!
Hiç güneş, bir zerreden borç ister mi, hiç zühre yıldızı, bir küçücük küpten şarap diler mi?
Sen keyfiyeti bilinmez bir cansın keyfiyet âlemine hapsedilmişsin. Sen bir güneşsin, bir ukdeye tutulmuşsun: işte bu, sana yakışmaz, yazık!

Beyin tekrar onlara cevap vermesi

Bey dedi ki: Hayır hayır.. Ben, o şarabın adamıyım. Ben, bu hoşluktan alınan zevke kanaat edemem.
Ben yasemin gibi olmayı, gah şöyle, gah böyle eğilip bükülmeyi isterim.

3585 Bütün korkulardan, bütün ümitlerden kurtulup söğüt gibi her yana eğilmeliyim.
Söğüt dalı gibi sağa sola dönmeli, onun gibi rüzgârda çeşit çeşit oynamalıyım.
Şarabın verdiği neşeye alışan, nerden bu neşeyi beğenecek hey hocam!
Peygamberler, Tanrı neşesine dalmışlardı, onunla yoğrulmuşlardı da onun için bu neşeden vazgeçtiler.
Onların canları, o neşeyi gördüğünden onlara bu neşeler, oyuncak görünmüştü.

3590. Diri olan bir güzelliğe dostluk eden, artık ölüyü nasıl kucaklar?

"Bilseniz ahiret, ebedî hayat yurdudur" âyetinin tefsiri. Yani o âlemin kapısı, duvarı, suyu, testisi, meyvası, ağacı hep diridir.
Söz söyler ve söz duyar. Onun için Mustafa aleyhisselâm "Dünya bir leştir, onu isteyenler de köpeklerdir" buyurdu. Ahirette
dirilik olmasaydı o da leş olurdu.
Leşe, ölü olduğundan leş derler, pis kokusundan ve mundarlığından değil

O âlem, zerre zerre diridir. Her zeresi nükteden anlar, söz söyler.
Onlar, ölü olan cihanda oturmaz, dinlemezler. Çünkü ot, ancak hayvanlara lâyıktır.
Kim, gül bahçesinde meclis kurar, yurt tutarsa külhanda şarap içer mi hiç?
Pak ruhun makamı, illiyyin'dir. Pislikte yurt edinense kurttur.

3595. Tanrı mahmuruna tertemiz şarap kadehi sunulur. Bu kör kuşlaraysa şu kara ve tuzlu su.
Kime Ömer'in adaleti, el vermezse onca kanlı kaatil Haccac, âdildir.
Kızlara cansız bebekleri oyuncak diye verirler. Çünkü onlar, diri oyuncaktan bir şey anlamazlar ki.
Küçük erkek çocuklar, erliklerinden bir şey anlamazlar, güçleri kuvvetleri yoktur. Onun için onlara tahta kılıç daha yeğdir.
Kâfirler, peygamberlerin kiliselerde yapılmış olan resimleriyle kanaat ederler.

3600. Fakat o ay parçaları, bizim için apaydın olduğundan resimlerine aldırış bile etmeyiz.
Onların birer sureti, bu âlemdir ama birer sureti de ay gibi gökyüzündedir.
Bu suretteki ağızları, onlarla düşüp kalkarla konuşur, nokteler söyler. O suretteki ağızları ise Tanrı ile konuşur.
Görünen kulak, bu sözü duyar, beller. Can kulağıysa Kün emrinin sırlarını işitir.
Ten gözü, insanın şeklini görür, beller. Can gözü, Mazagalbasar sırrını görür, hayran olur.

3605. Görünen ayak, mescit safında durur, mâna ayağı, göğün üstünde tavafta bulunur.
İşte her cüz'ü böyle say... bu, vakit içindedir, zamana bağlıdır, oysa ondan da hariçtir.
Zamana bağlı olan, ecele kadar durur, öbürüyse, ebediyete dost, ezele eştir.
Bir adı iki devlet sahibidir, bir sıfatı iki kible imamı.
Ona ne halvetin lüzumu vardır, ne çilenin. Hiçbir bulut, onu örtemez.

3610. Halvet yurdu, güneş değirmisidir, artık ona nasıl olur da yabancı gece, perde kesilir?
Hastalık ve perhiz zamanı geçti, buhran kalmadı. Küfür, iman oldu, küfran kalmadı.

Elif gibi, doğruluğu yüzünden öne geçmiştir. Onda kendi sıfatlarından hiçbir şey kalmamıştır. Kendi huylarından çıkmış tek olmuş... canı, canına can katan sevgiliyse çırpıplak bir hale gelmiştir. O tek ve benzersiz, eşsiz örneksiz padişahın huzuruna çırpıplak gidince padişah, ona kendi kutlu sıfatlarından bir elbise giydirmiştir.

3615. Padişahın sıfatlarından bir elbiseye bürünmüş, kuyudan mevki ve ikbal sayvanının üstüne uçmuştur. Tortulu bir şey saf oldu mu böyle olur. Tıpkı onun gibi o da tasın dibinden üstüne çıkmıştır. Tasın dibindeyken tortuluydu, toprak cüzüleri, ona karışmış, o şomluk onu bulandırmıştı. Hiç de hoş olmayan dost, onun kolunu kanadını bağlamıştı. Fakat o, aslında yüceydi. "Yeryüzüne inin" sesi gelince onu Harut gibi baş aşağı asakodu.

3620. Harut, gökteki meleklerdendi, bir azar yüzünden öylece asılı kaldı. Baş aşağı asılı kalmasının sebebi, baştan çıkması, kendisini baş sanması ve yalnızca öne geçmeye kalkışmasıydı. Sepet, kendisini suyla dolu görünce nazlandı, istiğnaya girişti de sudan çekildi hani. Fakat çiğerinde bir katrecik suyu bile kalmadı. Bunun üzerine deniz, acıdı da onu tekrar davet etti. Denizden sebepsiz bir hizmet karşılığı olmaksızın rahmet gelir. Bu, ne kutlu andır.

3625. Tanrı hakkı için denizin etrafında dönüp dolaşmak, denizde gezenlerin yüzleri, sarı olsa bile aldırış etmemek gerek. Denizin etrafında dönüp dolaşmak ki Tanrı'nın lütfu, bağışlaması gelip çatıversin de sararmış yüz, bir mücevher bularak kıvarsın. Yüzün sarı rengi, renklerin en iyisidir. Çünkü o yüze kavuşmayı beklemektedir. Fakat bir adamın yüzünde parlayıp duran kırmızılık, o adamın canının, bulunduğu kani olmasındandır. Halbuki insanı zayıflatan, alçaltan, sarartıp solduran tamahtır. Bu solgunluk ve arıklık, bedene ait illetlerden değildir.

3630. Hastalısız bir sarı yüz görse Calinas'un bile akli şaşar. Fakat tamahı bağladın mı Tanrı nurlarına dalarsın. Mustafa, bunun için "Tamaha düşenin nefsi alçılır" demiştir. Gölgesiz nur, lâtiftir, yücedir. Kafes kafes vuran nura, bir kalburdan aksetmededir. O kafes şeklindeki gölge, kalburun gölgesidir. Aşıklar, bedenlerinin çıplak olmasını isterler. Fakat erkekliliği olmıyana ha elbise olmuş, ha olmamış! O ekmek ve sofra, oruçlulara çıkar. At sineğine çorba nedir, tencere ne?

Padişahın Eyaz'a, halini söyle de müşküle düşenlerle seni kınayanların müşküllerini hallet. Onları bu müşkülde bırakmak erlik değildir diye bir kere daha emretmesi

3635. Bu söz, hadde hesaba sığmaz... Ey Eyaz, sen şimdi ahvalini söyle. Senin ahvalin, bir yenilik madeninden meydana gelmede. Sen bu hallere nasıl razı olabilirsin ki? Hadi, o güzel hallerini anlat da şu beş duyguyla altı cihet ahvalinin başına toprak saç! İç ahvali, söze gelmiyorsa sana tek ve çift perdesi altında dış halini söyleyeyim: Bil ki sevgilinin lütfiyle ölümün acılıkları bile cana şeker kamışından daha hoş gelmede.

3640. O tatlı nebattan denize bir toz uça denizin tuzluluğu kalmaz, baştanbaşa tatlılaşır. Ey emniyetli dost, bunun gibi yüz binlerce haller gelir, sonra yine geldiği gibi gayp âlemine gider. Her günün hali, düne benzer. Ahval, ırmak gibi akar durur, onu bağliyacak hiçbir şey yoktur. Her günün neşesi, bir başka çeşittir. Her günün düşüncesinde bir başka eser vardır.

İnsanın bedeni, bir konuk evine, çeşitli düşünceler de ayrı ayrı konuklara benzer. Arif, o neşeli ve gamlı düşüncelere razıdır, âdeta gariplerin hatırını hoş eden Halil Peygambere benzer. Onun kapısı da konuğu ağırlamak için daima kâfire de açtı, mümine de, emin olana da açtı, haine de. Bütün konuklara güler yüz gösterirdi.

Delikanlım, bu denin bir konuk evidir. Her sabah, oraya koşa koşa bir yeni konuk gelir.

3645. Sakın bu, benim boynumda kaldı deme. Şimdilik yine uçar, yokluk âlemine gider. Gayb âleminden gönlüne ne gelirse konuktur, onu hoş tut.

Bir eve konuk geldi. Ev sahibinin karısı, yağmur başladı, konuk boynumuzda kaldı dedi.

Birisine ansızın konuk geldi. Ev sahibi, konuşunu gerdanlık gibi boyuna taktı. Sofra çıkardı, ağırladı. O gece mahallelerinde sünnet düğünü vardı. Erkek, kadınına gizlice dedi ki: Bu gece iki yatak ser.

3650. Bizim yatağımızı kapı yanına yap, konuşun yatağını da öbür tarafa. Kadın, olur iki gözümün nuru, baş üstüne. Hizmetler eder, güler yüz gösteririm, merak etme dedi. Yatakları yaptı, sünnet düğününe gitti. Yüce konuk, kadının kocasıyla kaldı. Geceleyin kuru, yaş bir çerez çıkardı. Yediler, içtiler. O iki temiz adam, gece geç vakte kadar oturup konuştular, gece yarısına dek iyi kötü, başlarından geçenleri anlattılar.

3655. Çerezden, konuşup görüşmeden sonra konuk, uykusuzluktan kalktı, kapı yanındaki yatağa girip yattı. Adam, utancından ona bir şey diyemedi, canım, senin yatağın bu taraftaki. Sen yatıp uyuyasın diye yatağı, şuraya serdik diye bir söz söyleyemedi. Karısıyla kararlaştırdıklarının aksine, konuk için serilen yatağa girdi, öbür yatakta da konuk yatıp uyudu. O gece şiddetli bir yağmur başladı. Bulutların çokluğu, hayret verecek bir derecedeydi.

3660. Kadın gelince konuk öbür taraftadır, kapı yanında yatan kocamdır diye, Anadan doğma soyunup yorganın altına girdi, konuğu birkaç kere de istekle öptü. Dedi ki: Hani bir şeyden korkuyordum ya. Başıma geldi mi geldi, geldi mi geldi. Yağmur, çamur yüzünden konuk kakıldı kaldı. Beylik sabunu gibi elinden çıkmasına imkân yok. Bu yağmur çamurda o, nerden gidecek? Başına canına andolsun, adam başımıza kaldı!

3665. Konuk, bu sözleri duyunca hemen sıçrayıp dedi ki: Kadın bırak beni. Ayakkabımı ver benim, çamurdan korkum yok. Ben gidiyorum, Allah size hayırlar versin. Yolculukta can, bir an bile eğlenmez. Yolcu, derhal geldiği yere dönmeli. Bir yerde kalıp eğlenmek, yol keser. Kadın, o soğuk sözü söylediğine pişman oldu. Çünkü o eşsiz mihman ürküp yola düşüyordu. Kadın, lütfen, hoş gör, ben şaka olsun diye söyledim deyip.

3670. Secdeler etti, bir hayli yalvarıp sızlandı ama fayda etmedi. Konuk, yola düşüp bunları hasret bıraktı. Bu yüzden adam da yasa battı, kadın da. Çünkü artık o konuğun yüzünü, leğendeki akisten değil, kendi yüzünden görmüşlerdi. Konuk gitmede, ova, konuğun miriyle cennet gibi aydınlanmadaydı. Adam, bundan sonra bu işin derdinden utancından evini konuk evi haline soktu. Fakat kadının gönlünde de, erkeğin gönlünde de o konuğun hayali, her an derdi ki:

3675 Ben, Hızır'ın dostuyum size yüzlerce cömertlik hazinesi saçacaktım, fakat ne yapayım? Kısmetiniz değilmiş!

Her gün, gönüle gelen düşünce o gün, sabah çağı gelen konuğa benzer, ev sahibine hükmeder, huysuzlukta bulunur. Ev sahibi olmanın şanı, konuğu görüp gözetmek, ağırlamak ve nazını çekmektir.

Konuk evine her gün nasıl bir yüce konuk gelirse onun gibi her an da sana bir fikir gelir. Canım, fikri bir adam say. Çünkü adam, fikirle değerlidir, fikirle diridir. Gam fikri, neşe yolunu vurursa gam yeme. O, hakikatte başka neşeler hazırlamadadır. O, hayrın aslından yeni bir sevinç, yeni bir neşe gelsin diye evi, başkalarından sıkıca süpürür.

3680. Gönül dalındaki sararmış, kurumuş yaprakları ayırır, daldan yeni ve yeşil yapraklar bitmesine yardım eder. Bu âlemde öte bir âleme yeni bir zevk gelsin diye eski sevinci, kökünden çeker, çıkarır. Gam, üstü dallarla yapraklarla örtülü yeni kökü bitirsin diye çürümüş, porsumuş olan eski kökü yerinden söküp çıkarır. Gam, gönülden neyi döker, yahut koparırsa karşılık olarak mutlaka daha iyisini verir. Hele derdin, gamın, yakın ehline kul olduğunu iyice bilene daha fazla lütfetme bulur.

3685. Bulutla şimşek, asık suratlılık, ekşi yüzünlük göstermese asma yaprağı, doğuya benzeyen gülümsemelerini gösterir mi hiç? Kutluluk, kutsuzluk, gönlüne gelir, konuklar. Bunlar, evden eve giden yıldızlara benzerler. Senin burcunda konakladı mı onun talihi gibi sen de tatlı bir hale, gel, çevikleş. Böyle hareket et de o yıldız, aya gitti, ulaştı mı o gönül sultanına senden şükür etsin. Sabırlı ve her şeye razı olan Eyyub, tam yedi yıl Tanrı konuğunu, belâyı hoş tuttu.

3690. O sert ve yüzü pek âlâ da Tann'ya dönünce ondan yüzlerce çeşit şükürlerde bulundu da, Dedi ki: Eyyub, ben sevgiilerini öldürdüğüm halde sevgisinden bir kere bile yüzünü çevirmedi. Tanrı bilgisine vefakârlıkta bulundu, utancından belâ ile âdeta sütle bal gibi kaynaştı, karıştı. Senin de gönlüne yeniden yeniye belâlar geldikçe o belâları güle güle karşıla. Ey yaradanim, beni o belânın şerrinden sakla bekle. O yüzden gelecek ihsanları bana haram etme, beni o lütuflara kavuştur.

3695. Rabbim, uğradığım belâlara karşı lütfet de şükredeyim, geçip giderse ona hasret çekmeyeyim de. O suratı asık derdi kuru. O acılığı şeker gibi tatlı say. Bulutun da görünüşte yüzü asıktır ama gül bahçesini bezer, çalı çırpıyı kırar. Gamı bulut gibi bil de o asık suratlıya pek surat asmaya kalkışma. Belki o inci, elindedir, olur ya, Onun için çalış çabala da senden razı olsun.

3700. Hattâ böyle olmasa bile bu huyu âdet edinir, o güzelim huyla huylanır, o huyu artırırın da, Başka yerlerde de böyle hareket edersin ve bir gün birdenbire muhtaç olduğun şeye erişiverirsin. Neşene mâni olan düşünce, Tann'nın emriyle, Tanrı'nın hikmetiyle gelir. Sen ona felâket deme delikanlım. Belki bir yıldızdır, belki kutluluk kıranındadır. Sen ona ferî deme, asıl tut da onunla daima maksadına eriş, üstün çık.

3705. Onu fer'i sayar, muzır tutarsan gözün, aslı gözler durur. Halbuki bekleyiş, çeşnide zehirdir âdeta. Bu gidişle daima ölüm halinde kalırsın. Onu asıl bil, kucakla da bekleyiş ölümünden kurtul.

Padişahın, Eyaz'a iltifatı

Ey doğru özlü, daima yalvarıp yakarmada olan Eyaz, doğruluğun, denizden de artıktır, dağdan da! Ne istek zamanı bir hataya düşüyorsun, dağ gibi aklın saman gibi uçuyor..

3710. Ne öfke ve kin zamanı sabrın gevşeyip karar ve sebatını terk ediyor! Eriik budur işte. Yoksa adam, sakalla, aletle adam olmaz, öyle olsaydı eşeğin aleti erlerin padişahı olurdu. Tanrı, Kur'anda kimselere er dedi? Nerde bu beden, oraya varacak? Babacığım, hayvan ruhunun ne değeri var? Kasapların pazarından geç de gör. Yüz binlerce baş, gövde üstüne konmuştur. Değerlerini yağdan, kuyruktan kıyas et.

3715. Orospu olur ki aletin dönüp dolaşması yüzünden akli fareye döner, şehveti aslana.

Bir babanın, kızına "Kendini koru, kocandan gebe kalma" diye tembihte bulunması

Zengin bir adam vardı. Bu adamın da zühre yanaklı, ay yüzlü, gümüş bedenli bir kızı vardı. Kız, kendini bildi, babası onu kocaya verdi. Fakat kocası kızın dengi değildi. Kavun, karpuz oldu, sulandı mı yarmazsan telef olur gider. Babası da kızın baştan çıkmasından korktu da onun için onu, dengi olmayan birisine verdi.

3720. Kızına dedi ki: Kendini kocandan koru, sakın gebe kalma. Ne yapayım? Bu yoksula seni vermek zorunda kaldım. Bu adamı garip say, garipte vefa olmaz. Ansızın her şeyi bırakır, kaçıp gider. Çocuğu, başına dert olur kalır. Kız dedi ki: Babacığım, dediğini tutarım, öğüdün pek doğru, kabulüm. Babası, her iki üç günde bir kere kızına aman ha sakın diye öğüt veriyordu.

3725. Derken kız, birdenbire gebe kalıverdi; ikisi de gençti. Kız, bunu babasından gizledi. Çocuk, karnında beş, yahut altı aylık oldu. Artık iyiden iyiye belli oldu. Babası dedi ki: Bu ne? Ben sana ondan kendini koru demedim mi? Öğütlerim, yelmiydi ki hiç sana tesir etmedi? Kız, baba dedi, nasıl tahammül edeyim? Erkekle kadın, şüphe yok ki ateşle pamuk.

3730. Pamuk, ateşten nasıl çekinebilir? Yahut da ateş nasıl olur da pamuğu yakmaz, çekinir? Babası dedi ki: A kızım, ben sana onun yanına gitme demedim. Yalnız menisinden kendini koru dedim. Tam zevk anında onun beli gelirken kendini çekmeliydin. Kız, peki, beli ne vakit gelecek, ben ne bileyim? Bu, pek gizli bir şey, anlaşılmaz ki dedi. Babası, gözleri süzülür mü anla ki beli geliyor deyince,

3735. Kız dedi: Onun gözü süzülünceye kadar benim bu iki gözüm de kör oluyor a baba! Her bayağı akıl, hırs ve öfke zamanı, yerinde durmaz ki!

Nefsiyle savaşmamış, aşk derdi çekmemiş, gölgede yetişmiş, yalnız halkın kendisine secde etmesini, elini öpmesini, hürmetle bakıp "işte zamanede sofi budur" diye parmakla göstermesini dilediğinden sofilik yoluna girmiş biri vardı. Çocukların, sen hastasın diyerek hasta ettikleri muallim gibi bu da kendine gururlanıp vehimle hasta olarak ben cihat eriyim, bu yolda bana pehlivan diyorlar. Büyük savaşta eşim yoktur, küçük savaş bence nedir ki! Gazilerle savaşa gidip zahiren de hüneler göstermeliyim dedi ve savaşa gitti, ve savaşta yüreksizlik ve gevşeklik gösterdi. Âdeta aslanın hayalini görmüş, erlikler göstermiş, bu erliklerle sarhoş olup ormana aslan avlamaya gitmişti. Halbuki aslan hal diliyle ona diyordu ki: "Öyle değil.. Yakında bilir anlar., sonra yine yakında bilir, anlarsınız."

Bir sofi, askerle savaşa gitti. Ansızın savaş başladı. Sofi, ağırlıklarla çadırda kalan zayıflarla beraber kaldı. Erler, ta savaş yerine kadar at sürdüler. Ağır kişiler, toprak gibi yerlerinde kala kaldılar, ileri gidenlerin ileri gidenleriye yürüyüp ilerlediler.

3740. Savaşlar edip üstün gelerek birçok ganimetlerle geri döndüler. Sen de al diye sofiye de armağan sundular. O, o armağanı attı, hiçbir şey almadı. Neden kırgınsın? dediler. Savaştan mahrum kaldım dedi. Sofi, savaş safında hançer çekip savaşmadığı için bu iltifattan memnun olmadı. Bunun üzerine esir getirdik dediler, birini al, öldür.

3745. Başını kes de gazi ol. Sofi, buna biraz sevindi, yüreklendi. Suyla alınan aptestin yüzlerce aydınlığı, nuru, ferî vardır ama su olmazsa teyemmüm edilir. Sofi, bağlı esiri alıp gaza etmek üzere çadırın arkasına götürdü. Oraya tutsakla gitti ama biraz gecikti. Neden o yoksul bu kadar gecikti diye meraka düştüler. İki eli bağlı tutsak. Onu öldürüvermeliydi. Öldürmede neden bu kadar gecikti, sebebi ne? dediler.

3750 Birisi, işi anlamak üzere ardından gitti. Bir de ne görsün? Kâfir, sofinin üstüne çıkmamış mı? Erkek, dişinin üstüne biner gibi o tutsak da yoksulun üstüne aslan gibi binmiş. Elleri bağlı olduğu halde hiddetle sofinin boynunu ısırma. Dişleriyle boğazını dişlemedi. Sofi, kâfirin altına düşmüş, akli başından gitmiş. Eli bağlı kâfir, bir kedi gibi, elinde mızrak olmadığı halde onu berbadetmiş,

3755. Dişleriyle onu yarı öldürmüş. Boynundan akan kanla sakalı kıpkırmızı kesilmiş. Sen de eli bağlı olan nefsinin elinde tıpkı o sofi gibi alta düşmüş, kendinden geçmişsin. Yoldaki bir tepectikten âciz kalmışsın. Halbuki önünde yüz binlerce dağ var. Bu kadcılık bir tepeden korkup ölüye döndün, önünde aşılacak dağ gibi beller var, nasıl gideceksin? Gaziler, hiddete gelip derhal acımadan o kâfiri kılıçlayıp öldürdüler.

3760. Kendine gelsin diye de sofinin yüzüne sular saçtılar, gül sular serptiler. Sofi, kendine gelip onları görünce ne oldu yahu? diye sordular. Ey aziz, Tanrı hakkı için bu ne hal? Neden böyle bu derece kendinden geçtin? Yarı ölmüş, elleri bağlı bir tutsaktan neden böyle korktu, aklın başından gitti, bu hale düştün? Sofi dedi ki: Başını keseceğim sırada o açgözlü, bana öyle bir hışımla baktı ki..

3765. Gözünü açtı, dolandırdı da öyle bir bakış baktı bana ki aklım başımdan gitti. Gözünü dolandırması, bana âdeta bir ordu görüldü. O nasıl korkuydu? Anlatamam! Hikâyeyi kısa keselim, işte o bakıştan korktum. Kendimden geçip yere yıkıldım.

"Eli bağlı bir kâfirin göz süzmesinden kendinden geçiyorsun, elinden hançer düşüyor. Sende bu yürek, bu öt varken sakın sakın, savaşa gelip de rüsvay olma, sen tekkenin mutfağını gözle" diye gazilerin öğüt vermeleri

Gaziler dediler ki: Sende bu yürek varken sakın savaşa girişmeye yeltenme. Eli bağlı bir kâfirin göz süzmesiyle gemin kırıldı, gark oldun.

3770. Erkek aslanlar, saldırdılar mı kılıçlarıyla başlar top gibi yerlere yuvarlanır. Elerin savaşına âşinâ değilsin, böyle bir zamanda kan denizinde nasıl yüzebilirsin sen? Boyunlara inen kılıçların tak tak diye çıkardığı ses, (bir mahalle öteden duyulan) çamaşır dövenlerin tak takını hiçe sayar. Nice başsız bedenler, yerlerde çırpınır.. Nice bedensiz başlar, kan denizinde habbelere döner. İnsanları yok eden yüzlerce er, savaşta atların ayakları altında yok olur gider.

3775. Sen, bir fareden ürküp uçan bu akılla o savaş safına karışıp nasıl kılıç çekeceksin? Savaş bu, bulgur aşısı değil ki yenlerini sıvayıp girişesin. Bulgur aşısını kaşıklamaya benzemez, gel de burada kılıcı gör. Bu safta demirden yaratılmış bir Hamza lâzım. Savaş, öyle hayal gibi bir hayalden ürküp kaçan her yüreksizin işi değil. Savaş, Türklerin işidir, nazenin kadınların değil. Nazlı nazenin kadınların yeri evdir, eve git sen de!

Tanrı rahmet etsin, Ayyazi'nin, şehit olma ümidiyle yetmiş kere göğsü açık savaşa girmesi, nihayet küçük savaşta şehit olmadan ümidini kesip büyük savaşa yüz tutması ve halvete girmesi. Bu sırada gazilerin davulunu duyup nefsinin, zincirini sürüyerek savaşa gitmeyi istemesi ve onun bu istek yüzünden nefsini töhmet altına alması

3780. Ayyazi dedi ki: Tam doksan kere belki yaralanırım diye, Çırlıçılak savaşa girdim, okların önüne gittim, belki birisi gelir saplanır dedim. Fakat boğaza, yahut can alacak bir yere ok isabeti, devlet sahibi bir şehitten başkasına nasip olmuyor. Vücudumda yaralanmadık bir tek yer yok. Bedenim, oktan kalbur gibi delik deşik oldu. Fakat bu ne yiğitlik, ne de zekâ işi. Baht işi bu, Bir türlü can alacak bir yerime ok isabet etmedi.

3785. Şehitliğin kısmet olmadığını anlayınca halvete gittim, çileye girdim. Kendimi büyük savaşa attım, riyazata, zayıflamaya koyuldum. Halvetteyken kulağıma gazilerin savaşa giderken çaldıkları davul sesleri geldi. Sabah çağıydı, can kulağımla duydum, nefsim, içimden seslendi. Kalk, savaş zamanı geldi, yürü. Kendini savaşa at.

3790 Dedim ki: Ey vefasız habis nefis, savaşa meyletme nerde, sen neredesin? Ey nefis, doğru söyle, bu hilebazlık, nedir? Yoksa şehvete düşkün nefis, ibadete yanaşmaz bile. Doğru söylemezsen üstüne saldırır, seni riyazatla adamakıllı sikar, sıkıştırırım. O anda nefsim, içimden seslendi, dilsiz, ağızsız, fasih bir surette söz söylemekteydi: Beni her gün burada öldürüp duruyorsun. Canıma, kâfirlere yapılan eziyetleri yapıyorsun.

3795. Kimsenin halimden haberi yok.. Sen, beni uykusuz, yemeksiz öldürüp durmadasın. Bari savaşta bir yarayla şu bedenden kurtulurum da halk da erliğimi, fedakârlığımı görür. Dedim ki: A nefisceğiz, hem münafık olarak yaşamadasın, hem münafıkça ölmedesin, nesin sen? İki âlemde de mürâi imişsin, iki âlemde de hiçbir şeye yaramazmışsın meğer. Bu beden sağ oldukça halvetten çıkmamayı nezrettim.

3800. Çünkü bu beden, halvette ne yaparsa kadına, erkeğe görünmek için yapmaz. Halvetteki hareketi de ancak Tanrı içindir, huzuru ve sükûnu da. Orada niyetinde başka bir şey bulunamaz. Bu büyük savaştır, o küçük savaş. Her ikisi de Haydar'la Rüstem'in harcıdır. Öyle bir farenin kıpırdamasıyla uçup gidecek akıl sahibinin harcı değil! O çeşit adama kanlar gibi savaştan, kılıçtan uzak durmak gerek.

3805. O da sofi, bu da. Yazık o sofie! O, bir iğneyle ölmeye, bu kılıçlara karşı durmada. Sureti sofidir ama canı yok. Bu çeşit sofiler öbür sofilerin de adını kötüye çıkarır. Toprakla karılmış olan şu bedenin kapısına, duvarına Tanrı, gayretiyle yüzlerce sofi resmi yaptı. Büyüden o suretler oynasınlar da Musa'nın asâsı gizlensin dedi. Sapanın doğruluğu, suretleri yer, siler süpürür. Fakat Firavun'a mensup olan göz, tozla toprakla doludur.

3810. Öbür sofi, harb safına, yaralanmak için yirmi kere girer. Savaş zamanı müslümanlarla beraber kâfire saldırır, bir kere bile geri dönmez. Yaralanır, yarasını bağlar, tekrar saldırır, savaşır. Beden, bir yarayla ölmez diye savaşta yirmi kere yaralanır. Bir yarayla can vermeye açıklanır; doğruluğu elinden canının kolayca kurtulacağından üzülür!

Bir savaş eri, her gün gümüş parayla dolu torbasından bir kuruş çıkarır, hendeğe atardı. Nefsinden bir vesvese, bir hırs ve istek koptu. Mademki bu paraları hendeğe atıyorsun, bari birden at da şu eziyetten kurtulayım. Tamamiyle ümit kesiş de iki rahatlıktan biridir dedi. O er, nefesine, sana bu rahatlığı da vermeyeceğim dedi.

3815. Birisinin elinde kırk kuruşu vardı. Her gece birini denize atardı. Bu suretle de nefisine iyice eziyet etmek, yavaşlıkla onun can çekişmesini uzatmak isterdi. Müslümanlarla savaşa gider, onlar düşmandan yüz döndürseler bile o geri dönmezdi. Bir kere daha yaralanır, onu da bağlardı. Belki yirmi kere bedeninde mızrak ve ok kırılırdı. Bu suretle savaşa savaşa nihayet kuvveti bitti, yere düştü. Aşkının doğruluğuyla doğruluk makamına ulaştı.

3820. Doğruluk, can vermektir. Kendinize gelin de bu hususta ileri geçin. Kur'an'dan "Erlere vardır ki Tanrıyla ettikleri ahdi bozmadılar, ahıtlarına doğrulukla sarıldılar" âyetini okuyun! Mademki bu beden, ruha bir alettir, şu halde bu hakiki ölüm değildir. Nice ham kişiler vardır ki görünüşte kanlarını döktüler. Fakat nefisleri diri olarak o tarafa kaçtı. Aleti kırıldı ama yol kesen diri kaldı. Bindiği at kanlar saçtı ama nefis diri. At öldü, yolu aşılmadı. Ancak ham, kötü, perişan bir halde kala kaldı.

3825. Her kan döken şehit olsaydı öldürülen kâfir de kutlu bir şehit sayılırdı. Nice şehit olmuş güvenilir kişiler de vardır ki dünyada ölümler, şehit olmuşlardır, fakat diri gibi yürür gezerler. Yol kesen ruh olmuştur, onun kılıcı olan beden bakidir ve o savaşı arayan erin elindedir. Kılıcı, o kılıçtır, fakat, o adam değil. Fakat bu görünüş, seni şaşırtır. Nefis, değişti mi bu beden kılıcı, ihsan ve lütuflar sahibi Tanrı'nın elindedir.

3830. O öyle bir erdir ki gıdasız, tamamiyle dert. öbür erlik ise toz gibi ortası delik bir şeydir!

Bir adamın, Mısır halifesine kâğıda yapılmış bir cariyeye resmîni göstermesi, halifenin o resme âşık olarak Musul emîrinin cariyesi olan o kızı alıp getirmek üzere bir beyi Musul'a göndermesi, savaşta bu yüzden birçok adamın ölmesi, birçok yerin yıkılıp gitmesi

Bir kovucu, Mısır halifesine, Musul padişahının: huri gibi bir cariyesi olduğunu söyleyip dedi ki: Onun bir cariyesi var ki âlemde onun gibi güzel yok. Güzelliğinin haddi yok, söze sığmaz, anlatılmaz ki. işte resmi, şu kâğıtta, bir bak! O ulu halife, kâğıttaki resmi görünce hayran oldu, elindeki kadeh düştü.

3835. Derhal Musul'a büyük bir orduyla bir er gönderdi. Eğer o ay parçasını sana teslim etmezse orasını tamamiyle yak yık. Verirse bir şey yapma, bırak, yalnız o ay parçasını getir de yeryüzündekeyken ayı kucaklayayım dedi. Er, binlerce Rüstem'le, davul ve bayraklarla yola düştü, Musul'a yollandı. Sayısız asker, şehri mahvetmek üzere tarlama çevresine üşüşen çekirgeler gibi oraya üşüştüler.

3840. Savaş için her yana Kafdağı gibi mancınıklar kurdurdu. Oklar yağmur gibi yağmada, mancınıklarla atılan taşlar gök gürleri gibi gürlemeye, kılıçlar şimşek gibi çakmaya başlamıştı. Savaş, tam bir hafta sürdü, kanlar döküldü. Taştan yapılmış kale mum gibi eridi, yerle yeksan oldu. Musul padişahı, bu korkunç savaşı görünce içeriden bir elçi göndererek, Müslümanların kanını dökmekten maksadın ne? Bu şiddetli savaşta ölüp gidiyorlar. Meramın nedir?

3845. Maksadın, Musul şehrini almaksa böyle kan dökmeden de olur bu iş. Ben şehirden çıkayım gel, sen gir. Tek mazlumların kanı, seni tutmasın. Yok, muradın mal, altın ve mücevherse bunu, bu şehirden almak, zaten kolay bir şey dedi.

Müslümanların kanları daha fazla dökülmesin diye Musul padişahının, o cariyeyi halifeye bağışlaması

Elçi, o erin huzuruna gelince er, cariyenin resmîni verdi. Bu kâğıda bak dedi, bunu istiyorum. Derhal teslim etsin, yoksa ben üstünüm.

3850. Elçi gelip maksadı söyleyince o erkek padişah dedi ki: Bu suret eksik olsun, tez götür. Ben, iman ahdında puta tapanlardan değilim. Putun, puta tapanda olması daha doğru. Elçi, kızı getirince o yiğit er, derhal âşık oldu. Aşk bir denizdir, gökyüzü, bu denizde bir köpük. Aşk, Yusuf'un havasına kapılan Zeliha gibi insanı hayran eder. Gönüllerin dönüşünü aşktan bil. Aşk olmasaydı dünya, donar kalırdı.

3855. Aşk olmasaydı nerden cansız bir şey, nebata girer, onda mahvolurdu; büyüüp yetişen nebatlar, nerden kendilerini canlılara feda ederlerdi? Ruh, nasıl olur da o nefese feda olurdu da onun esintisinden Meryem gebe kalırdı? Her biri, yerlerinde buz gibi dona kalırdı. Nerden çekirge gibi uçar, gıda arardı ki? O yüceliğe âşık olanlar, zerre zerre, fidan gibi yüceliğe koşmadılar. Onların bu koşmaları, "Tanrı'yı teşbih" tir. Can için bedeni temizlemedirler.

3860. O yiğit er de kuyuyu yol sanmış, çorak yerden hoşlanmış, oraya tohum ekmeye kalkışmıştı. O yatıp uyuyan, rüyada bir hayal görür, onunla buluşur, düşü azar. Uyanıp kendine gelince görür ki o oyunbazlık, uyanırken olmamış. Vah der, beyhude yere erlik suyum zayi ettim, o işveli hayalin işvesine kapıldım. O yiğit er de beden yiğidiydi, asıl erliği yoktu. O yüzden erlik tohumunu öyle bir kuma saçtı gitti.

3865. Aşk bineği, yüzlerce gemi atmış, ölümden bile korkmam diye nara atmaktaydı. Aşk ve sevdada Halifeden pervam bile yok. Varlığımı ölümüm birdir bence diyordu. Fakat böyle ateşli ateşli ekmeye kalkışma. Bir iş eriyle danış.

Fakat meşveret nerde, akıl nerde? Hırs seli, adama yıkık yerleri kazdırır, tırnaklarını uzatır.
Bir güzele âşık olanın önünde de sed vardır, ardında da. öyle adam, artık önünü, ardını az görür.

3870. Kara sel, cana Kasdetmeye geldi mi bir tilki, aslanı kuyuya düşürür.
Dağ gibi aslanlar, kuyuda olmyan bir hayali görürler de kendilerini kaldırıp atarlar.
Hiç kimseyi kadınlarla mahrem tutma. Çünkü erkekle kadın, ateşle pamuğa benzer.
Tanrı suyu ile yunmuş bir ateş gerek ki bulûğa erme sırasında bile Yusuf gibi kötülükten çekinsin.
Selvi boylu lâtif Zeliha'dan aslanlar gibi kendisini çeksin.

3875. O yiğit er de Musul'dan döndü, yola düştü. Yolda bir ormana, bir yeşillığe geldi.
Aşk ateşi, öyle bir parlamıştı ki yerle göğü fark etmiyordu.
Çadır içinde o ay parçasına kasdetti. Akıl nerde, Halifeden korkma nerde?
Şehvet, bu ovada davul dövdü mü akıl dediğin ne oluyor ki a turpoğlu turp:
Yüzlerce halife, o anda o erin ateşli gözüne bir sinekten aşağı görünür.

3880. O kadına tapan er şalvarını çıkarıp cariyenin ayak ucuna oturdu.
Aleti, dosdoğru gideceği yere giderken orduda bir gürültü, bir kızılca kıyamettir koptu.
Er sıçradı, götü başı açık bir halde ateş gibi Zülfikar elinde dışarı çıktı.
Birde ne görsün, ormandan kara bir erkek aslan, kendisini ordunun içine kapmış koyvermiş.
Atlar, ürküp köpürmüşler, her çadır ve ahır yeri yıkılmış, herkes birbirine girmiş.
3885. Erkek aslan, ormanın gizli bir yerinden fırlamış, havaya deniz dalgası gibi tam yirmi arşın sıçramıştı.
Er, pek yiğitti, aldırış bile etmeden sarhoş bir erkek aslan gibi aslanın önünü kesti.
Kılıçla bir vurdu, başını ikiye böldü. Derhal o ay yüzlü dilberin bulunduğu çadıra koştu.
O hurinin yanına gelince aleti hâlâ dimdikti.
öyle bir aslanla savaştı da erliği, yine sönmeyi, hâlâ ayaktaydı.

3890. O tatlı ve ay yüzlü güzel, onun erliğine şaşırıp kaldı.
istekle ona kendisini teslim etti. O anda o iki can, birleştiler..
Bu iki canın birbirleriyle birleşmesi yüzünden gayıptan bir başka can gelir erişir.
Kadının rahminde meniye kabule mâni bir şey yoksa bu can, doğuş yoliyle gelir, yüz gösterir.
Her nerde iki adam, sevgiyle, yahut kinle birleşseler, bir üçüncü can, mutlaka doğar.

3895. Fakat o suretler, gayp âleminde doğarlar. Oraya varınca onları gözünle de görürsün.
O sonuçlar, senin birleşmelerinden doğdu. Kendine gel de her eşe hemen sevinme.
Vaktini bekle. O zürriyetlerin sana ulaşacağından emin ol.
Onlar, amelden ve sebeplerden doğmuşlardır. Her birinin sözü vardır, mekânı vardır.
O güzelim perdelerden sesleri erişir: Ey bizden gafil olan, hadi, çabuk yücel!

3900. Kadının canı da kıyamet gününü bekler, erkeğin canı da. Bu âlemde emeklemen nedir ki? Daha çabuk adım at.
O er, o yalancı sabah yüzünden yolunu kaybetti de sinek gibi ayrıncı kabına. düştü işte.

Başkomutanın, yaptığı cinayetten pişman olarak
o halayıkçağıza, bu işi Halifeye söylememesi için
ant vermesi

Birkaç gün murat alıp murat verdiler. Fakat sonra o büyük suçtan pişman oldu.
Ey güneş yüzlü, bu işe dair Halifeye bir şey söyleme diye cariyeye yemin verdi.
Halife cariyeyi görünce sarhoş oldu, onun taşı da damdan düştü.

3905. Onu, övdüklerinin yüz misli güzel buldu. Hiç görme, işitmeye benzer mi?
Övme, akıl kulağı için bir tasvirdir. Fakat suret, bil ki gözün harcıdır, kulağın değil.
Birisi, bilir bir adama sordu: A sözü güzel er, hak nedir, bâtil ne?
O er, adamın kulağını tutup bu bâtildir dedi, gözse haktır onun her şeye yakîni vardır.

O, yani duymak, buna nispetle bâtildir. emin kişi, sözlerin çoğu da nispetten ibarettir.

3910. Yarasa güneşten gizlenir, perde ardına girerse güneşin hayalinden gizlenmiş değildir.
Korku, ona bir hayal verir. İşte o hayal, onu karanlığa çeker.
Nur hayali, onu korkutur da karanlık gecelere sarılmasına sebep olur.
Sen, düşmanın hayali ve tasavvuru yüzünden sevgiliye ve dosta sarılmışsındır.
Ey Musa sana keşfedilen tecelli nurları, dağa vurdu. Fakat o hayaller kuran dağ, senin hakikatinin ziyasına tahammül edemedi.

3915. Kendine gel de hayaline kabiliyetim var diye gururlanma, bu yoldan hakikate ulaşacağını umma.
Savaş hayalinden kimse korkmaz. Savaştan önce yiğitlik yoktur; bunu bil, kâfi.
Puşt da, savaş hayaline kapılır, aklından Rüstemler gibi yiğitlikler geçirir.
Hamam duvarına yapılan Rüstem resmine her ham kişi saldırabilir.
Fakat duymadan meydana gelen bu hayal, göz önüne geldi mi puşt kim oluyor? Rüstem bile âciz kalır.

3920. Çalış da o duyduğun şeyi gör. Bâtil olan hak olsun.
Ondan sonra kulağın, göz tabiatını kazanır. Bir yün yumağı gibi olan kulakların, göz kesilir.
Hattâ bütün bedeninin aynaya döner. Her tarafın göz ve gönül haline gelir.
Kulak, bir hayal meydana getirir, o hayal de O güzelliğin vuslatına miyancıdır.
Çalış, bu hayal çoğalsın da miyancı olan bu hayal, Mecnun'a kılavuzluk etsin.

3925. O ahmak Halife de bir zaman o güzel cariyeye kapıldı, onunla gönül eğledi işte.
Tut ki bütün doğuyu, batıyı zaptettin, her tarafın saltanatına sahip oldun. Mademki bu saltanat, kalmayacak, sen onu bir şimşek farzet, çaktı, söndü.
Ebedî kalmayacak mülkü, gönül, bir rüya bil!
Cellat gibi boğazına yapışan debdebeyi, şan ve şöhreti ne yapacaksın ki?
Bil ki bu âlemde de bir emniyet bucağı vardır. Yalnız münafığın sözünü az duy, çünkü o söz, zaten söz değildir.

Ahîreti inkâr edenlerin delilleri ve biz bu âlemden başka âlem görmüyoruz sözünden ibaret olan o delillerin zayıflığı

3930. Ahireti inkâr edenin delili, her an ancak şudur: Eğer başka bir âlem olsaydı onu görürdük.
Bir çocuk, aklın eserlerini görmüyor diye akıllı adam, akla ait şeyleri nakletmez mi ki?
Akıllı bir adam da aşk ahvalini görmezse aşkın kutlu ayı eksilmez ya!
Yusufl'un güzelliğini kardeşlerinin gözleri görmedi. Fakat Yakub'un gözünden gizli kalmadı ki.
Musa'nın gözü, asayı bir sopadan ibaret gördü ama gayb gözü de onu bir yılan, bir kıyamet gördü.

3935. Baş göziyle can gözü savaştaydı, can gözü, üstün geldi, delil gösterdi
Musa'nın gözü, elini el gördü ama can gözüne karşı o elden bit nurdur parladı.
Bu söz, kemal bakımından sonsuzdur. Hakikatten haberi olmıyan mahrumlara hayal görünür.
Çünkü onca hakikat, ferçten ve boğazdan ibarettir. Onun yanında sevgilinin sırlarını az söyle.
Bizce fere, ve boğaz hayaldir. Bunun için de can, her an cemalini bize gösterir.

3940. Kim ferç ve boğazına düşmüş, bu düşkünlüğünü kendisine âdet ve huy edinmişse ona denecek söz, ancak "Sizin dininiz sizin, benimki benim" sözünden ibarettir.
Böyle bir inkâra karşı sözü kısa kes. Ey Ahmet, eski kâfirle az konuş!

Halifenin, buluşmak üzere o güzelin yanına gelmesi

Halife buluşmayı diledi, bu maksatla o cariyenin yanına gitti.
Onu andı, aletini kaldırdı. O cana canlar katan, o sevgisini gittikçe artıran güzelle buluşmaya niyetlendi.
Kadının ayakları arasına oturdu. Oturdu ama takdir, zevkinin yolunu bağladı.

3945. Farenin catırdısı kulağına değdi. Aleti indi, uyudu, şehveti tamamiyle kaçtı.
Bu ıslık, yılan ıslığı olmasın, çünkü hasır kuvvetle oynamakta dedi.

Cariyecinin, Halifenin şehvetinin zayıflığını görüp o beyin kuvvetini hatırına getirerek gülmeye başlaması ve Halifenin bu gülüşten bir şey anlaması

Cariye, Halifenin gevşekliğini görünce kahkahalarla gülümte başladı.
O erin, aslanı öldürüp geldiği halde hâlâ aletinin inmediğini hatırladı.
Kahkahası artıkça arttı, uzadıkça uzadı. Kendini tutmaya çalışıyordu ama bir türlü dudaklarını kapatamıyordu ki.

3950. Esrara alışık olanlar gibi boyuna gülüyordu. Kahkaha, kârına da üstün gelmişti, ziyanına da.
Ne düşündü, aklına ne getirdiyse fayda vermedi; aklına getirdiği şeyler de gülmesini artırıyordu. Sanki bir selin bendi, birden yıkılmıştı.
Ağlayış, gülüş gönlün gamı, neşesi.. BU ki her birinin ayn bir madeni vardır.
Her birinin bir ayn mahzeni vardır ve o mahzenin anahtarı, kapalı kapılan açan Tanrı'nın elindedir.
Bir türlü gülmesi dinmiyordu. Nihayet Halife alındı, huysuzlandı.

3955. Hemencecik kılıcını kınından sıyırdı. Habis dedi, neden gülüyorsun? Söyle.
Bu gülüşten gönlüme bir şüphe düştü. Hileye kalkışma, doğru söyle.
Yalanla beni kandırmaya kalkışırsan, yahut boş bir bahane icat edersen,
Ben bunu anlarım, gönlümde bunu anlayan bir nur vardır. Doğruyu söylemek gerek vesselam.'
Bil ki padişahların gönüllerinde ulu bir ay vardır. Bazı bazı gaflet yüzünden bulut altına girer ama ehemmiyeti yok.

3960. Gönülde gezip dolaşma zamanı bir ışık vardır ki hiddet ve hırs vaktinde liğen altında gizlenir.
O anlayış, şimdi benim dostumdur. Söylenecek sözü söylemezsen,
Bu kılıçla boynunu vururum. Bahanen hiç fayda vermez.
Doğru söylersen seni azad ederim. Tanrı hakkı için neşeni kırmam.
Yedi mushafı birbiri üstüne koyup sözünü tutacağına yemin etti.

Cariyeceğizin kılıç korkusuyla o sırrı Halifeye açması,
Halifenin doğru söyle, bu gülüşün sırrını bildir, yoksa seni öldürürüm demesi

3965. Cariye âciz kalınca ahvali anlattı. O yüz Zâl'e bedel olan Rüstem'in erliğini söyledi.
Yoldaki gerdeği, o sırada vukua gelen halleri bir nakletti.
Erin kılıcını çekip gidişini, aslanı öldürdükten sonra gelişini, aletinin hâlâ gergedan boynuzu gibi ayakta olduğunu söyledi.
Ondan sonra namuslu Halifenin gevşekliğini ve farenin bir çitirtisinden aletinin söndüğünü görünce dayanamayıp güldüğünü bildirdi.
Tanrı sırları meydana çıkarır. Mademki sonunda bitecek, kötü tohum ekme.

3970. Su, bulut, ateş ve bu güneş, sırlan toprağın altından çıkarır.
Yaprakların dökülmesinden sonra gelen bahar, kıyametin varlığına bir delildir. : Bahar, o sırları meydana kor, şu yeryüzü

ne yediyse rüsvay olur;
Yedikleri, ağzından, dudaklarından biter, çıkar. içindeki neyse meydana gelir.
Her ağacın kökündeki sır ve o ağacın yemişi tamamiyle üstünde görünür.

3975. Gönlnü inciten her gam, içtiğin şarabın tesiriyledir.
Fakat nerden bileceksin o mahmurluk, o baş ağrısı, hangi şaraptan meydana geldi?
Bu baş ağrısının, o tanenin meyvasından olduğunu aklı, fikri olan anlar.
Dalla meyva, tohuma benzemez. Meni, hiç insanın bedenine benzer mi?
Heyula, esere benzemezken tohum, hiç ağaca benzer mi?

3980. Meni, ekmekten meydana gelir, fakat ekmek gibi midir? insan, meniden olur, fakat hiç meni gibi midir?
Cin, ateşten yaratılmıştır, fakat nerden ateşe benzer? Bulut buhardandır, fakat buhar gibi değildir ki.
İsa, Cebraill'in üfürmesinden vücut buldu. Fakat suret bakımından onun gibi midir, yahut ona benzer mi?
Âdem, topraktan yaratılmıştır, toprağa benzemez. Hiçbir üzüm, üzüm çotuğu gibi değildir.
Hırsız, darağacının ayağı gibi midir? İbadet, ebedî cennete benzer mi?

3985. Hiçbir asil esere benzemez. Şu halde zahmetin ve baş ağrısını aslını bilemezsin.
Fakat bu mücazat, mükâfat, bir aslı olmadan vücuda gelmez. Tanrı, hiçbir suçsuz kulunu incitmez.
Asil neyse, o şeyi çeken odur. Ona benzemez ama onandır.
Şu halde bil ki çektiğin zahmet, yaptığın suçun sonucudur. Sana inen bu tokat bir şehvetten ötürüdür.
İbret almaz, o suçu bilmezsen bile hiç olmazsa derhal ağlayıp sızlamaya koyul, yarlıganma dile.

3990. Secde et, yüzlerce defa Yarabbi de, bu gam, yaptığım suçun karşılığıdır ancak!
Ey rabbim, sen zulümden, sitemden temizsin. Nasıl olur da suçsuz olarak insana bir dert, bir gam verirsin?
Ben suçu belli beyan bilmiyorum, fakat bu derde sebep de mutlaka bir suçtur.
Sebebi örttüğün gibi o suçu da ört.
Çünkü ceza, benim suçumu ortaya koymaktır. Ceza sebebiyle hırsızlığım meydana çıkar.

Padişahın, işi anlayınca o hıyaneti örtüp affetmeyi ve kendisinin, Musul padişahına zulmettiği için "Kim kötülük ederse kendine eder" ve "Şüphe yok, rabbın gözetleme yerindedir, seni görür" âyetleri mucibince bu kötülüğe uğradığını anlayıp intikam almaya kalkışırsa, bu zulüm ve tamahın cezasını çektiği gibi o intikamın cezasına da uğrayacağını kestirerek cariyeyi o beye vermeyi kurması

3995. Padişah, kendi kendisine suçunu, kabahatini, kızı ele geçirmek için ettiği ısrarı anıp tövbe etti, Tanrı'dan yarlıganmak diledi.
Dedi ki: Başkalarına yaptığım şeyler, ceza haline geldi, bana gelip çattı.
Mevkiime güvenip başkalarının eşine kastedtim. Bu kasit, bana döndü, kuyuya düştüm.
Başkasının kapısını dövdüm, o da tuttu, benim kapımı dövdü.
Kim, başkalarının karısına kötülük ederse bil ki kendi karısına pezevenklik eder.

4000. Çünkü bir kötülüğün cezası, tıpkı onun gibi olan bir kötülüğe uğramaktır. Suçun cezası, o suçun misli olur.
Sen, başkasının karısını, bir sebeple kendine çektin mi aynen sen de onun gibi, hattâ ondan da üstün bir deyyussun.
Ben, Musul padişahının cariyesini zorla aldım, benden de onu derhal aldılar.
Emniyet ettiğim bir adam olan lalam, hain çıktı, bana hıyanette bulundu.
Kin gütme, oç alma zamanı değil. Ben kendi elimle bir ham iştir, yaptım.

4005. O beye de kin güdersem yapacağım zulüm, yine başıma gelir.
Şu ceza, bir kere başıma geldi ya, bunu sınadım, artık sınanmışı tekrar sınamam.
Musul padişahının derdi, boynumu kırdı âdeti. Artık başkasını incitmem.
Tanrı, bize mükâfatı anlattı. "Döner, kötülüğe gelerseniz biz de cezanızı veririz" dedi.
Burada ileri gitmek, faydasızdır. Sabırdan, merhametten başka iyi bir iş yok.

4010. Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik, bir hatada bulunduk. Ey merhameti büyük Tanrı, bize acı!
Ben onu affettim, sen de yeni suçumu da affet, eski suçlarımı da.
Sonra cariyeye sakın dedi, bu senden duyduğum sözü kimseye söyleme.
Seni, beyinle evlendireceğim. Tanrı hakkı için sakın bu hikâyeyi bir daha anma.
Anma da o, benden utanmasın. Çünkü o, bir kötülükte bulundu ama yüz binlerce de iyilik etti.

4015. Ben, onu defalarca sınadım, ona, senden de güzel kadınları emniyet ettim.
Hiç dokunmadı. Bu olan şey, benim yaptığımın cezası.
Bundan sonra o beyi huzuruna çağırdı. Âlemi: kahretmeyi düşünen hışmını yendi.
Ona kabul edilecek bir bahane buldu. Dedi ki: Ben bu cariyeden soğudum.
Sebebi de şu: Çocuğumun anası, bu cariyeyi kıskanmada, âdeti bir tencere gibi kaynayıp durmada, yüzlerce sıkıntılara uğradı.

4020. Oğlumun anasıdır, onun nice hakları vardır. Böylece cevir ve cefalara lâıyk değildir o.
Kıskançlığa başladı, kanlar yutmada. Bu cariyeye yüzünden pek şiddetli acılara düştü.
Hâsılı bu cariyeyi birine vereceğim. Buna karar verdikten sonra azizim efendim, senden daha iyisini bulacak değilim ya.
Sen onun için canınla oynadın. Artık onu senden başkasına vermek doğru değil.
Onu, o beye nikahlayıp verdi, öfkesini, hırsını kırdı geçirdi.

"Onların rızıklarını biz taksim ettik" hükmünce Tanrı,
birisine eşeklerin şehvet ve kuvvetini verir, birine peygamberlerle meleklerin kuvvetini.

Baştan hava ve hevesi atmak ululuktur. Hava ve hevesi terketmek, Peygamber'e mahsus bir kuvvettir.
Şehvete mensup olmanın tohumlar,
Kiyametten başka bir şey koparmaz.

4025. Onda erkek eşeklerin gücü, kuvveti yoktu. Fakat peygamberlerin erliğı vardı. Hışmı, şehveti, hırsı terk etmek, erliktir. Bu, peygamberlik damarındır. Söyle, damarında eşek erliğı olmasın da Tanrı onu daima Ulu beylerbeyi diye çağırınsın. Tanrı'dan uzak merdut bir diri olmaktansa Tanrı'nın görüp gözettiğı bir ölü olmam daha yeğ. Şu erliğın içi, sırrıdır, öbürü deriden ibaret. O, adamı cennete götürür, bu cehenneme!

4030. Cennetin, hoş gitmeyen şeylerle çevrildiğı, kaplandığı söylenmiş, cehennemin hava ve hevesten meydana geldiğı haber verilmiştir.
Ey Eyaz, ey Şeytan'ı öldüren erkek aslan, eşek erliğini azalt, akıl erliğini çoğalt.
Bu kadar yüzlerce âlemin anlayamadığı şey, sence bir çocuk oyuncağı oldu. İşte sana er!
Ey benim emrimin lezzetini bulan, ey emrime vefakârlıkta bulunmak üzere canlar veren!
Emre, emrin lezzetine dair mânevi hikâyeyi dinle şimdi!

Padışahın, divanda bulunanlara bir mücevher gösterip "Bu ne değerinde," diye vezire vermesi, vezirin, mücevherin değerinde leri gitmesi, padişahın "Kır bu mücevheri" diye emir vermesi üzerine, ben bunu nasıl kirayım, falan filân diye özür getirmesi

4035. Padişah, bir gün divana gitti. Bütün memleket büyüklerini divanda toplanmış buldu. O nurlu padişah, bir mücevher çıkarıp vezirin eline vererek.
Dedi ki: Bu, nasıl bir mücevher, değeri nedir? Vezir, yüz eşek yükü altın değerinde bir mücevher dedi.
Padişah, kır bu mücevheri deyince dedi ki: Nasıl kırabilirim? Senin hazinenin, malının iyiliğini dileyen bir kişiyim ben. Değer biçilmez böyle bir mücevherin zayı olmasını nasıl reva görebilirim?

4040. Padişah vezirin sözünü takdir etti, ona bir elbise ihsan etti. O cömert ve er padişah, inciyi ondan aldı. O cömert padişah, vezire giydiğı elbiselerden başka daha ince ağır elbiseler verdi. Onları bir müddet söze tuttu. Yeni şeylere, eski vakalara ait bahislerde bulundu. Sonra mücevheri perdecinin eline verdi, bir isteklisi olsa dedi, ne değer acaba? Perdecı, bu mücevher dedi, ülkenin yarısı değerinde. Tanrı, ülkeyi tehlikelerden korusun!

4045. Padişah, kır bu mücevheri dedi. Perdecı, ey kılıcı güneş gibi parlayan padişahım, bunu kırıp ufalamak pek yazıktır, pek yazık!
Değeri şöyle dursun, şu parlaklığa bak. Gündüzün nuru bile ona uymada!
Bunu kırmaya nasıl elim varır? Nasıl olur da padişahın hazinesine düşman olurum? Dedi.
Padişah, ona elbise verdi, gelirini artırdı. Onun aklını övmeye başladı.
Bir müddet sonra mücevheri bir beyin eline verdi. Onu da bir sınadı.

4050. O da öyle söyledi, bütün beyler de. Her birine ağır elbiseler ihsan etti. Elbiselerini artırdı, o aşağılık kişileri yoldan çıkardı, kuyuya attı. Elli altmış bey, hepsi de veziri taklit ederek böyle söylediler. Gerçi dünyanın değeri taklittir ama her mukallit de sınanmada rüsvay olur.

Mücevherin elden ele devrederek Eyaz'a gelmesi. Onun, öbürlerine uymayıp, padişahın vereceğı mala mülke aldanmaksızın, elbiselerin çokluğuna ve hataya düşenlerin aklını öğmesine kapılmaksızın mücevheri kırması. Mukallidi müslüman saymak doğru olamaz. Nadir olarak mukallit de, o Tanrı korumasıyla, inanışında dayanır ve bu imtihanlardan selâmetle kurtulur. Çünkü Hak birdir, ona benzeyen ve insanı yanıltan çok zıtlar vardır. Mukallit, o ziddi tanıyamaz, bu yüzden Hakk'ı da tanımaz. Fakat o, Hakk'ı tanımasa bile Hâk, ona inayet gözleriyle bakarsa bu tanımazlık, mukallide ziyan vermez.

Ey Eyaz, söylemiyorsun, bu parlaklıkta, bu güzellikte olan bir mücevherin değeri nedir?

4055. Eyaz, söyleyebileceğimden de artık deyince Padişah, peki dedi, hadi öyleyse hemen onu kır, hurdahaş et. Eyaz'ın yenlerinde taş vardı. Derhal onları çıkarıp mücevheri kırdı, unufak etti. Belki o saf ve temiz delikanlı, bu işi rüyada görmüştü de yenine, koltuğuna iki taş gizlemişti. Yusuf gibi hani. O da işinin sonunun nereye varacağını kuyu dibinde görmüştü. Kime fetih ve zafer, haber verirse onca murada erme de birdir, ermeme de.

4060. Kimin payandası, sevgilinin, vuslatı olursa o, kırılmadan, savaşmadan ne korkacak? Karşısındakini mat edeceğini iyice bilen, at gitmiş, fil gitmiş, aldırır mı? Onca bunlar, zaten saçma şeylerdir. At arayan, atını alıp götürse al götür der, önüne düşecek o at değil ya. İnsan, atla bir soydan olur mu? Adamın ata olan sevgisi, öne geçmek içindir. Suretler için bu kadar elem çekme. Suret baş ağrısı olmaksızın mânayı elde et.

4065. Zahit, işin sonunu düşünür. Soru, hesap günü hâlim ne olacak diye dertlenir. Ariflerse başlangıçtan, önden haberdardır, sonu düşünme derdinden de kurtulmuşlardır. Arifte arif olmadan önce korku da vardı, yalvarış da. Fakat Tanrı takdirini bildiğinden, işin önünden haberdar olduğundan bu bilgi, her ikisini de ortadan kaldırmıştır. Evvelce mercimek ektiğini bildiğinden ne mahsul elde edeceğini de bilir. Ariftir, korkudan da kurtulmuştur, ürkmekten de. Tanrı kılıcı, o hay huyu kesmiş, ikiye bölmüştür.

4070. Evvelce Tanrı'dan korkar, umardı. Korku yok oldu, o yalvarış meydana çıktı. Eyaz da o değerli mücevheri kırınca beylerden yüzlerce feryat ve figan koptu.

Bu ne korkusuzluk, Tanrı hakkı için bu nurlu mücevheri kıran kâfirdir dediler.
O topluluğun hepsi de körlüklerinden Padişahın inci gibi olan buyruğunu kırmıştı.
Mücevherin değeriyle sevginin sonucu, gönüllerinden gizli kalmıştı.

Beylerin, neden bu mücevheri kırdın diye Eyaz'ı kınamaları, onun cevap vermesi

4075. Eyaz dedi ki: Ey ünlü ulular, Padişahın buyruğu mu daha ileri, mücevher mi?
Sizce, Tanrı hakkı için söyleyin, Padişahın emri mi daha üstün, yoksa bu güzelim mücevher mi?
Ey mücevhere bakan, Padişaha aldırış bile etmeyen beyler, önünüzde gül var, ana cadde değil!
Ben gözümü Padişah'tan ayırmam. Müşrik gibi taşa yüz tutmam.
Boyalı taşı seçip Padişahın buyruğunu geri bırakan canda hiçbir gevher, hiçbir değer yoktur.

4080. Gül renkli oyuncağı ardına at. Onlara renk vereni aklına getir ve şaş.
Dereye gir, testiye taşa çal. Kokuya, renge ateş ver.
Din yolunda yol kesicilerden değilsen kadınlar gibi renge, kokuya tapma.
Bu sözler üzerine o yüce erler, bu hatalarına özür olmak üzere başlarını önlerine eğdiler.
O anda her birinin günlünden belki iki yüz kere ah çıktı bir duman gibi ta göğe kadar ulaştı.

4085. Padişah, ihtiyar cellâda emir verdi: Bu çerçöpü, benim yüce tapımdan uzaklaştır!
Bu aşâğılık adamlar, bu yüce makama lâıyk değiller. Bir taş için benim buyruğumu reddettiler.
Buyruğum, bu çeşit fesatçılarca bir boyalı taş için hor hakir oldu.

Padişahın beylerin öldürülmesini emretmesi, Eyaz'ın "Af, daha doğrudur" diye şefaata bulunması

Bunun üzerine merhametli Eyaz, sıçradı, o ulu Padişahın tahtına doğru koştu.
Secde edip boğazını tutarak, padişahım dedi, senin gibi yüce bir padişahın sultanlığına gökyüzü bile hayran olmuştur.

4090. Ey hüma kuşu, hümalar kutluluğu senden bulur, cömertler, cömertliğe senden ererler.
Ey kerem sahibi, âlemdeki kerem ve ihsanlar, senin bağışlamana karşı mahvolur gider.
Ey lütuf sahibi, kırmızı gül seni görünce utancından gömleğini yırtar.
Yarlıgama, senin yarlıgamanla doymuş, tilkiler, senin affınla aslanlara üstün olmuştur.
Senin buyruğuna karşı korkusuzca harekette bulunan, affından başka nereye dayansın?

4095. Bu suçluların gafletleri, küstahlıkları, ey af madeni padişah, senin affının çokluğundan meydana geldi.
Gaflet, daima küstahlıktan meydana gelir. Ululama gözden kuru ağrıyı giderir.
Gaflet ve kötü bir alışma olan unutkanlık, ululama ateşiyle yanıp gider.
Onun heybeti adama uyanıklık ve anlayış verir, adamın içindeki unutkanlık ve yanılma çıkar, kalmaz.
Yağma zamanı, halkın uykusu gelmez. Kimse, hırkamı çalmasınlar diye uyumaz.

4100. Hırka korkusuyla bile uyku kaçarsa artık can ve ' boğaz korkusu ile kim uyur ki?
Buna tanık, "Rabbimiz, unutup işlediğimiz suçlarla bizi suçlu sayma" âyetidir. Çünkü unutma da bir bakımdan suçtur.
Unutan, onu lâıyk olduğu veçhile ululamıştır. Yoksa hiç savaşta adamı uyku tutar mı?
Unutma, çaresiz gelip çatar ama buna tutulmamak için de sebeplere yapışmak lâzım.
Çünkü onu ululamada gevşeklik gösterdi mi insanda ya unutma meydana gelir, ya yanlış.

4105. Sarhoş gibi hani. O ada cinayetlerde bulunur, sonra da mazurdum, ne yapayım der.
Ona derler ki: Doğru ama a kötü işli, o zıkkımı sen içtin, dileğinle, isteğinle zıkkımlandın.
Sarhoşluk, sana kendi kendine gelmedi, onu sen davet ettin. O dileği de kendin meydana getirdin.
Sarhoşluk, senin kastın, çalışıp çabalaman olmasaydı da kendi kendine sana gelip çatsaydı can sakisi, senin ahdını korur, gözetirdi.
Sana arka olur, senin adına o, özür dilerdi. Tanrı sarhoşluğuna kul köle olayım.

4110. Ey her çeşit elde edilen şey, kendisinden olan Tanrı, bütün âlemin af ve ihsanı, senin ihsanından bir zerredir.
Aflar, senin affını överler, insanlar, sakının, ona benzer, ona eşit yoktur.
Onların canlarını sen bağışla, huzurundan da kovma. Ey muradına erişen, senin damağının tadıdır onlar.
Yüzünü görene acı, nasıl olur da seni gören, acı ayrılığını çekebilir?
Ayrılıktan bahsediyorsun, ne yaparsan yap da bunu yapma.

4115. Senin tuzağına tutulup yüz binlerce defa ölmek bile senden ayrılmaya bedel olamaz.
Ey suçluların feryadına yetişen, ayrılık acısını erlerden de uzaklaştır, kadınlardan da.
Senin vuslatını umarak ölmek hoştur. Fakat ayrılığının acısı, ateşin üstündedir.
Kâfir bile cehennemde bana bir baksaydın cehennemde olduğuma gam mı çekerdim deyip durur.
Çünkü o bakış, bütün eziyetleri tatılıştırır; büyücülerin el ve ayaklarının kan diyetidir o bakış.

Firavun, büyücüleri öldüreceği zaman onlar, "Zararı yok.. Biz, Tanrımıza döneriz" dediler, bunun tefsiri

4120. Gökyüzü "Zararı yok" sesini duydu. Gökyüzü, sanki o savlıcana bir top kesildi.
Firavun'un vuruşu bize zarar vermez ki dediler, Tanrı'nın lütfu, başkalarının kahrından üstündür.
Ey insanları azgınlık, sapıklık yoluna süren, sırrımızı bilsen a can gözü kör herif, anlarsın ki biz kendimizi kurtarıyoruz.
Kendine gel de bu yana yanaş, bu erganunun "Keşke kavmim, rabbim beni ne yüzden yarlıgadı, bilselerdi" sesini dinle.
Tanrı ihsanı, bize bir Firavunluk verdi ki senin Firavunluğun kaç para eder, senin saltanatın geçici.

4125. Ey Mısır'a ve Nil ırmağına kapılıp gururlanan! Başını kaldır da ebedî ve ulu saltanatı gör.
Sen şu pis hırkayı terk edersen Nil ırmağını can nilinde gark edersin.
A Firavun, kendine gel de Mısır'dan el çek. Can Mısır'ının içinde yüzlerce Mısır var.
Sen, halka "Ben rabbinizim" deyip durursun ama bu iki sözden de gafilsin.
Rab olan rablık ettiği kişiden nasıl titrer? Ben demeyi bilen, nasıl olur da cisim ve can bağına bağlı kalır?

4130. İşte bak, buracıkta bizler ben diyoruz, çünkü benlikten kurtulduk; zahmetlerle, belâlarla dolu benlikten halâs olduk.
A köpek, o benlik sana kutlu gelmedi. Fakat bizce mühürlenmiş bir devlet oldu.
Bu benlik, sana kin gütmeseydi bize böyle güzel bir ikbal, bir devlet olur muydu?
Yokluk yurdundan kurtuluyoruz, buna şükran olarak şu darağacının başında sana bir öğüt verelim:
Bizim ölüm darağacımız, göç burakıdır. Senin saltanat yurdunda gururdan, gafletten ibarettir.

4135. Bu yaşayış, ölüm suretinde gizlidir. O ölümse yaşayış kabuğunda gizli.
Nur, ateş şeklinde görünmede, ateş de nur şeklinde. Yoksa dünya, hiç gurur yurdu, aldanma durağı olur muydu?
Kendine gel, acele etme. Önce yok ol. Battın mı nur doğrusundan başgöster.
Ezel benliğinden gönül hayretlere düştü; bu benlik, soğuk bir hale geldi, ayıp ve ar kesildi.
Can, o bensiz benlikten hoş bir hal aldı, âlem benliğinden sıçrayıp çıktı.

4140. Benden kurtuldu da şimdi ben oldu. Aferinler, olsun zahmetsiz benliğe!
O kaçmada, benlikse peşine düşmüş. Onu, onsuz gördüğünden ardını bırakmamakta, koşup durmakta.
Sen, onu istedikçe o, seni istemez. Fakat öldün mü istediğini elde edersin.
Diri oldukça ölü yıkayıcı seni yıkar mı? Sen istedikçe istediğin seni arar mı?
Bu bahiste akıl, yol gösterici olsaydı Fahr-i Razi, din sırrını bilirdi.

4145. Fakat "Tatmıyan bilmez." Onun için onun akli ve kurduğu hayaller de, ancak hayretini artırdı.
Bu ben, nerde düşünceyle açılacak, bulunacak? O ben, yokluktan sonra açılır, bulunur.
Bu akıllar, araştırma yüzünden ittihat ve hulul uçurumuna düşer.
Ey yakınlaşma yüzünden yokluğa erişmiş, yıldız gibi güneş nurlarına dalmış olan Eyaz!
Hattâ ittihat ve hululle değil de meni gibi beden haline gelmiş olan dost!

4150. Ey af etmeyi sandığına almış, kendine mal edinmiş zat, affet. Sen lûtufta en ileri gidensin. Bütün lütuf edenler, senin ardındadır.
Ben kim oluyorum ki af et diyeyim? Ey padişahım, ey Kün emrinin hulûsası!
Ben kim oluyorum ki ey bütün benler, eteğine sarılmış olan padişahım, benliğimden geçmeden seninle beraber bulunayım?..

Eyaz'ın şefaata etmede kendisini suçlu sayması ve bu suçtan özür dilemesi, özür dilemede de yine kendini suçlu bilmesi. Bu sınıklık, padişahın ululuğunu bilmekten ilerigelir. Peygamber, "Ben, Tanrıyı en iyi bileniniz ve Tanrı'dan en çok korkanınızım" dedi. Ulu Tanrı da "Söz budur, bundan ötesi yok; Tanrı'dan, onu bilen kulları korkar" buyurmuştur.

Hilimle dolu olana ben nasıl olur da acımayı öğretmeye kalkışır, bilgi sahibine nasıl olur da bilim yolunu gösterebilirim?
Beni sillelerle, tokatlarla zebun etsen bile hakkın var. Ben, yüz binlerce tokata lâıyık bir kulum.

4155. Ben huzurunda ne söyleyeyim de sana bir şey anlatmaya kalkışayım? Yahut da ne yüzle kerem şartını sana hatırlatmaya girişeyim?
Sence bilinmeyen ne var? Alemde hatırında olmayan nedir ki?
Sen, bilgisizlikten arınsın; bilgin de âlemde bulunan şeylerden herhangi birini unutmadan arıdır.
Bir hiç olanı tuttun, adam ettin; onu güneş gibi nurlarla parlattın.
Mademki beni adam ettin, yalvarırsam yalvarışımı kerem et, dinle.

4160. Benim suretimden izhar ettiğin şefaati da yine sen ediyorsun demektir.
Çünkü bu yurt, benim malımdan, mülkümünden bomboş, burada benim hiçbir şeyim yok. Evde kuru, yaş, ne varsa benim değil.
Duamı su gibi akıttın, sebatını da başışla ve o duayı kabul et.
Önce bana duayı ilham eden sensin, sonunda duamı da sen kabul et.
Kabul et de o âlem padişahı suçluların suçunu bu kulu için af etti diyeyim.

4165. Ben kendimi beğenmekteydim, baştanbaşa dertten ibarettim. Padişahım, her dertliye deva verdi.
Cehennemliktim, kötülüklerle, serlerle doluydum. Onun ihsan eli beni bir kevser haline getirdi.
Cehennem kimi yakar, yandırırsa ben o yanan şeyleri cesette tekrar çıkarır, bitiririm.
Kevserin işi nedir? Her yanan, onun vasıtasıyla biter, yenilenir.
Kevser, katra katta keremlerini ilân eder; cehennemden yaktığı şeyleri ben yine yerine getiririm der.

4170. Cehennem, güz mevsiminin soğuğuna benzer. Keserse ey gül bahçesi, bahar gibidir.
Cehennem, ölüme, mezar toprağına benzer. Kevserse sur üfürülmesi gibidir.
Ey cehennemde bedenleri yananlar, Tanrı keremi, sizi kevserine çağırmadadır.
Ey daima faal olan diri Tanrı, lütfen "halkı, benden faydalansınlar diye yarattım;
Ben onlardan faydalanayım diye değil" buyurmuştur. Bu, senin cömertliğindir; bütün noksanlar, o cömertlikle düzelir.

4175. Bedene tapan şu kullarını affet. Af denizinin af edışı, yerinde bir iştir.
Halkı ırmak gibi, sel gibi affet, yıka, ant, kendi denizine daldır, temizle.
Aflar, her gece şu gönülden çıkar, güvercinler gibi sana uçar, ulaşır.
Seher çağı yine onları uçurur, geceye kadar şu bedenlere hapsedersin.
Yine akşam çağı, o sayvanın, o damın aşkı ile kanat çırparak uçarlar.

4180. Bedenden vuslat ipini kopardılar mı sana senin huzuruna gelirler. Çünkü senden ikbal ve devlete erişmişlerdir. Baş aşağı geri dönmeden emin olarak "Biz, şüphe yok rabbimize dönenleriz" diye havada kanat çırpıyorlar. O keremden de "Gelin, yücelin" diye ses gelir, O dönüştürür sonra artık o hırs, o keder kalmaz.. Alemde çok gariplikler çektiniz. Ey ulular, kadrini bilin. Bu ağacın gölgesinde nazla sarhoş olarak ayaklarınızı uzatınız.

4185. Din yolunda zahmetler çeken ayaklarınızı ebedî hurilerin kucaklarına, ellerine uzatın. Huriler, merhametli bir halde birbirlerine işaret ederek bu sofiler, seferden döndüler. Güneş nuru gibi saf sofiler, bir müddet toprağa düştüler, pislige karıştılar. Fakat ayaklarında, üstlerinde başlarında hiçbir pislik olmaksızın tertemiz olarak güneşin nuru gibi yüce yüce güneş değirmisine geldiler. Yüce Tanrı, bu suçlular da başlarını duvarlara vurdular.

4190. Kendi hatalarını, suçlarını anladılar. Padişahın oyununda mat oldular ama, Şimdi ah ederek ey lütfü, suçlulara yol gösteren Tanrı diye sana yüz tuttular. Lütfet, yolda kirlenenleri tez af Fıratında, yıkanılacak kaynakta yıka, arıt. Arıt da uzun zamandır işlenegelen suçtan yıkansınlar, temizlerin safına katılıp namaz kılsınlar. Sayıdan dışarı olan o saflarda "Bizler saflarız" nuruna gark olsunlar.

4195. Söz, bu halin övüşüne gelince kalem de kırıldı, kâğıt da yırtıldı. Hiç deniz, bir kaba sığar mı? Aslanı bir kuzu kapıp götürebilir mi? Perde arındaysan perdeden çık da o şaşılacak padişahlığı gör. Sarhoş kavim, kadehini kırdılar ama senden sarhoş olanların özü vardır. Onların sarhoşluğu, ikbal ve malla değildir ey işleri tatlı Tanrı, senin şarabından sarhoş olmuştur onlar.

4200. Ey padişahlar padişahı, onlar senin hususiyetinden sarhoş olmuşlardır. Ey af eden Tanrı, kendi sarhoşunu affet. Hitap ettiğin zaman senin hususiyetinin lezzeti, insanı, öyle bir sarhoş eder ki, yüz küp şarap insanı öyle sarhoş edemez. Mademki beni sarhoş ettin, had vurma bana. Şeriat, sarhoşlara had vurmaz. Aklim başıma gelsin de o vakit döv. Zaten ben ayılmayı istemiyorum ki. Ey lütuflar ve ihsanlar sahibi Tanrı, senin şarabını içen, ebedî olarak aklından da kurtuldu gitti, had vurulmasından da.

4205. Onlar, sarhoşluklarının verdiği yoklukta ebedi olarak kalırlar. Sizin sevginizde yok olan gayri ayılıp kalkamaz. İhsanın bize yürü der, yürü ey aşkımızın ayranına kapılmış olan! Sinek gibi ayranımıza düşmüşsün.. Sen, sarhoş değilsin ey sinek, şarabın ta kendisisin. Ey sinek, gerkesler, senden sarhoş olurlar. Çünkü sen, bal denizine at sürmüşsün. Dağlar, zerrelere gibi senin sarhoşundur. Nokta da senin elindedir, pergel de, çizgi de.

4210. Halkın titrediği fitne, senden titrer.. Her değerli mücevher, sence ucuzdan ucuzdur. Tanrı, bana beş yüz ağız verseydi de ey can ve ey cihan, seni anlatsaydım. Halbuki bir ağızım var, o da ey sırları bilen Tanrı, senden utancından kırık dökük! Fakat yokluktan daha kırık dökük olmam ya.. Bunca ümmetler, onun ağızından zuhur etti. Yüzlerce gayb eserleri, Tanrı'nın lütfü ve ihşa-niyle yokluktan dışarı çıkmayı beklemeye.

4215. Ey keremine kurban olduğum Tanrı, başım, senin havanla dönmede. Sana râğbetimiz, senin dileğinle oluyor. Nerde bir yol yürüyen varsa onu Tanrı cezbesi çekmektedir. Hiç yel olmadan toprak havaya kalkar mı? Hiç deniz olmadan bir gemi, denize ayak atabilir mi? Abıhayat önünde kimse ömez.. Halbuki abıhayat, senin suyunun yanında bir tortudan ibarettir. Abıhayat, can kiblesidir. Dostlar, bağlar, bahçeler, suyla yeşerir, güler.

4220. Ölümü içenler, onun aşkıyle dirildiler; gönüllerini candan da çekmişlerdir, abıhayattan da. Aşkın suyu mademki bize el verdi, abıhayatını bizce hiçbir değeri yok artık Her can, abıhayattan diridir. Fakat abıhayatın suyu da sensin. Her an bana bir ölüm, bir haşır verdin de o keremin neler yaptığını gördüm. Senin yeniden dirilteceğine güvenim var; o yüzden bu ölüm, bana uyku gibi görünmede ey Tanrı.

4225. Her an yedi denize de serap olsa ey suyun suyu, sen onu kulağından tutar, getirirsin. Akıl, ecelden titrer durur, halbuki aşk, neşe içindedir. Taş, toprak parçası gibi yağmurdan korkar mı hiç? Bu cilt, Mesnevi'nin beşinci cildir. Can göğünün burçlarındaki yıldızlara benzer. Yıldızları tanıyan gemiciden başkasının duyguları, yıldızla yol bulamaz. Başkaları, yıldızları ancak seyrederek, ne kutlularından haberleri vardır, ne kırıandan.

4230. Geceleri tâ sabahlara kadar böyle şeytanları yakıp yandıran yıldızlarla aşinalık et. Her biri, kötü zanna kapılmış Şeytanı defetmek için gök kalesinden âdetiyle nefes atmaktadır. Yıldızlar, Şeytana akrep gibidirler, fakat müşteriye en yakın bir dosttur onlar. Yay, okla Şeytanı oklar, bir yere mihlarsa ekinleri, meyvaları sulamak için kova, suyla dolu. Balık, gerçi azgınlık gemisini kırarsa da dost için öküz gibi ekin eker.

4235. Güneş, geceyi aslan gibi paralarsa da lâal, onun yüzünden atlas elbiselere nail olur. Yokluktan başgösteren her varlık, birine zehirdir, öbürüne şeker. Dost ol, kendi kötü huysundan ayrılmak için zehir küpünden bile şeker ye! Faruki tiryak, ona şeker kesilmişti de onun için zehir, Faruk'a bir zarar vermedi.

Beşinci cildin sonu

3501 - 4235 Beyitlerin Notları

S. 285, B. 3506 dan sonraki ballık: Delkak için bakınız: c. 2, s. 217, b. 2333 ün izahı.
S. 289, B. 3548: Arapçadır.

S. 292, B. 3582: Ukde, güneşin tutulma noktasına denir.

S. 292, B. 3590 dan sonraki başlık: "Bu dünya yaşayışı, ancak saçma ve oyuncak bir şeydir. Şüphe yok ahiret yurdu ebedîdir; bilseler." Sûre 26 (Ankebut), âyet 64.

S. 293, B. 3597: Bezden yapma bebeklerle oynamak ve erkek çocukların sopayı apışları arasına alarak ata binme oyunları, o zamanlar da varmış. İkincisine "Sadi"nin bîr gazelinde de tesadûf ediyoruz.

S. 294, B. 3604: c. I, s. 392, b. 3449 un izahına bakınız.

S. 294, B. 3608: İki kıbleden maksat Kudüs'le Mekke'dir. Mekke'deki Kabe kible olmadan Kudüs'teki Mescidi Aksa'ya dönülerek namaz kılınmıştı. Bir gün, öğle namazı kılınırken kible Kabe oldu ve Peygamberle beraber sahabe Kabe'ye döndüler. Namazın geri kalan kısmı Kabe'ye doğru kılındı. Bu yüzden, bu vakanın olduğu yere yapılan mescit de. "Mesçid el-kibleteyn - İki kible mescidi" adını almıştır. İki kible imamı da Peygamberdir.

S. 300, B. 3612: Arap alfabesinin ilk harfi olan elif, dümdüz bir çizgidir ve noktanın uzatılmasından meydana gelmiştir. Noktası olmadığı gibi hareke de almaz. Bu bakımdan onu kayıtsızlık ve hürlükle vasıflandırmışlardır. Aynı zamanda boy da elife benzetilir. Sofiler de elife birçok mânalar vermişlerdir.

S. 295, B. 3619: c. I, s. 90, b. 926 nın izahına bakınız.

S. 296, B. 3631: S. 159, b. 1943-1944 an izahına bakınız.

S. 299, B. 3673: Misafir odası, köylerde pek ziyade revaçlıdır. Her köyün bir misafir odası vardır. Bu odaya, varlıklı köylüler tarafından sırayla bakılır. Her gece bir köylü, oraya yemek gönderir. Bundan başka ayrıca varlıklı köylülerin de birer misafir odası bulunur. Bu âdetin, Selçuklular devrinden beri olduğunu bu beyitlerden anlamaktayız.

S. 299, B. 3675 ten sonraki başlık: Sofilerde konuğa pek hürmet edilir. Hattâ "Her geceyi kadir, her konuğu Hızır bil" sözü, aralarında atalar sözü olarak söylenegelmiştir.

S. 300, B. 3689: c. I, s. 207, b. 2096 nın izahına bakmış.

S. 301, B. 3694-3695 Arapçadır.

S. 302, B. 3712: Kur'an'ın 9 uncu sûresi olan Tevbe sûresinde münafıkların yaptıkları mescitten bahsedildikten sonra Peygamberin mescidi anlatılırken "Orada erler vardır ki tertemiz olmayı severler, Tanrı da tertemiz olanları sever" denmektedir, (âyet 108).
24 üncü sûrede de (Nur) "Erler vardır ki alışveriş ve kazanç, onları Tanrı'yı anmadan, namaz kılmadan, zekât vermeden alıkoymaz. Kalblerle gözlerin döndüğü günden korkarlar" denmektedir (âyet 37). Kur'anın daha başka sûrelerinde böyle azimde ilerletmiş adamlara "erler" denmektedir. Bu bakımdan Sofiler, "erler - rical" tâbirini, bir mertebeyi gösteren tâbir olarak kabul ederler. Burada erkeklik, kadınlık meselesi bahis mevzuu olamaz. Mesela, bir kadın hakkında da "Rical mertebesine erişmiştir" derler.

S. 308, B. 3786 dan sonraki baslık: 102 nci sûresinin (Tekâsür) 3 ve 4 üncü âyetleridir.

S. 308, B. 3789: "İleri geçenlerin ileri geçenleri., işte Tanrı'ya yaklaşmış olanlar onlardır" Sûre 66 (Vakıa), âyet 10, 11. Bu âyet, ilk müslüman olanlar hakkındaysa da Peygamber "Her zaman Ümmetim içinde ileri geçenler vardır" diyerek imanda, insanlara hayırlı olmada ve ibadette ileri gidenler hakkında da olduğunu anlatmıştır.

S. 311, B. 3820: "İnananlardan erler vardır ki Tanrı ile ahde ettikleri şeyi tutarlar. Onlardan bir kısmı ahitlerini yerine getirmiştir, henüz bekleyenler ve hiçbir surette ahidini değiştirmeyenler de vardır. Sûre 83 (Ahzab), Ayet 23.

S. 314, B. 3859: 59 uncu sûreyle (Haşr) 61 inci sûre (Saf) "Göklerde yeryüzünde ne varsa Tanrı'yı" tesbih eder. O, yücedir ve hüküm sahibidir" diye başlar.

S. 314, B. 3866-. Arapçadır.

S. 320, B. 3940: "Sizin dininiz sizin, benimki benim." Sûre 109 (Kâfirûn), âyet 6.

S. 323, B. 3979: Heba denilen Heyula, aslan Yunanca bir kelimedir. Hükema felsefesinde maddenin esas vasfıdır ki her şekli ve sureti kabul edebilir. Teknedeki hamurdan istenilen şekil ve suretlerde ekmek, çörek ve simit yapılabildiği gibi heyula, yani maddenin esası da ağaç, kuş, insan, hayvan, taş, toprak.... her şey olabilir.

S. -324, B. 3994 ten sonraki başlık: "İyilik edenin iyiliği kendine, kötülük edenin kötülüğü yine kendine, Rabbin, kullarına zulmetmez." Sûre 41 (Secde), âyet 46
"Şüphesiz yok Rabbin, gözetleme yerindedir, görür." Sûre 89 (Fecr), Ayet 14.

S. 325, B. 4000: "Bir kötülüğün cezası, ona benzer bir kötülüktür. Kim affeder, işi düzeltirse mükâfat Tanrıya aittir. Şüphesiz yok o, zâlimleri sevmez." Sûre 42 (Şûra), âyet 40.

S. 325, B. 4008: "Rabbimiz, size acıyabilir. Fakat döndünüz de yine fenalık yaptınız mı biz de döneriz. Cehennemi, kâfirlere zindan ettik." Sûre 17 (Esra), âyet 8.

S. 327, B. 4024 ten sonraki başlık: "Rabbimizin kısmetini "olar mı paylaşıyorlar? Dünyadaki geçimlerini de, aralarında biz paylaştırdık, bazılarını derece bakımından bazılarını üstün ettik de bu suretle bazıları, bazılarını hizmetlerinde kullanırlar. Rabbimizin rahmeti, onların topladıklarından, biriktirdiklerinden hayırlıdır." Sûre 43 (Zuhruf), âyet 32. Bu başlıkta iki beyit vardır. Bunların ikincisi Hakîm-i Senâî'nin "Esra-nâme" sindendir.

S. 327, B. 4030: Böyle bir hadîs vardır, bundan önceki ciltte de geçti.

S. 333, B. 4101: "Tanrı insana gücü yettiği derecede teklifte bulunur. Herkesin kazandığı iyilik de kendinedir, kötülük de, Rabbimiz, unuttuğumuz, yanıldığımız şeylerden dolayı bizi hoş gör. Rabbimiz, bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır yük yükleme. Rabbimiz, takatimiz olmayan şeyi yükleme bize. Bizi başıyla, bizi yarlığa, bize acı. Sen sahibimizsin, sen bize kâfir kavme karşı yardım et..." Sûre 2 (Bakara), âyet 286, son âyet.

S. 335, B. 4119 dan sonraki başlık: Bu âyet için bakınız: S. 273, b. 3339 un izahı.

S. 335, B. 4120: Top ve çevgân oyununda topu çelen ucu eğri sopaya sevilcan da denir.

S. 335, B. 4128: Rab, öğreten, belleten ve her şeyi, yavaş yavaş kemaline götüren mânalarına gelir. Bu bakımdan meselâ Hıristiyanlıkta İsa'ya da "Rab" denir. Âlemlerin rabbi Tanrı'dır, ona karşı her şey "merhub"dur. Yani onun terbiyesine muhtaçtır.

S. 337, B. 4144: Mevlâna'nın babasının, memleketi olan Belh'i terkedip Konya'ya gelmesine sebep olan ve büyük tefsiriyle meşhur bulunan Fahreddin-i Razi için bakınız: C.1, s. 132, b. 1350'nin izahı.

S. 337, B. 4147: Hulul, bir şeyin bir şeye girmesi, sızması, ittihat iki şeyin birleşmesi demektir. Kelâm yani islâm felsefesinde hulûl, Tanrı'nın kula girmesi suretiyle kulun Tanrılaşması, ittihat da Tanrı ile kulun birleşmesi inanışıdır ve her ikisi de bâtıldır. Şeriatçılar, Vahdeti vücutta ileri gidenlere bu iki inancı isnad etmişler, onlar da biz Tanrı'dan başka bir varlık tanımıyoruz. Hulul ve ittihat için iki varlık olması lâzımdır diye bunu şiddetle reddetmişlerdir.

S.-337, B. 4152 den sonraki başlık: Bu başlıktaki hadis, Buhari ve Müslim hadîslerindedir (Ankaravî, s. 863). Ayetin tamamı şudur: "İnsanları, yeryüzünde yürüyen hayvanlarla dört ayaklı hayvanları renkleri çeşitli olarak yarattık. Söz budur ancak: Tanrı'dan, bilen kulları korkar. Şüphesiz yok ki Tanrı yücedir ve yargılayıcıdır." Sûre 35 (Fâtır) âyet 28.

S. 339, B. 4173-4174: "Ben, halkı benden faydalansınlar diye yarattım, ben onlardan faydalanayım diye değil" mealinde bir hadîsi kutsi rivayet edilmiştir.

S. 340, B. 4194: "Melekler, bizden hiçbiri yoktur ki onun muayyen bir durağı olmasın. Biz saf saf dururuz; derler." Sûre 37 (Sâffât), âyet 164-165.

S. 341, B. 4201-4202: Had, şeriatla herhangi bir suç karşılıklı verilen ceza demektir. Sarhoşluğun cezası 80 sopadır. Sopenın birkaç kişi arasında atılması, sopa atanın dirseğini vücudundan ayırmaması ve döğülen adamın ayaklarına vurulması lâzımdır. Fakat had sarhoşa sarhoşken vurulmaz, sarhoşluğu geçtikten sonra vurulur.

S. 341, B. 4205: Arapçadır.

S. 343, B. 4232-4234: Bu beyitlerdeki akrep kelimesi, hem akrep, hem de akrep burcu manasınadır. Kavis hem yay, hem de kavis burcudur. Tir, hem oktur, hem Utarid yıldızı. Müşteri, hem bildiğimiz bir şey satın almak isteyen, hem de müşteri yıldızı, delv, hem kova, hem delv burcu, hut hem balık, hem hut burcu, sevr de hem öküz, hem de sevr burcudur. Müslümanlıkta, gökten haber çalmak üzere gökyüzüne çıkan şeytanlar, şahaplarla yakılır, bir teşehhüp hâdisesi olan bu hâdiseye halk yıldız aktı der. Aynı zamanda ay, akrep burcundayken o saat kutsuzdur ve sefere gitmek, iyi değildir. Hâsılı Mevlânâ, bu kelimelerin iki mânalarıyla ve bu inanışlarla bir sanat yaparak "Yıldızlar, şeytanlara birer akrep gibidirler ama kutlu bir yıldız olan müşteri için en yakın akraba kesilirler. Kavs, tir'le şeytanı oklarsa da delv, ekini ve meyvaları yetiştirmek için suyla doludur. Hut, azgınlık gemisini kırıp parçalarsa da dost için sevr gibi tarla sürer" diyor.

S.343, B. 4235: Bu beyitte de, esed, hem aslandır, hem de esed burcu. Eskilere nazaran lâal, alelade bir taşken güneş ziyasıyla o tatlı kırmızı rengi alır. Bu beyitte de "Güneş, geceyi bir esed gibi paralar, parçalar, fakat lâal, onun yüzünden atlas elbise giyinir" diyor ve esed kelimesinin iki mânasıyla oynuyor.

S. 344, B. 4238: Rivayete göre Rum kayseri, ikinci halife Ömer'e bazı hediyeler göndermiş. Bunların arasında bir katrası bir adamı derhal öldürecek bir şişe de zehir varmış. Ömer, elçiden bunu öğrenince şişedeki zehri tamamıyla içmiş ve ölmemiş (Ankaravî, s. 877), Tiryak-ı Faruki eski tıpta zehirlenlere verilen bir ilâçtır.

İ l a v e

318 inci sahifeden itibaren "Mısır Halifesi" nden bahsedilmektedir. Abbasoğulları, Halifeliği, Hulâgû'nun Bağdad'ı almasından sonra tarihe karışmış ve bu halifelerin otuz beşincisi olan "El-Zâhir bi-emrillâh Ebu-Muhammed Hasan" in oğlu ve otuz altıncısı olan "El Mustansır-billâh Ebu-Ca'fer el-Mansur'un kardeşi Ahmed, gizlenmiş, bir müddet sonra da Mısır'a gidip Türk sultanlarından Melikizzâhir Rükneddin Baybars'a sığınmış. Mısır Kazil-kuzât'ı önünde soyunu ispat ederek, 659 recebinin dokuzunda "El-Mustansır-billâh Ebu-Kaasım" lâkabiyle halife olmuştu. Baybars, Bağdat halifeliğini tekrar diriltme niyetiyle El-Mustansır'ı, bir orduyla Irak'a göndermiş, 660 H. de Moğollar tarafından bu ordu mağlûp edilmiş, El-Mustansır da kaybolmuştu. Yerine yine Abbasoğullarından

Ebül-Abbas Ahmed, "El-Hâkim bi-emrillâh" lâkabiyle halife olmuştu. Mısır'daki üçüncü halife El Müstekfî billâh-i evvel Ebürrebi' Süleyman, 701 de Halife olduğuna göre Mevlâna'nın Mısır halifesinden bahsetmesine bakılırsa V inci cildin, 660 H. den bir hayli zaman sonra yazıldığına hükmetmek lâzımdır. Mısır halifeleri, hiçbir vakit müstakil olmamışlardır. Halbuki Mevlâna, halifenin Musul'a bir ordu gönderdiğini hikâye ediyor.

Bu bakımdan acaba bu hikâye, bir vakıyı hikâye midir ve Mısır Fatimîlerine mi aittir?

Biz, buna ihtimal veremiyoruz. Mevlâna gibi "Kıyas'a bile yanaşmayan ve Kur'anı telâkki bakımından "Zahiri Eseri" denebilecek olan bir Alimin tamamıyla "Müevvile" ve "Bâtiniyye" den olan İsmaili halifelerine "Halife" demesine imkân yoktur. İlk Mısır halifesinin Irak'a ordu çekmesi düşünülürse belki bu hikâye, bu savaş esnasında halk tarafında uydurulmuştur. Hâsılı Mevlâna 672 H. de vefat ettiğinden bu "Mısır halifesi" ya "El-Mustansır" dır, yahut da 660 tan 701 e kadar halife olan "El-Hâkim bi-emrillâh" tır.

Bu satırları yazmadan maksadımız, V inci cildin, Mevlâna'nın son zamanlarında yazılmış olduğuna tarihi bir kayıt bulabilmektir. VI inci cildin tamamlanmaması ve Sultan Veled'in "Tetimme"si de zaten son cildin, Mevlana'nın vefat yılında bittiğini gösteren en büyük delildir.

BEŞİNCİ CİLDİN SONU

